Maastricht University

Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2014

Citation for published version (APA):

Meng, C. M., Huijgen, T. G., Sijbers, E. M., & Verhagen, A. M. C. (2015). *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2014*. ROA. ROA Reports No. 003 https://doi.org/10.26481/umarep.2015003

Document status and date:
Published: 01/01/2015

DOI:
10.26481/umarep.2015003

Document Version:
Publisher's PDF, also known as Version of record

Please check the document version of this publication:

• A submitted manuscript is the version of the article upon submission and before peer-review. There can be important differences between the submitted version and the official published version of record. People interested in the research are advised to contact the author for the final version of the publication, or visit the DOI to the publisher's website.
• The final author version and the galley proof are versions of the publication after peer review.
• The final published version features the final layout of the paper including the volume, issue and page numbers.

Link to publication

General rights
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

If the publication is distributed under the terms of Article 25fa of the Dutch Copyright Act, indicated by the “Taverne” license above, please follow below link for the End User Agreement:

www.umlib.nl/taverne-license

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us at:

repository@maastrichtuniversity.nl

providing details and we will investigate your claim.

Download date: 28 Mar. 2024

SCHOOLVERLATERS TUSSEN ONDERWIJS EN ARBEIDSMARKT 2014

ROA-R-2015/3

Colofon

© Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA). Niets uit deze uitgave mag op enige manier worden verveelvoudigd zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de directeur van het ROA.

Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt
School of Business and Economics
Maastricht University

Vormgeving
ROA secretariaat, Maastricht

Verkoop
Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt
email: secretary-roa-sbe@maastrichtuniversity.nl
website: www.roa.nl

ISBN: 978-90-5321-538-8

INHOUD

Voorwoord v

SchoolverlatersInformatieSysteem: een openbaar toegankelijke bron van data vii

Samenvatting ix

01 Kwaliteit van gediplomeerde schoolverlaters 1
- 1.1 Inleiding 1
- 1.2 Leeswijzer 2
- 1.3 Arbeidsmarkt 2
  - 1.3.1 Arbeidsmarkt: voorbereiding op de arbeidsmarkt 3
  - 1.3.2 Arbeidsmarkt: kans op werk 7
  - 1.3.3 Arbeidsmarkt: aansluiting werk-opleiding 19
  - 1.3.4 Arbeidsmarkt: dienstverband 22
  - 1.3.5 Arbeidsmarkt: salaris 26
  - 1.3.6 Arbeidsmarkt: tevredenheid met werk 29
- 1.4 Oordeel over gevolgde opleiding 31
  - 1.4.1 Opleiding: breedte en diepte 31
  - 1.4.2 Opleiding: betrouwbaarheid van het onderwijs 33
  - 1.4.3 Opleiding: tevredenheid met werk 36
  - 1.4.4 Opleiding: opleidingskeuze achteraf 38
- 1.5 Vervolgonderwijs 40
  - 1.5.1 Vervolgonderwijs: kwalificerende vervolgtrajecten 40
  - 1.5.2 Vervolgonderwijs: voorbereiding en aansluiting op vervolgonderwijs 42
  - 1.5.3 Vervolgonderwijs: succes 47

02 Kleine deeltijdbanen: de nieuwe groep werkzamen 51
- 2.1 Inleiding 51
- 2.2 Twee definities van de beroepsbevolking 52
  - 2.2.1 Nationale en internationale definitie 52
  - 2.2.2 Samenstelling van de beroepsbevolking 54
- 2.3 Gevolgen van nieuwe definitie: Werkloosheid en functiekenmerken 56
  - 2.3.1 Werkloosheid 57
  - 2.3.2 Baankenmerken 59

2.4 Kleine deeltijdbanen: Volwaardige werkzame beroepsbevolking of onzichtbare werkloosheid 61
2.4.1 Wie zijn de jongeren die in kleine deeltijdbanen terecht komen? 62
2.4.2 Wat voor functiekenmerken kennen kleine deeltijdbanen? 64
2.4.3 Kunnen jongeren financiële zelfstandigheid bereiken in kleine deeltijdbanen? 67
2.5 Conclusie 69
2.6 Bijlage 70

03 Voortijdig schoolverlaters: aanleiding en gevolgen 75
3.1 Inleiding 75
3.2 Achtergrondkenmerken van vsv'ers 77
3.3 Redenen voor de voortijdige uitval van ongediplomeerde vsv'ers 79
3.3.1 Belangrijkste reden 79
3.3.2 Andere factoren die een belangrijke rol hebben gespeeld 83
3.4 Vroege signalen bij ongediplomeerde vsv'ers 85
3.4.1 Met iemand praten over de beslissing 85
3.4.2 Pogingen om de voortijdige uitval te voorkomen 87
3.5 Huidige bezigheid van vsv'ers 89
3.6 Terug- en vooruitblik van ongediplomeerde vsv'ers 90
3.6.1 Spijt van de beslissing om de opleiding voortijdig te verlaten 90
3.6.2 Van plan terug te keren in het onderwijs 91
3.7 Conclusies 92
3.8 Bijlagen 93

Literatuur 103

Bijlage 1: Kernindicatoren 105

Statistische Bijlage: Tabellen naar opleidingssector 113

VOORWOORD

Wat vinden gediplomeerde schoolverlaters van hun opleiding en wat gaan ze na hun opleiding doen? Hoe is de aansluiting met het vervolgonderwijs? Als ze naar de arbeidsmarkt gaan, hoe snel krijgen ze dan werk? En sluit dat werk dan ook aan op de gevolgde opleiding?

Sinds 1991 voert het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) van Maastricht University in samenwerking met DESAN Research Solutions enkele grootschalige onderzoeken uit onder recente schoolverlaters en pas afgestudeerden, waarmee op dit soort vragen een antwoord kan worden gegeven. Het voorliggende rapport Schoolverlaters tussen Onderwijs en Arbeidsmarkt 2014 gaat in op de transitie van school naar werk of vervolgonderwijs, die gediplomeerden maken. De resultaten die in dit rapport worden gepresenteerd zijn gebaseerd op het onderzoek dat eind 2014 heeft plaatsgevonden en hebben betrekking op de situatie van gediplomeerde schoolverlaters (vmbo, avo en mbo) en afgestudeerden (hbo) alsmede op de situatie van voortijdig schoolverlaters (vmbo, avo en mbo) ongeveer anderhalf jaar na het verlaten van de opleiding. In totaal zijn ruim 100.000 (voortijdige) schoolverlaters en afgestudeerden van het schooljaar 2012-2013 benaderd. De totale respons bedroeg 28%. De verzamelde gegevens vormen samen het door het ROA ontwikkelde SchoolverlatersInformatieSysteem (SIS). Dit wereldwijd unieke informatiesysteem is gebaseerd op grootschalige enquêtes die volgens een geïntegreerd model worden uitgevoerd.

Allereerst behelst het SIS de VO-Monitor. Deze enquête is gericht op gediplomeerde schoolverlaters van het algemeen voortgezet onderwijs (havo, vwo) en het voorbereidend beroepsonderwijs (vmbo). Daarnaast zijn er de BVE-Monitor, - een enquête onder gediplomeerde schoolverlaters van de beroepsopleidende (bol) en beroepsbegeleidende leerweg (bbl) van het middelbaar beroepsonderwijs (mbo) - en de HBO-Monitor, een enquête gericht op afgestudeerden van het hoger beroepsonderwijs (hbo). De HBO-Monitor wordt uitgevoerd onder auspiciën van de Vereniging Hogescholen. Tot slot betreft het de VSV-Monitor, een enquête onder voortijdig schoolverlaters. Het ROA heeft de algehele projectleiding wat deze monitoren betreft en is specifiek verantwoordelijk voor de instrumentontwikkeling en de wetenschappelijke analyse en rapportage. DESAN Research Solutions is verantwoordelijk voor de dataverzameling en – verwerking, alsmede voor de specifieke rapporten voor de deelnemende onderwijsinstellingen.

De projectleiding van Schoolverlaters tussen Onderwijs en Arbeidsmarkt 2014 berust bij dr. Christoph Meng. De rapportage is geschreven door Eveline Sijbers Msc, drs. Timo Huijgen, dr. Christoph Meng en Annelore Verhagen Msc. De Statistische Bijlage is samengesteld door Paul van der Kolk. Secretariële ondersteuning is verleend door Mariëlle Retz en Esther Soudant. Voornoemde personen zijn allen werkzaam bij het ROA. Aan SIS werken verder mee drs. Monique van Alphen, drs. Han van Dongen en drs. Barbara Kinket (allen werkzaam bij DESAN Research Solutions).

Een speciaal woord van dank gaat uit naar de Dienst Uitvoering Onderwijs voor de medewerking bij het uitzetten van de steekproeven onder de gediplomeerde schoolverlaters van het vmbo, het mbo en het avo en de voortijdige schoolverlaters. Een speciaal woord van dank wordt verder gericht aan de vertegenwoordigers van de financiers die zitting hebben in de klankbordgroep: drs. M. Doll, drs. N. Achterberg (allen werkzaam bij het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid), drs. U. Teunis (werkzaam bij het Ministerie van Economische Zaken), drs. D. van Gessel, dr. P. van Oijen, drs. drs. B. Verlaan, drs. M. Warmerdam, drs. S Bierkens, drs. F. van Oort, drs. R. van der Ven, drs. L. van Voorst Vader (allen werkzaam bij het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap) en drs. S.A. van der Wulp (Vereniging Hogescholen).

De subsidiemiddelen maken de basisvoorziening mogelijk (dataverzameling, technisch databeheer, methoden- en modellenstudies) en zijn beschikbaar gesteld door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Deze basisvoorziening maakt een breed pallet van strategisch onderzoek mogelijk, van proefschriften, wetenschappelijke en beleidsrelevante artikelen tot landelijke beleidsrapportages. Het dankzij de basisvoorziening ontstane databestand geeft daarbij in beginsel de mogelijkheid om de transitie van onderwijs naar vervolgonderwijs/arbeidsmarkt op landelijk niveau in kaart te brengen. Daarnaast biedt de basisvoorziening de startmogelijkheid om op een efficiënte manier uitgebreidere en diepgaandere studies op bijvoorbeeld regionaal, sectoraal of schoolniveau te bewerkstelligen. Regionale overheden of bijvoorbeeld onderwijs overkoepelende organisaties kunnen dankzij deze basisvoorziening op eenvoudige en kostenefficiënte wijze beleidsrelevante informatie verzamelen en tegen het landelijke beeld afzetten.

Maastricht, juli 2015

SCHOOLVERLATERS-INFORMATIESYSTEEM

Een openbaar toegankelijke bron van data

Algemeen

De subsidiemiddelen beschikbaar gesteld door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, het Ministerie van Economische Zaken en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid maken de basisvoorziening mogelijk (dataverzameling, technisch databeheer en algemene methoden- en modellenstudies). De databestanden zijn daarbij vrij toegankelijk en maken daarmee een breed pallet van strategisch onderzoek mogelijk, van proefschriften, wetenschappelijke beleidsrelevante artikelen tot landelijke beleidsrapportages. De jaarlijkse databestanden afkomstig van het SchoolverlatersInformatieSysteem zijn beschikbaar via www.dans.knaw.nl. Via het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt kunnen onderzoekers eveneens kosteloos een Engelstalig trendbestand (metingen 1998 – 2014) opvragen. Voor ondersteuning bij het gebruik van de databestanden zijn de onderzoekers van het ROA bereikbaar via secretary-roa-sbe@maastrichtuniversity.nl

Cijfers afkomstig van het SchoolverlatersInformatieSysteem zijn recent onder andere gebruikt voor:[1]

- Studiekeuze 123 website;
- Studie in cijfers;
- Keuzegids MBO, Keuzegids HBO;
- Onderwijsinspectie: De staat van het onderwijs – onderwijsverslag;
- MBO raad: Feiten en cijfers;
- ECBO: Het Nederlandse onderwijs geketend: Doorstroom in en tussen vo en mbo;
- ECBO: De kleur van het middelbaar beroepsonderwijs: Een overzichtsstudie naar allochtonen in het mbo;
- Inspectie der Rijksfinanciën: Productiviteit Onderwijs, Rapport brede heroverwegingen;
- Innovatieplatform: Kennis en Innovatie Agenda 2011 – 2020;
- SCP, Jaarrapport Integratie, 2013.

1 Voor rapportages van het ROA op basis van cijfers afkomstig van het SchoolverlatersInformatieSysteem, zie www.roa.nl

Website Kerncijfers Schoolverlatersonderzoeken:
https://roastatistics.maastrichtuniversity.nl/SISOnline/Home.aspx

Op de website Kerncijfers Schoolverlatersonderzoeken (https://roastatistics.maastrichtuniversity.nl/SISOnline/Home.aspx) zijn meerjarige landelijke statistieken te vinden over gediplomeerde schoolverlaters van het initiële onderwijs in Nederland. De cijfers zijn gebaseerd op de schoolverlatersonderzoeken van het ROA en hebben betrekking op de gediplomeerden van het avo, vmbo, mbo en het ho. De kerncijfers die gepresenteerd worden geven een inzicht in de gevolgde studie, het vervolgonderwijs en de intrede van de schoolverlaters op de arbeidsmarkt.

De website is te raadplegen vanuit twee invalshoeken: naar onderwijsindeling en naar kernindicator. De invalshoek naar onderwijs laat alle kerncijfers voor een bepaalde onderwijsindeling zien. Hierbij kan gekozen worden voor onderwijsniveaus, onderwijssectoren en individuele opleidingen. Daarnaast is er de mogelijkheid om een keuze te maken voor voltijd, deeltijd of duale opleidingsvarianten. De invalshoek naar indicator laat voor alle onderwijsniveaus, - sectoren dan wel opleidingen de informatie over één gekozen indicator zien. Zowel in het menu als in de overzichtstabellen zijn de kernindicatoren naar een vijftal categorieën ingedeeld:

- algemene achtergrondkenmerken;
- gevolgde opleiding;
- oordeel over de gevolgde opleiding;
- kenmerken vervolgonderwijs;
- arbeidsmarktindicatoren en baankenmerken.

De cijfers worden telkens weergegeven voor de laatste vijf meetjaren en worden jaarlijks geupdate rond de tijd dat het landelijk rapport 'Schoolverlaters tussen Onderwijs en Arbeidsmarkt' uitkomt.

De website biedt daarnaast uitgebreide informatie over de methodologische aanpak van het Schoolverlatersinformatiesysteem (SIS) alsmede een verantwoording van de respons.

SAMENVATTING

Resultaten meting 2014: gediplomeerde schoolverlaters en afgestudeerden

Het ROA verricht jaarlijks onderzoek onder schoolverlaters naar de overgang van school naar arbeidsmarkt of vervolgopleiding. Het voorliggende rapport presenteert de resultaten van de meting die eind 2014 door het ROA is gehouden onder de schoolverlaters van het schooljaar 2012-2013, dat wil zeggen ongeveer anderhalf jaar na het voltooien van de opleiding. De resultaten hebben betrekking op nagenoeg de volle breedte van het onderwijs: vmbo, mbo-bol, mbo-bbl, avo en hbo. In totaal zijn 89.037 gediplomeerde schoolverlaters en afgestudeerden benaderd. De totale respons bedroeg 30%.

De resultaten uit het onderzoek onder de gediplomeerde schoolverlaters en afgestudeerden dienen in de bredere context van de economische situatie gezien worden. De invloed van de economische situatie heeft niet alleen betrekking op de indicatoren rechtstreeks gerelateerd aan de arbeidsmarktintrede (bijvoorbeeld werkloosheid of werkzekerheid) maar ook op de manier waarop jongeren de afgeronde opleiding beoordelen. De lezer dient hier rekening mee te houden.

Hoofdstuk 1: Kwaliteit van gediplomeerde schoolverlaters

Hoofdstuk 1 gaat in op de transitie die schoolverlaters na het behalen van hun diploma maken naar de arbeidsmarkt of het vervolgonderwijs. In hoofdlijnen omvat het hoofdstuk achtereenvolgens een discussie van a) de voorbereiding op en het succes van de arbeidsmarktintrede b) de voorbereiding op en het succes in de vervolgopleiding en c) het oordeel van de gediplomeerden over de gevolgde opleiding.

TABEL S.1 Enkele kernindicatoren[2]

	Verder leren	Zelfde opleiding	Werkloosheid	Eigen niveau	Eigen domein
	%	%	%	%	%
AVO	90	97	X	X	X
VMBO	98	88	X	X	X
BOL 1	65	68	28	56	40
BOL 2	61	73	21	54	53
BOL 3	45	74	11	65	64
BOL 4	57	77	9	72	64
BBL 1	22	76	11	46	44
BBL 2	29	84	6	65	66
BBL 3	18	82	6	74	86
BBL 4	14	85	4	87	86
HBO	28	77	7	74	74

X = Vraag niet opgenomen/niet vergelijkbaar; Verder leren = % respondenten dat een vervolgopleiding is gaan volgen (inclusief postdoctorale opleidingen, proefschrifttrajecten en opleidingen in het kader van het werk); Zelfde opleiding = % van de schoolverlaters dat, achteraf bezien, opnieuw dezelfde opleiding zou kiezen; Werkloosheid = Werkzoekenden als % van de schoolverlaters die zich op de arbeidsmarkt aanbieden; Eigen niveau = % van de werkende schoolverlaters dat aangeeft dat de werkgever voor deze functie minimaal een diploma van het gevolgde onderwijsniveau vereist; Eigen domein = % van de werkende schoolverlaters dat aangeeft dat de werkgever voor deze functie een diploma van de gevolgde opleidingsrichting of een verwante opleidingsrichting vereist.

De belangrijkste conclusies zijn:

a) Voorbereiding op en succes op arbeidsmarkt (mbo en hbo)

- **Minderheid vindt de opleiding een goede basis om te starten op de arbeidsmarkt**
  In het mbo (43%) en in het hbo (47%) vindt iets minder dan de helft de gevolgde opleiding een goede basis om te kunnen starten op de arbeidsmarkt. Gezien dit opleidingen met een duidelijk beroepsgericht curriculum zijn, is het opvallend dat slechts een kleine helft van de afgestudeerden de opleiding op dit aspect positief beoordeelt.

2 In het voorliggende rapport worden de (oude) niveauaanduidingen binnen het mbo gebruikt. Recent is in de kamerbrief over toekomstgericht middelbaar beroepsonderwijs (dd. 2 juni 2015) voorgesteld "Om de herkenbaarheid van de mbo-niveaus voor student, ouders en bedrijfsleven te vergroten en recht te doen aan het karakter van de niveaus […]dat de benaming van het beroepsonderwijs aangepast zou moeten worden. […] Met de invoering van de entreeopleiding is al afstand genomen van niveau 1. Een aanpassing in de benaming zou verbreed moeten worden naar de andere niveaus van het mbo. Zo is het bijvoorbeeld denkbaar om het onderwijs op niveau 2 en 3 voortaan middelbaar vakonderwijs te noemen en het onderwijs op niveau 4 middelbaar beroepsonderwijs."

- **Meerderheid tevreden over de basis van de opleiding voor het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden**
  Van alle mbo gediplomeerden vindt 57% dat de gevolgde opleiding een goede basis vormt voor het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden. In het hbo ligt dit percentage op 63%.
- **Gemengd beeld bij werkloosheid**
  Terwijl onder de afgestudeerden van het hbo en de gediplomeerden van de mbo-bol niveaus 1 en 3 de werkloosheid voor het eerst in jaren daalt, is er bij de andere mbo niveaus nog sprake van een lichte stijging of stagnatie. Het licht aan het einde van de tunnel van een lange economisch moeilijke periode lijkt echter voorzichtig in beeld te komen.
- **Gediplomeerden tevreden over functie in het algemeen maar kritischer over carrièreperspectieven**
  Gemiddeld is 65% van de werkende schoolverlaters tevreden over zijn of haar functie. Met betrekking tot de carrièreperspectieven zijn de werkende gediplomeerden kritischer. Minder dan de helft (48%) schat deze als goed of heel goed in.

b) Vervolgonderwijs (vmbo, avo en mbo)

- **Vmbo'ers kritisch over voorbereiding op vervolgonderwijs**
  Slechts een op de twee vmbo'ers is van mening dat het vmbo hen voldoende of goed voorbereid heeft op de vervolgopleiding. Bij gediplomeerde vmbo'ers die de overstap maken naar het havo is dit percentage het laagst met 44%.
- **Gediplomeerde mbo'ers overwegend positief over de aansluiting met het vervolgonderwijs**
  Van de gediplomeerde mbo'ers is 55% (mbo-bol niveau 4) tot zelfs 83% (mbo-bol niveau 1) tevreden over de aansluiting met het vervolgonderwijs. Vervolgopleidingen binnen het mbo kennen daarbij een aanzienlijk betere aansluiting dan de aansluiting met een vervolgopleiding in het hbo. In de overgang naar het hbo lijkt dan ook nog veel winst te behalen.

c) Oordeel op gevolgde opleiding

- **Tevredenheid over voorlichting beroepsmogelijkheden in beroepsonderwijs nog steeds aan de magere kant**
  Slechts 31% van de afgestudeerde hbo'ers is (zeer) tevreden over de voorlichting over de beroepsmogelijkheden die tijdens de hbo opleidingen geboden is. Ook de gediplomeerden van het mbo zijn op dit punt kritisch. Bij hen is zo'n 40% (zeer) tevreden over de geboden voorlichting.
- **Hoeveelheid praktijk in mbo kritisch beoordeelt**
  Een op de twee mbo-gediplomeerden is niet tevreden met de hoeveelheid praktijk die in het kader van zijn of haar opleiding geboden werd.

Hoofdstuk 2: Kleine deeltijdbanen: de nieuwe groep werkzamen

Met ingang van 2015 heeft het CBS besloten om haar nationale statistieken te gaan baseren op een nieuwe definitie van de beroepsbevolking welke is opgesteld volgens de richtlijnen van de International Labour Organisation (ILO). Het CBS wil meer aansluiten bij internationale definities om zodoende de internationale vergelijkbaarheid van haar statistieken te vergroten. Dit betekent dat ook het ROA haar definiëring van de beroepsbevolking heeft aanpast en in haar arbeidsmarktstatistieken met ingang van kalenderjaar 2015 uitgaat van deze internationale definiëring. Omdat de beroepsbevolking een belangrijke indicator is en de overgang naar een nieuwe definitie gevolgen heeft voor de resultaten en analyses op basis van de schoolverlatersonderzoeken, wordt in dit hoofdstuk nader ingegaan op deze nieuwe definitie van de beroepsbevolking. Centraal staan daarbij een tweetal vragen:

- Wat zijn de algemene gevolgen van de invoering van de nieuwe berekeningswijze van de beroepsbevolking?
- Zijn kleine deeltijdbanen te zien als volwaardig onderdeel van de beroepsbevolking of is hier eigenlijk sprake van onzichtbare werkloosheid?

De invoering van de nieuwe berekeningswijze van de beroepsbevolking betekent dat personen met een baan van minder dan 12 uur tot de werkzame beroepsbevolking horen. Dit is een wijziging ten opzichte van de berekeningswijze zoals die tot en met 2014 gehanteerd is in de ROA schoolverlatersonderzoeken. Toen behoorden personen met een baan van minder dan 12 uur afhankelijk van het feit of men op zoek was naar werk, of tot de werkloze beroepsbevolking of helemaal niet tot de beroepsbevolking. Het directe en grootste gevolg van de invoering van de nieuwe berekeningswijze is dat de werkloosheidspercentages gedaald zijn ten opzichte van de oude definitie. Doordat de grootte en samenstelling van de werkzame beroepsbevolking gewijzigd is, kent de invoering ook indirecte gevolgen. Deze zijn in de regel dat:

- het aandeel deeltijd werkenden stijgt;
- het aandeel werkenden met een flexibele functie stijgt;
- het aandeel werkenden dat onder het eigen opleidings niveau werkzaam is stijgt;
- het gemiddeld bruto maandsalaris daalt.

De analyses in het hoofdstuk laten zien dat de groep werkenden met een kleine deeltijdbaan van minder dan 12 uur volgens de nieuwe definitie weliswaar tot de werkzame beroepsbevolking behoort, maar ook dat deze groep een zwakke positie inneemt als het gaat om de kwaliteit van het gevonden werk en het een kwetsbare groep jongeren is die vaak het onderwijs onvrijwillig heeft verlaten. Men dient zich dan ook af te vragen of deze groep onder de oude definitie niet beter tot zijn recht kwam door ze, afhankelijk van de vraag of ze op zoek zijn naar werk, tot de werkloze beroepsbevolking of helemaal niet tot de beroepsbevolking te rekenen. Het lijkt dan ook uitermate belangrijk om in toekomstige discussies, bijvoorbeeld in het kader van macrodoelmatigheid van het

onderwijs, of meer specifiek de arbeidsmarktrelevantie van opleidingen, de groep met kleine deeltijdbanen een status apart te geven en ze niet op de grote hoop van werkzame jongeren te plaatsen.

Hoofdstuk 3: Voortijdig Schoolverlaters: Aanleiding en gevolgen

In dit hoofdstuk richten we ons op schoolverlaters van het voortgezet onderwijs (avo en vmbo) en mbo die met hun opleiding zijn gestopt voordat ze hun diploma hebben behaald, en voorafgaand aan de laatst gevolgde opleiding nog geen diploma op minimaal havo-, vwo-, of mbo-niveau 2 hebben behaald. Deze groep schoolverlaters worden 'ongediplomeerde' voortijdig schoolverlaters (vsv'ers) genoemd. Daarnaast bespreekt het hoofdstuk ook de 'gediplomeerde' voortijdig schoolverlaters: jongeren die hun vmbo- of mbo niveau 1 diploma behaald hebben maar niet aan een vervolgopleiding beginnen en geen werk hebben.

Een aantal belangrijke conclusies op een rij:

- School-/opleiding gerelateerde redenen blijven de belangrijkste oorzaak van uitval: 40% van de 'ongediplomeerde' vsv'ers geeft aan door een school-/opleiding gerelateerde reden met de opleiding en het onderwijs gestopt te zijn. De reden 'de opleiding was inhoudelijk (toch) niet wat ik wilde' wordt daarbij met 10%-punt het vaakst genoemd.
- Ongediplomeerde vsv'ers die een technische opleiding volgden geven relatief vaak aan dat de pull-factor van de arbeidsmarkt de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen. Dit hangt waarschijnlijk samen met de grotere kans op werk in de technische sector. Voor toekomstig onderzoek is het aan te raden om de relatie tussen de kans op werk en de kans op voortijdige uitval nader te onderzoeken, zeker wanneer de economie weer aantrekt.
- Twee op de tien 'ongediplomeerde' vsv'ers geeft aan met niemand te hebben gesproken over de beslissing om met de opleiding te stoppen. Deze groep lijkt dan ook relatief geruisloos het onderwijs verlaten te hebben.
- Een derde van de vsv'ers (32%) geeft ongeveer anderhalf jaar later aan inmiddels te zijn teruggekeerd in het onderwijs. Vooral vsv'ers afkomstig van het vmbo en het avo kennen een hoge kans om binnen anderhalf jaar terug te keren in het onderwijs.

01

KWALITEIT VAN GEDIPLOMEERDE SCHOOLVERLATERS

1.1 Inleiding

Het behalen van een diploma in het onderwijs wordt doorgaans gezien als een noodzakelijk fundament voor vervolgonderwijs of de arbeidsmarkt. In dit hoofdstuk wordt nagegaan hoe jongeren die in het schooljaar van 2012-2013 hun diploma behaalden terugkijken op de opleiding. Hoe tevreden zijn ze over hun opleiding? Wat zijn ze na hun opleiding gaan doen? Hoe is de aansluiting op het vervolgonderwijs? En als ze zich aanbieden op de arbeidsmarkt: hoe snel hebben ze werk gevonden? En in welke mate sluit het werk bij de gevolgde opleiding aan? In dit hoofdstuk wordt op deze en andere vragen een antwoord gegeven. De gebruikte gegevens voor het beantwoorden van deze vragen zijn afkomstig van het schoolverlaters- en afgestudeerdenonderzoek dat in het najaar van 2014 heeft plaats gevonden. Het hoofdstuk is in drie delen onderverdeeld.

Het eerste deel (paragraaf 1.3) betreft de transitie tussen het beroepsonderwijs (mbo en hbo) en de arbeidsmarkt. Hier worden aspecten belicht als de voorbereiding op de arbeidsloopbaan, intredewerkloosheid, zoekduur tot eerste baan, het dienstverband en het salaris. Tevens wordt de tevredenheid van de starters met betrekking tot hun huidige functie en hun carrièreperspectieven bekeken. Ten slotte wordt bekeken hoe de aansluiting is tussen de huidige functie en de gevolgde opleiding.

In het tweede deel (paragraaf 1.4) staat de tevredenheid van de schoolverlaters over hun gevolgde opleiding centraal. Hier komt aan bod hoe de jongeren denken over de evenwichtigheid van de opleiding met betrekking tot de breedte en de diepgang, de validiteit van de gevolgde opleiding, en hun tevredenheid over de begeleiding of kwaliteit van de docenten. Ten slotte wordt tevens bekeken of de schoolverlaters achteraf bezien voor dezelfde opleiding zouden kiezen.

Het derde deel (paragraaf 1.5) is volledig gewijd aan de gediplomeerden die gekozen hebben voor het vervolgonderwijs. Er wordt nagegaan welk type opleiding zij zijn gaan volgen en in hoeverre hun opleiding en vervolgonderwijs op elkaar aansluiten. Ook is gekeken naar de netto uitval, studiewisselaars en hun motieven.

1.2 Leeswijzer

De cijfers die in dit hoofdstuk gepresenteerd worden zijn afkomstig van onderzoeken onder gediplomeerde schoolverlaters en afgestudeerden die in het najaar van 2014 hebben plaatsgevonden. Deze betreffen jongeren die in het school-/studiejaar van 2012-2013 een diploma van het vmbo, havo, vwo, mbo of hbo hebben behaald. Tenzij anders vermeld hebben de cijfers alleen betrekking op afgestudeerden van voltijd opleidingen. Deze onderzoeken onder de gediplomeerden/afgestudeerden van het vmbo, havo, vwo, mbo en hbo zijn door het Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA) in het kader van het project SchoolverlatersInformatieSysteem (SIS) uitgevoerd.[3]

Tabel 1.1 laat per onderwijstype het aantal benaderde schoolverlaters/afgestudeerden, het aantal respondenten, en het gewogen aantal zien. Het gewogen aantal is een weging die is toegepast om voor over- of onderrepresentatie van gediplomeerden met betrekking tot verschillende kenmerken te corrigeren. Dit gewogen aantal ontstaat door het aantal respondenten a) te wegen en b) op te hogen. De weging is gebaseerd op responsverschillen tussen onder andere opleiding, opleidingsniveau, regio en geslacht. De ophoging is gebaseerd op het aantal gediplomeerden/afgestudeerden van de opleiding in het desbetreffende studiejaar. Een gedetailleerd overzicht op opleidingssector over de aantallen en de respons is te vinden in de Statistische Bijlage.

TABEL 1.1 Schoolverlaters- en afgestudeerdenonderzoeken 2014

Onderwijstype	Benaderde aantallen	Responspercentage	Aantal respondenten	Gewogen aantal
HAVO	1.504	33	489	43.682
VWO	1.118	36	402	32.839
VMBO	9.466	26	2.456	90.146
MBO-BOL	20.783	19	4.032	100.818
MBO-BBL	11.250	15	1.636	60.909
HBO (voltijd)	44.916	40	17.051	52.129

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 1

1.3 Arbeidsmarkt

De transitie naar de arbeidsmarkt dient altijd in de bredere context van de economische situatie gezien worden. Er is in de afgelopen jaren niet alleen sprake geweest van een wereldwijde financiële crisis, maar deze is tevens gevolgd door een schuldencrisis in het eurogebied. Nederland kent dan ook magere jaren na de crisis die in 2009 begon, maar er is herstel te zien richting 2017. De voorspelling voor 2015 schetst dat het dieptepunt in de woningmarkt voorbij is, consumenten meer uit gaan geven, en een verdere daling van de werkloosheid inzet.[4] De groeicijfers waren in 2012 en 2013 nog negatief (-1,6

3 In 2014 heeft geen landelijke meting onder de afgestudeerden van het wo plaatsgevonden. De WO-Monitor wordt door de VSNU tweejaarlijks uitgevoerd.

4 CPB (2015).

en-0,7), maar zijn in 2014 voor het eerst weer positief (0,9).[5] De economische groei van 2013-2017 wordt geschat op 1½%, terwijl deze voor 2008-2012 nog 0% was. Hiermee lijkt het einde van de economische crisis, en zijn weerslag op de arbeidsmarkt, in zicht. In dit deel van het hoofdstuk zal worden ingegaan op de situatie op de arbeidsmarkt. Hierbij zal gekeken worden naar de arbeidsmarktintrede van gediplomeerden van het mbo en afgestudeerden van het hbo. Zowel de voorbereiding op de arbeidsmarkt, de kans op werk, de aansluiting van het werk op de vooraf afgeronde opleiding, het dienstverband, de beloning en de tevredenheid met het werk komen aan bod.

BOX 1.1 Nieuwe definitie werkzame beroepsbevolking

Vanaf dit jaar wordt in het project *SchoolverlatersInformatieSysteem*, dat als basis dient voor dit rapport, de werkzame beroepsbevolking benaderd volgens de definitie van de International Labour Organisation (ILO). Deze internationaal geaccepteerde norm stelt dat mensen van boven de 15 jaar die meer dan 1 uur werken behoren tot de werkzame beroepsbevolking. Voor de oude definitie lag deze grens op 12 uur per week. Om conclusies te kunnen trekken over ontwikkelingen die zich over verschillende jaren afspelen, zijn de cijfers van voorgaande jaren herijkt naar de internationale ILO-standaard. Daardoor kan het voorkomen dat cijfers in deze editie die betrekking hebben op metingen van eerdere jaren (2013 of eerder), niet overeenkomen met deze zelfde cijfers uit publicaties uit voorgaande jaren. In hoofdstuk 2 van dit rapport wordt nader op deze nieuwe definitie ingegaan.

1.3.1 Arbeidsmarkt: voorbereiding op de arbeidsmarkt

Middelbare- en hogere beroepsopleidingen dienen jongeren gereed te maken voor een positie op de arbeidsmarkt.[6] Tabel 1.2 laat het percentage gediplomeerden zien dat van mening is dat de gevolgde opleiding een (heel) goede basis bood om te starten op de arbeidsmarkt. Naast het direct startbekwaam maken, dienen opleidingen ook een basis te bieden voor het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden in de (onderwijs-) carrière. Tabel 1.2 laat daarom ook het percentage gediplomeerden zien dat van mening is dat de gevolgde opleiding een (heel) goede basis bood om zich verder te ontwikkelen.

5 CBS Statline.
6 Uitzondering zijn daarbij de mbo niveau 1 opleidingen die formeel gezien geen startkwalificatie bieden.

BOX 1.2 Het vmbo en de arbeidsmarkt

Het vmbo is niet direct bedoeld als voorbereiding op de arbeidsmarkt, waardoor een diploma van het vmbo ook niet als een startkwalificatie gezien wordt. Desondanks dient het vmbo ook een goede basis voor een start op de arbeidsmarkt te leveren, omdat een aanzienlijk deel van de gediplomeerden van het vmbo de onderwijscarrière voortzet in de beroepsbegeleidende leerweg (bbl) van het mbo, waarbij ze in de regel 4 dagen per week werkzaam zijn en 1 dag per week op school doorbrengen. De meeste vmbo'ers geven aan hun opleiding een (heel) goede basis te vinden om hun kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen (57%), terwijl slechts ongeveer een derde (27%) van de vmbo'ers hun opleiding een (heel) goede basis voor een start op de arbeidsmarkt vindt. Gezien toch 14% van alle vmbo'ers doorstroomt naar het mbo-bbl en meteen 4 dagen in de week aan het werk is, lijkt de voorbereiding van het vmbo hierop niet voldoende aldus de gediplomeerden.

Van de mbo-gediplomeerden vindt in totaal 57% de opleiding een goede basis om hun vaardigheden en kennis verder te ontwikkelen, tegenover 43% die de opleiding een goede basis voor een start op de arbeidsmarkt vindt. Binnen het mbo valt op dat de bbl-opleidingen aanmerkelijk hoger scoren als basis om te starten op de arbeidsmarkt (52%) dan de bol-opleidingen (37%). Dit is verklaarbaar doordat in het opleidingstraject van mbo-bbl aanmerkelijk meer werkuren bij een bedrijf zitten dan binnen het mbo-bol. Mbo-bbl opleidingen scoren echter ook hoger als basis om vaardigheden verder te ontwikkelen (61%) dan de bol-opleidingen (55%). Binnen het mbo-bol scoren opleidingen op niveau 2 in het algemeen het beste op zowel de basis voor een start op de arbeidsmarkt als voor het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden (42% en 60%).[7] Binnen het mbo-bbl zijn het de opleidingen op niveau 3 die het hoogste op beide aspecten (61% en 66%) scoren.

Als we naar de onderliggende sectoren kijken (zie de Statistische Bijlage Tabel 22), valt te zien dat hoe de opleiding scoort als voorbereiding op de arbeidsmarkt en/of als basis voor het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden sterk afhangt binnen welk niveau de sector zich bevindt. Zo scoort de sector Gezondheidszorg als basis om te starten op de arbeidsmarkt het laagst van de sectoren binnen bol niveau 2 (38%) maar het hoogst van de sectoren binnen bol niveau 3, bol niveau 4, bbl niveau 3 en bbl niveau 4 (met 49%, respectievelijk 44%, 74% en 65%). Voor het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden scoren de sectoren Techniek en Economie om en om het slechtst. De sector Techniek haalt hier de laagste beoordelingen bij bol niveau 2 (54%), bol niveau 3 (48%) en bbl niveau 2 (56%), de sector Economie haalt de laagste beoordelingen bij bol niveau 4 (52%), bbl niveau 3 (50%) en bbl niveau 4 (46%).

Van hbo-afgestudeerden vindt iets minder dan de helft de opleiding een (heel) goede basis om te starten op de arbeidsmarkt (47%). Daarnaast vindt 63% de opleiding een

7 Het is opvallend dat binnen het mbo-bol de opleidingen op niveau 2 relatief gezien het hoogst scoren, gezien deze opleidingen in de regel een magerder arbeidsmarktperspectief kennen. Op basis van de beschikbare data is niet direct te herleiden hoe deze op het eerste gezicht tegenstelling te verklaren valt. Nader onderzoek is dan ook wat dit betreft interessant.

(heel) goede basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen. Binnen het hbo scoort de sector Taal en Cultuur met slechts 29% het laagst als sector om op de arbeidsmarkt te starten, maar deze scoort wel het hoogst met 70% als basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen. De sector Techniek haalt met 59% de beste score als basis om op de arbeidsmarkt te starten. Voor het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden scoort de sector Onderwijs met 58% het laagst.

TABEL 1.2 Opleiding als voorbereiding op de arbeidsmarkt en het verder ontwikkelen van kennis en vaardigheden (%)

	Starten op de arbeidsmarkt (Heel) goede basis (%)	Verder ontwikkelen kennis en vaardigheden (Heel) goede basis (%)
MBO-BOL 1	31	54
MBO-BOL 2	42	60
MBO-BOL 3	38	54
MBO-BOL 4	36	54
MBO-BBL 1	35	47
MBO-BBL 2	49	58
MBO-BBL 3	61	66
MBO-BBL 4	49	61
HBO	47	63

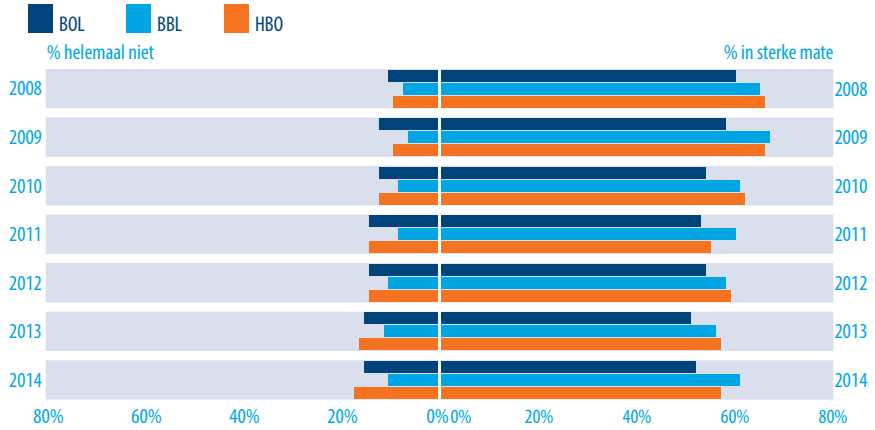
Zie ook Statistische Bijlage Tabel 22

Het is opmerkelijk dat zo weinig van de gediplomeerde mbo'ers en afgestudeerde hbo'ers hun opleiding een goede basis om te starten op de arbeidsmarkt vindt. Het mbo-bbl scoort nog het hoogst met 52%, gevolgd door het hbo met 47%. Mbo-bol scoort het laagst met 37%. Gezien dit beroepsopleidingen zijn, is het opvallend dat slechts een kleine helft dit een goede basis om te starten op de arbeidsmarkt vindt. Voordat we nader ingaan op de invloed van de recente economische crisis op het oordeel van de jongeren wat 'de basis om te starten op de arbeidsmarkt' betreft, is het interessant om alvast stil te staan bij een tweetal vragen. Ten eerste, wordt het oordeel beïnvloedt door het feit dat we zowel jongeren die zich op de arbeidsmarkt aanbieden als jongeren die de beslissing hebben genomen om door te leren meewegen? Ten tweede, oordelen jongeren die een baan vinden anders dan jongeren die werkloos zijn? Wat het eerste betreft laten de cijfers een eenduidig beeld zien. Het percentage dat tevreden is met de basis om te starten op de arbeidsmarkt verschilt niet tussen degenen die zich ook inderdaad op de arbeidsmarkt aanbieden en degenen die ervoor gekozen hebben om een vervolgopleiding te starten. Dit geldt zowel voor de gediplomeerden van het mbo (bol en bbl) als de afgestudeerden van het hbo. Het lijkt erop dat het oordeel niet van invloed is op de keuze 'aanbieden op de arbeidsmarkt' of 'doorstromen in het onderwijs'. Wat het tweede betreft is het beeld eveneens eenduidig. Bij alle onderwijstypes geldt dat de jongeren die op moment van enquête werkloos zijn duidelijk negatiever oordelen over de basis om te starten op de arbeidsmarkt dan de jongeren die wel werk hebben gevonden. Van de groep die werkloos is, is nog niet eens een op de vijf positief wat dit aspect betreft. Om de ontwikkelingen betreffende de oordelen nader te bekijken,

focussen we ons daarom op een specifieke groep werkende gediplomeerden, namelijk degenen die op moment van enquête werkzaam zijn in het kerndomein. Dat wil zeggen degenen die werkzaam zijn in een functie die zowel qua niveaus als qua richting goed aansluit bij de gevolgde opleiding. Het valt namelijk te verwachten dat werkenden met een functie onder het eigen opleidingsniveau en/of met een functie buiten de richting van de gevolgde opleiding, de opleiding minder goed beoordelen als basis om op de arbeidsmarkt te starten of als basis om relevante vaardigheden verder te ontwikkeling omdat hun baan niet aansluit bij de gevolgde opleiding.

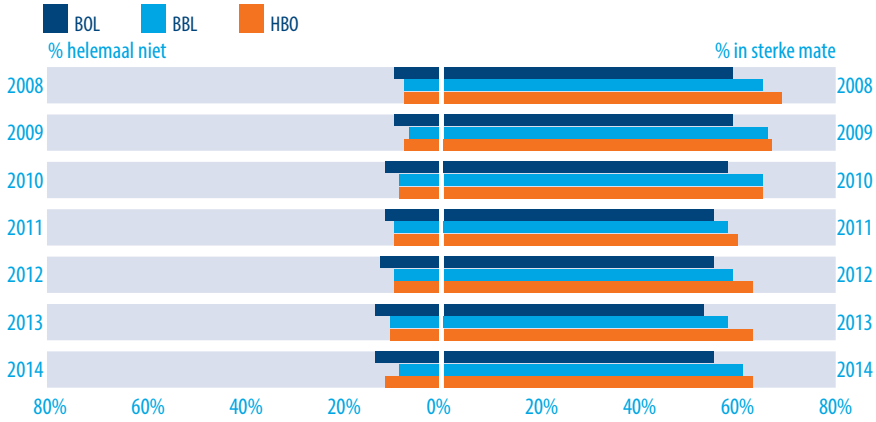
Over tijd valt op dat het percentage gediplomeerden dat van mening is dat de gevolgde opleiding een (heel) goede basis biedt om te starten een dalende lijn volgt van 2008 tot 2014. In overeenstemming hiermee stijgt het percentage dat de opleiding (helemaal) geen goede basis vindt van 2008 tot 2014. In 2008 vond 60% tot 66% van de gediplomeerden de opleiding een (heel) goede basis om te starten, in 2014 is dit gedaald naar 52% tot 62%. Het percentage dat de opleiding (helemaal) geen goede basis om te starten vindt is gestegen van 7% tot 10% in 2008 naar 10% tot 17% in 2014. Het blijft speculeren wat hiervan de precieze oorzaak is, maar het is goed denkbaar dat de recente economische crisis hierbij een rol heeft gespeeld. Werkende schoolverlaters zijn zich er mogelijk van bewust dat het moeilijker is om een geschikte baan te vinden, en dat ze hiervoor langer moeten zoeken. Binnen de opleidingsniveaus valt op te merken dat gedurende alle metingen werkenden afgestudeerd aan het mbo-bol het minst tevreden zijn over de basis die hun opleiding bood voor hun start op de arbeidsmarkt.

FIGUUR 1.1 Oordeel over opleiding als goede basis om te starten op de arbeidsmarkt voor werkenden in kerndomein

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 22

FIGUUR 1.2 Oordeel over opleiding als goede basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 22

Ook het percentage gediplomeerden dat van mening is dat de gevolgde opleiding een (heel) goede basis biedt om zich verder te ontwikkelen is uiteengezet tegen de tijd (Figuur 1.2). Hier valt over de tijd (2008 tot 2014) niet veel verandering waar te nemen. Wanneer deze trendlijnen per opleidingstype bekeken worden, valt op dat mbo-bol gediplomeerden over de jaren heen licht negatiever zijn geworden over de basis die hun opleiding bood om zich verder te ontwikkelen. In 2014 vindt 14% de opleiding (helemaal) geen goede basis om zich verder te ontwikkelen, terwijl in 2008 dit nog maar 9% was. In overeenstemming hiermee is het percentage dat vindt dat de opleiding een (heel) goede basis biedt gedaald van 59% in 2008 naar 55% in 2014. Mbo-bol afgestudeerden zijn daarnaast in alle jaren bovengemiddeld negatief over de basis die hun opleiding biedt om kennis en vaardigheden te ontwikkelen.

1.3.2 Arbeidsmarkt: kans op werk

De werkloosheid direct na het behalen van het diploma wordt aangeduid als intredewerkloosheid. Hiervan is sprake als de gediplomeerde na het behalen van zijn diploma minstens een maand werkloos is geweest. Hierbij wordt dus gekeken naar de werkloosheid op het moment van intrede op de arbeidsmarkt, en niet naar de werkloosheid op het moment van de enquête. In het schoolverlaters- en afgestudeerdenonderzoek is dit onderzocht door respondenten retrospectief te vragen naar het aantal maanden dat zij werkloos waren voordat ze hun eerste baan vonden. De vragenlijsten zijn door de respondenten ingevuld in het najaar van 2014. Aangezien het gaat om gediplomeerden van het studiejaar 2012/2013, hebben zij die op zoek zijn gegaan naar werk zich ongeveer een jaar eerder (zomer 2013) aangeboden op de arbeidsmarkt.

BOX 3 Mag ik komen? Mag ik blijven? Kans op het vinden van een stage/bpv-plek en kans dat deze plek tot een aanbod voor een functie leidt: verschil tussen mbo gediplomeerden van autochtone en niet-westerse allochtone herkomst

De gevolgde stage tijdens de mbo-bol opleiding of de leerwerkplek tijdens de mbo-bbl opleiding spelen in de transitie tussen onderwijs en arbeidsmarkt vaak een belangrijke rol. Zo is een op de twee werkzame gediplomeerden van het mbo-bol anderhalf jaar na behalen van het diploma werkzaam in een bedrijf bij welke ze tijdens de opleiding al werkervaring opgedaan hebben. Bij de werkzame gediplomeerden van het mbo-bbl is dit zelfs bij zo'n 75% van de respondenten het geval. De stage/bpv-plek biedt dan ook niet alleen de kans om de vaardigheden verder te ontwikkelen maar ook de mogelijkheid om zich bij de werkgever in beeld te brengen. De vraag is of dat voor mbo leerlingen van niet-westerse herkomst net zo eenvoudig is als voor hun autochtone studiecollega's. Om dit te analyseren kijken we nader na de antwoorden op een tweetal vragen die aan alle gediplomeerden van het mbo gesteld zijn:

- **Hoe vaak heeft u moeten solliciteren voordat u een bpv- of stageplaats gevonden had?**
- **Heeft u van het bedrijf waar u de bpv- of stageplaats volgde een aanbod gehad om er na afronding van de opleiding te komen werken?**

Tabel B3.1 laat zien dat van de niet-westerse allochtonen met een mbo-bol diploma een op de drie aangeeft dat hij of zij minimaal 4 keer diende te solliciteren voordat ze een stageplek konden vinden.[8] Onder hun autochtone studiecollega's is dat 'slechts' 15%. Vergelijkbaar zien we dat een op de vier gediplomeerde van het mbo-bbl van niet-westerse herkomst aangeeft niet binnen 3 keer te solliciteren de bpv-plek bemachtigd te hebben, terwijl dit bij de autochtonen nog niet eens 10% aangeeft. Wat de vraag betreft of ze een aanbod van de werkgever hebben ontvangen om naar het behalen van het diploma bij hem in dienst te komen/te blijven, zien we dat bij de gediplomeerden van het mbo-bbl zich wederom een groot verschil tussen jongeren van autochtone en jongeren van niet-westerse herkomst voordoet. Bij de eerste groep geeft 69% aan een aanbod ontvangen te hebben, terwijl dit bij de tweede groep 49% is.

TABEL B3.1 Solliciteren en ontvangen van aanbod

	% dat > 3 keer diende te solliciteren	% dat aanbod heeft ontvangen
MBO-BOL: Autochtoon	15	51
MBO-BOL: Niet-westerse allochtoon	32	46
MBO-BBL: Autochtoon	9	69
MBO-BBL: Niet-westerse allochtoon	25	49

8 Het is van groot belang om de lezer erop te wijzen dat alle respondenten het mbo-diploma hebben behaald. Met andere woorden, op basis van het voorliggende onderzoek is het niet mogelijk om na te gaan of niet-westerse allochtonen vaker het onderwijs zonder diploma verlaten doordat ze niet in staat waren om een stage-/bpv-plek te bemachtigen dan hun autochtone studiecollega's.

Voordat er op basis van Tabel B3.1 verdere conclusies getrokken worden, is het van belang om na te gaan of de verschillen in resultaten niet te verklaren vallen door verschillen in het niveau van de gevolgde opleiding (mbo niveau 1,2 3 of 4) of de sector van de gevolgde opleiding (techniek, landbouw, economie, gezondheidszorg of gedrag en maatschappij). Hiervoor zijn multivariate analyses uitgevoerd waarin deze opleidingskenmerken (naast het geslacht en de leeftijd) als verklarende variabelen opgenomen zijn om de impact van de etnische herkomst daarvan te zuiveren. Op basis van deze multivariate analyses kan vastgesteld worden dat:

- **Niet-westerse allochtonen bij beide leerwegen significant vaker minimaal 4 keer dienen te solliciteren voordat ze een stage-/bpv-plek kunnen bemachtigen.**
- **Niet-westerse allochtonen bij beide leerwegen niet significant minder vaak een aanbod van de werkgever ontvangen om na afronden van de opleiding bij het bedrijf werkzaam te zijn.**

Met andere woorden, jongeren van niet-westerse herkomst kennen weliswaar een moeilijkere ingang bij werkgevers maar, op moment dat ze de ingang gevonden hebben, worden ze niet nader benadeeld. Dit resultaat is in lijn met eerdere resultaten (zie SCP, 2014) waarin voor de gediplomeerden van het mbo is vastgesteld dat de kans op werk voor jongeren van niet-westerse herkomst kleiner is maar dat, gegeven dat ze werk vinden, het niveau van het werk of het salaris niet afwijkt van hun autochtone studiecollega's.

De resultaten in Figuur 1.3 laten allereerst verschillen zien tussen gediplomeerden van de beroepsopleidende leerweg (bol) en de beroepsbegeleidende leerweg (bbl). Gemiddeld genomen over alle vier de niveaus, kreeg 21% van de gediplomeerden van mbo-bol te maken met intredewerkloosheid tegenover 12% van de gediplomeerden van mbo-bbl. Met andere woorden, de gediplomeerden van het mbo-bbl hebben een aanzienlijk hogere kans om direct na het behalen van hun diploma werk te vinden. Deze resultaten zijn mogelijk te wijten aan het feit dat bbl-gediplomeerden veelal in dienst treden bij het bedrijf waar ze hun opleiding hebben gevolgd.

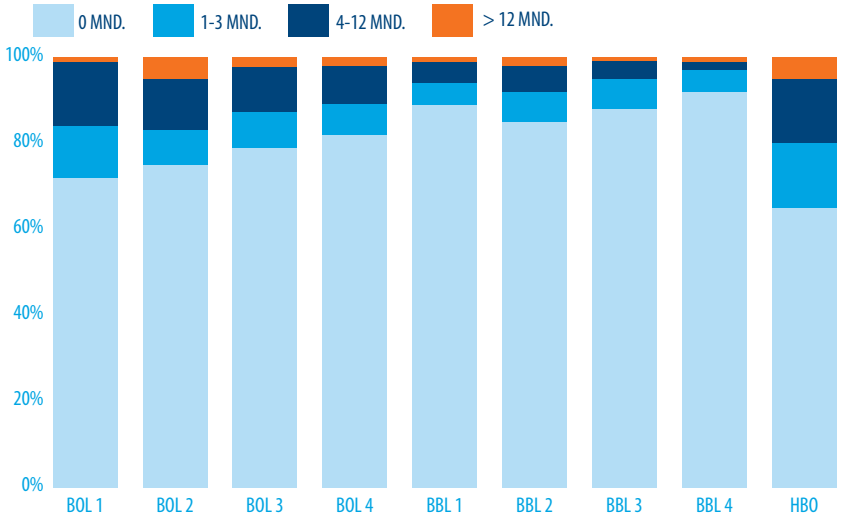
Voor de gediplomeerden met een mbo-bol diploma varieert het percentage intrede-werkloosheid aanzienlijk per niveau van de opleiding. Hierbij hebben gediplomeerden van niveau 1 de meeste last van intredewerkloosheid (28%, waarbij 16%-punt zelfs langer dan 3 maanden werkloos is)[9], gevolgd door niveau 2 (25%, 17%-punt langer dan 3 maanden), niveau 3 (20%, 17%-punt langer dan 3 maanden) en niveau 4 (18%, 12%-punt langer dan 3 maanden). Bij mbo-bbl heeft niveau 2 de meeste moeite met een baan te vinden (15%, waarvan 8%-punt langer dan 3 maanden), en niveau 4 de minste (8%, 3% -punt langer dan 3 maanden).

De resultaten laten verder zien dat de afgestudeerden van het hbo meer moeite lijken te hebben met het vinden van werk dan de gediplomeerden van het mbo. Maar liefst 35% van de afgestudeerde hbo'ers hadden last van intredewerkloosheid, tegenover 17% van de gediplomeerde mbo'ers. De afgestudeerden van het hbo kennen met 35% de

9 Hierbij dient opgemerkt te worden dat niveau 1 formeel geen startkwalificatie is.

hoogste intredewerkloosheid: 15% vindt binnen 3 maanden een baan, 15% kent een zoekduur tussen de 4 en 12 maanden en 5% is zelfs langer dan 12 maanden werkloos na afstuderen. Een mogelijke verklaring voor de hogere intredewerkloosheid van hbo'ers is dat zij mogelijk kritischer zijn bij het zoeken naar een functie en nadrukkelijker de wens hebben om een baan te vinden die goed bij het niveau en de richting van de gevolgde studie aansluit dan mbo'ers.

FIGUUR 1.3 Intredewerkloosheid

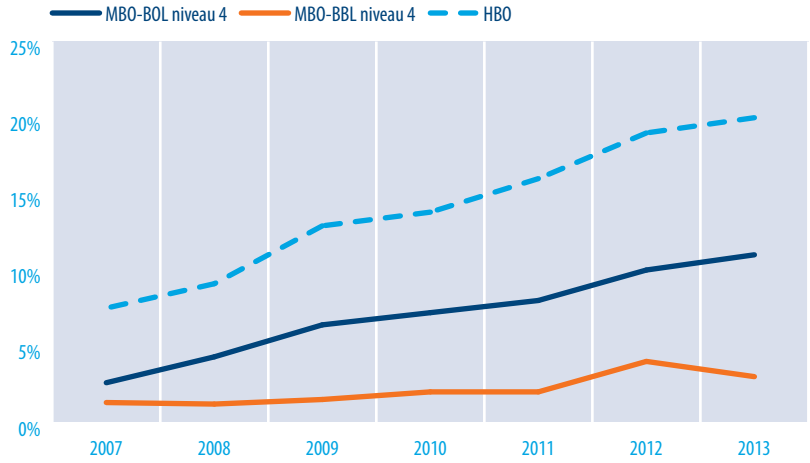

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 5

In Figuur 1.4 is de ontwikkeling van intredewerkloosheid van kalenderjaren 2007 tot 2013 weergegeven voor de gediplomeerden van het mbo niveau 4 en de afgestudeerden van het hbo. Voor het uitzetten tegen de tijd van intredewerkloosheid is er gekeken naar het percentage van de gediplomeerden dat langer dan 3 maanden naar hun eerste baan heeft gezocht. Figuur 1.4 laat zien dat het percentage recent gediplomeerden en afgestudeerden dat moeite had met het vinden van een baan direct na het behalen van het diploma de afgelopen jaren is gestegen. De intredewerkloosheid nam het sterkst toe voor afgestudeerde hbo'ers, waarvan in 2013 gemiddeld 20% langer dan 3 maanden werkloos was voordat zij hun eerste baan vonden, terwijl dit percentage in 2007 nog 8% bedroeg. Ook voor gediplomeerden van het mbo niveau 4 is de afgelopen jaren de intredewerkloosheid toegenomen. De kans op intredewerkloosheid van minimaal 4 maanden voor mbo-bol niveau 4 is in de laatste meting vastgesteld op 11%, terwijl dit in 2007 nog 3% was. Voor gediplomeerden van mbo-bbl niveau 4 is ook de laatste jaren de intredewerkloosheid gestegen van 1% in 2007 tot 4% in 2012, maar in de laatste meting daalde het percentage dat langer dan 3 maanden naar hun eerste baan moesten zoeken met 1%-punt. Het is opvallend dat bij de laatste meting de intredewerkloosheid voor mbo-bol niveau 4 en hbo-gediplomeerden nog steeds stijgende is, terwijl deze voor

mbo-bbl niveau 4 gediplomeerden is afgenomen sinds vorig jaar. Tevens valt te zien dat de intredewerkloosheid voor mbo-bbl niveau 4 gediplomeerden structureel lager ligt dan voor schoolverlaters in de overige categorieën. Dit wil niet meteen zeggen dat de economische crisis geen of nauwelijks invloed heeft gehad op de intredewerkloosheid bij de bbl-opleidingen. Het is belangrijk om op te merken dat in dezelfde periode het aandeel bbl-deelnemers als percentage van het totaal aantal mbo-deelnemers daalde van 34% in 2008 naar 30% in 2013 (zie ook Box 1.4).[10] Dit als gevolg van de economische crisis en het dalende aanbod aan bbl-opleidingsplekken bij bedrijven. Het daarmee dalende aantal gediplomeerden afkomstig van het mbo-bbl kan een positief effect kennen op de kans op werk onder de gediplomeerden van het mbo-bbl.

FIGUUR 1.4 Intredewerkloosheid >3 maanden, naar gevolgd opleidingstype

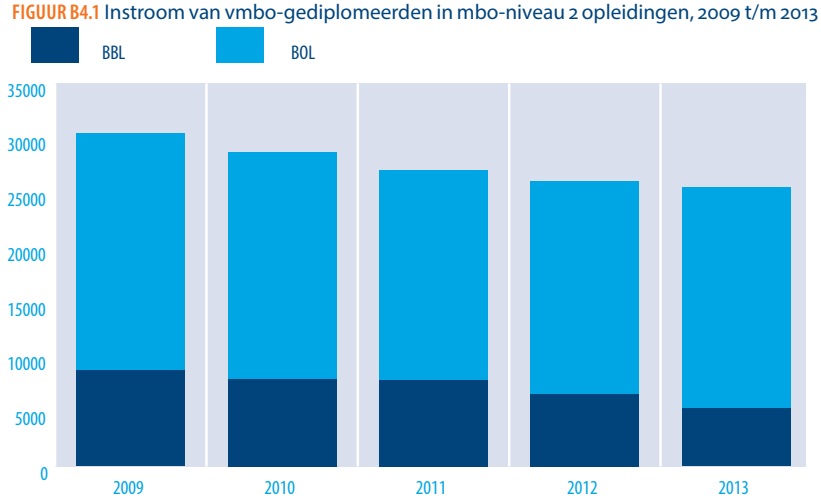
Zie ook Statistische Bijlage Tabel 5

10 CBS Statline.

BOX 1.4 Trendcijfers met betrekking tot instroom in BOL/BBL

Figuur B4.1 illustreert het verband tussen de economische groei in Nederland en het aanbod aan mbo-bbl plaatsen aan de hand van de instroom van vmbo-gediplomeerden in mbo-niveau 2 opleidingen in de jaren 2009 t/m 2013. In deze periode is het totaal aantal instromende leerlingen met 16% gedaald, van afgerond iets meer dan 30.000 naar 25.000. In dezelfde periode daalde de instroom in mbo-bbl opleiding aanzienlijk sterker dan de instroom in mbo-bol opleidingen. Het aantal instromers vanuit het vmbo daalde in het mbo-bbl met zo'n 3.500 (-40%) terwijl het aantal instromers vanuit het vmbo in het mbo-bol daalde met zo'n 1.500 (-7%). Deze relatief forse daling van het aantal instromers in mbo-bbl is waarschijnlijk grotendeels toe te schrijven aan de recente economische crisis. Een mogelijke structurele daling kan echter niet worden uitgesloten.

FIGUUR B4.1 Instroom van vmbo-gediplomeerden in mbo-niveau 2 opleidingen, 2009 t/m 2013

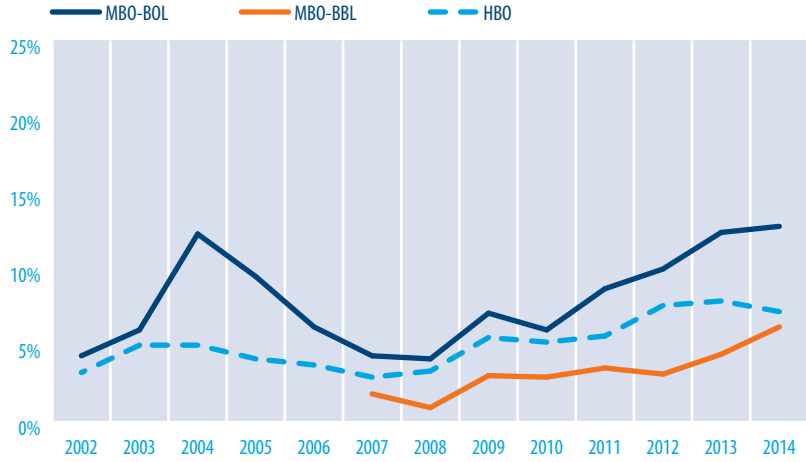

Bron: DUO, eigen bewerking ROA

Naast de retrospectieve meting van werkloosheid bij arbeidsmarktintrede is werkloosheid op het enquêtemoment (najaar 2014) vastgesteld. Figuur 1.5 laat voor de verschillende opleidingstypes de werkloosheidspercentages van 2002-2014 zien. Hier is duidelijk de invloed van de conjunctuur op de werkloosheid zichtbaar. Zowel de economische crisis van 2002-2005 als de huidige economische crisis die sinds 2009 speelt is zichtbaar. Vanaf 2009 is duidelijk te zien dat voor alle opleidingen de werkloosheid (langzaam) stijgt. Onder de gediplomeerden van het mbo-bol die zich op de arbeidsmarkt aanbieden is het werkloosheidspercentage tussen 2008 en 2014 verdrievoudigd (van 4% in 2008 naar bijna 13% in 2014) maar in vergelijking met 2013 is in 2014 slechts nog een marginale stijging van 0,4%-punt zichtbaar. Onder de gediplomeerden van het mbo-bbl, die in de regel een kleinere kans op werkloosheid kennen, is het werkloosheidspercentage tussen 2008 (1%) en 2014 (6%) zelfs verzesvoudigd en zien we tussen 2013 en 2014 zelfs nog een stijging van bijna 2%-punt. De afgestudeerden van het hbo zijn de enige groep die tussen 2013 en 2014 een daling in het werkloosheidspercentage

(-0.7%-punt) kennen. Maar ook bij hen ligt het werkloosheidspercentage nog 4%-punt hoger dan in 2008. Het valt op dat de werkloosheid van hbo'ers tussen 2013 en 2014 is gedaald, terwijl de intredewerkloosheid juist nog steeg. Dit is mogelijk verklaarbaar doordat de economische situatie in 2013 (moment waarop intredewerkloosheid is vastgesteld) slechter was dan in 2014 (moment waarop werkloosheid gemeten is). Hierdoor is op het moment van enquête de situatie beter dan op het moment dat de hbo'ers de arbeidsmarkt betraden.

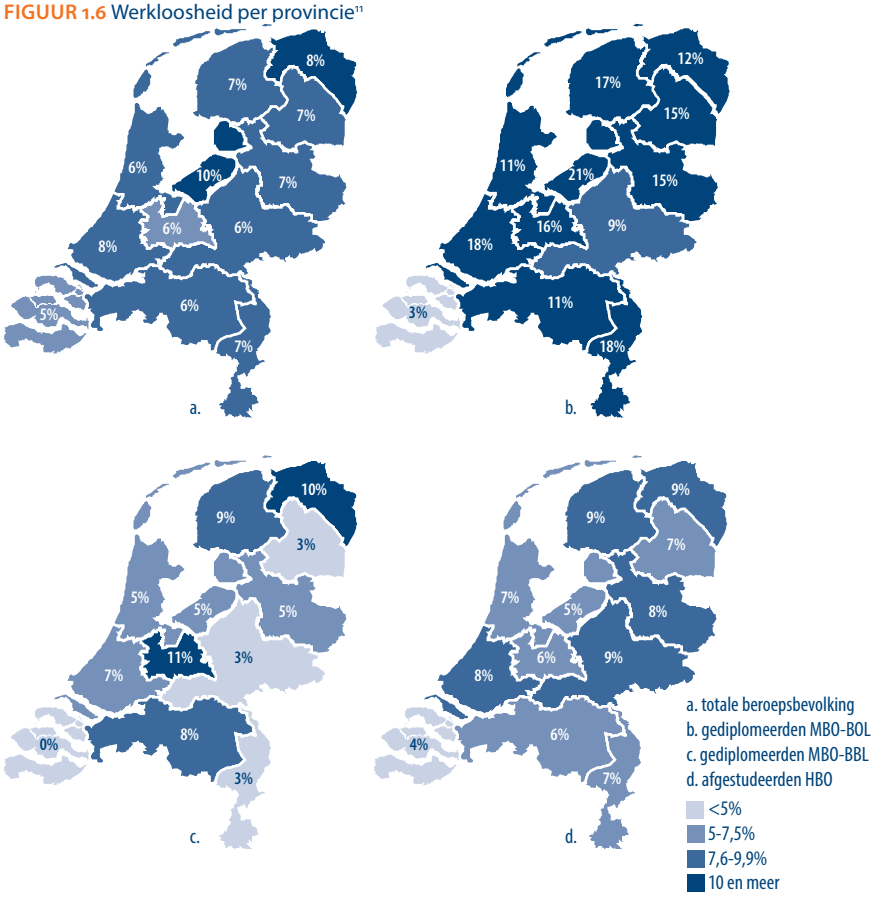
FIGUUR 1.5 Werkloosheid op moment van enquête, naar gevolgd opleidingstype

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 4

Alvorens nader in te gaan op de verschillen in de kans op werkloosheid per opleidingssector, bekijken we eerst in hoeverre er regionale verschillen bestaan in werkloosheidspercentages. Hiervoor worden 4 verschillende werkloosheidscijfers gepresenteerd (Figuur 1.6a tot 1.6d). Figuur 1.6a geeft ter vergelijking de algemene werkloosheidscijfers onder de Nederlandse bevolking per provincie weer. Hier valt te zien dat de werkloosheid het hoogst was in Flevoland (10%), en het laagst in Zeeland (5%). Daarnaast worden de werkloosheidscijfers van recent gediplomeerden van het mbo-bol, mbo-bbl en hbo (Figuur 1.6b, 1.6c en 1.6d) gepresenteerd. Bij deze gegevens wordt uitgegaan van de provincie waarin de gediplomeerde woont, en niet waar hij of zij de opleiding heeft gevolgd.

FIGUUR 1.6 Werkloosheid per provincie[11]

Zoals eerder vermeld hebben gediplomeerden van het mbo-bol landelijk een hoger werkloosheidscijfer dan gediplomeerden van het mbo-bbl (13%, tegenover 6%). Daarnaast valt op dat gediplomeerden van het mbo-bol die zich op de arbeidsmarkt aanbieden de meeste moeite hebben om een baan te vinden in Flevoland (21%), gevolgd door de provincies Zuid-Holland (18%) en Limburg (18%). Voor gediplomeerden van het mbo-bbl is de werkloosheid het hoogst in Utrecht (11%), op de voet gevolgd door Groningen (10%) en Friesland (9%). De laagste werkloosheidscijfers voor gediplomeerden van zowel mbo-bol als mbo-bbl zijn te vinden in Zeeland (3%, respectievelijk 0%). Voor gediplomeerden van het mbo-bbl zijn de werkloosheidscijfers in Drenthe, Gelderland en Limburg ook erg laag (alle 3%). Opvallend is dat in de provincies Limburg en Flevoland de werkloosheidscijfers voor gediplomeerden van mbo-bbl (erg) laag zijn (3% en 5%), terwijl daar de werkloosheidscijfers voor mbo-bol gediplomeerden juist het hoogst zijn (18% en 21%). Wanneer de werkloosheid per provincie over de jaren wordt

11 EuroStat, unemployment rate by NUTS 2 regions.

uitgezet, valt zoals verwacht te zien dat in elke provincie sinds 2008 de werkloosheid is toegenomen. Voor het mbo is in de provincies Utrecht, Friesland en Flevoland de werkloosheid het sterkst gestegen met 10%-punt. In Zeeland steeg de werkloosheid het minst, met slechts 0,2%-punt sinds 2008.

Voor afgestudeerden van het hbo is het gemiddelde werkloosheidscijfer 7%. De werkloosheid is daarbij het sterkst gestegen sinds 2008 in de provincies Friesland, Overijssel, Zeeland en Limburg, waar de werkloosheid met een 5%-punt is gestegen sinds 2008. De minste stijging vond plaats in de provincie Groningen, waar de werkloosheid zelfs met 2%-punt is gedaald sinds 2008. Hier moet wel bij vernoemd worden dat de gehele werkloosheid in deze provincie van 2013 naar 2014 sterk gedaald is met 6%-punt. Ook bij de hbo-gediplomeerden steeg de werkloosheid in de provincie Zeeland nauwelijks, met slechts 0,6%-punt.

De werkloosheidscijfers lijken zich meer evenredig over de provincies te verdelen bij de afgestudeerden van het hbo dan bij de mbo-gediplomeerden. Dit kan erop wijzen dat de mobiliteit van hbo-afgestudeerden hoger is. Dat blijkt ook uit de cijfers:[12] bij mbo gediplomeerden woont op het enquêtemoment 56% in dezelfde provincie als waar hij of zij de opleiding heeft gevolgd, tegenover 44% die in een andere provincie (of het buitenland) woont. Bij hbo-gediplomeerden woont slechts 38% in dezelfde provincie als waar hij of zij de opleiding heeft gevolgd, tegenover 62% die in een andere provincie (of het buitenland) woont.

Tabel 1.3 laat de verdeling van de werkloosheid zien per onderwijsniveau, en waar mogelijk daarbinnen per sector. Ter vergelijking is onderaan de tabel per opleidingsniveau het gemiddelde werkloosheidspercentage op het enquêtemoment van 2013 toegevoegd. Vooral bij mbo-bol 1 is het percentage werklozen sterk gedaald met 10%-punt. Ook voor mbo-bol 3 is het percentage gedaald met 2%-punt. Voor mbo-bol 2 gediplomeerden steeg het werkloosheidscijfer 3%-punt en voor mbo-bol 4 gediplomeerden bleef het werkloosheidspercentage gelijk ten opzichte van 2013 (9%). Voor mbo-bbl gediplomeerden blijven de werkloosheidscijfers gelijk ten opzichte van 2013 voor bbl 2 en bbl 4. Gediplomeerden van bbl 1 en bbl 3 hebben een hoger werkloosheidspercentage respectievelijk van 4%-punt en 3%-punt ten opzichte van 2013. Voor hbo-afgestudeerden is het werkloosheidscijfer met 1%-punt gedaald ten opzichte van 2013.

12 Opmerking: mobiliteit op basis van herkomstprovincie en provincie opleiding, is gebaseerd op de provincie waar woonachtig op moment van enquête en de provincie van de gevolgde opleiding.

TABEL 1.3 Werkloosheidscijfer op enquêtemoment per sector (%)

	BOL 1	BOL 2	BOL 3	BOL 4	BBL 1	BBL 2	BBL 3	BBL 4	HBO	Gemiddeld
Landbouw	-	21	16	8	-	1	3	6	8	8
Techniek	-	26	13	6	-	2	4	2	6	6
Economie	-	18	14	15	-	19	12	5	8	13
Gezondheidszorg	-	20	5	6	-	6	3	2	4	7
Gedrag & Maatschappij	X	X	8	9	X	X	7	16	3	9
Taal & Cultuur	X	X	X	X	X	X	X	X	7	7
Onderwijs	X	X	X	X	X	X	X	X	6	6
Totaal 2014	28	21	11	9	11	6	6	4	7	
Totaal 2013	38	18	13	9	7	6	3	4	8	

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 4

Binnen bol niveau 2 zitten de hoogste werkloosheidspercentages in de sector Techniek (26%), en de laagste in de sector Economie (18%). Binnen bbl niveau 2 haalt de sector Economie juist de hoogste werkloosheidspercentages (19%), en de sector landbouw de laagste (1%). Binnen mbo-bol niveau 3 zorgt de sector Gezondheidszorg voor de laagste werkloosheidspercentages (5%) en de sector Landbouw voor de hoogste (16%). Binnen mbo-bbl niveau 3 scoort ook de sector Gezondheidszorg de laagste werkloosheidspercentages, maar deze plek wordt gedeeld met de sector landbouw (beide 3%). De sector Economie haalt de hoogste werkloosheidspercentages (12%). Bij mbo niveau 4, doen de sectoren Techniek en Gezondheidszorg het zowel binnen het mbo-bol als het mbo-bbl het beste. Bij het mbo-bol niveau 4 vinden de gediplomeerden van de sectoren Techniek en Gezondheidszorg met een werkloosheidspercentage van 6% het makkelijkst een baan, en bij het mbo-bbl is dit zelfs 2% bij beide sectoren. De sector Economie scoort de hoogste werkloosheidscijfers bij bol niveau 4 (15%), terwijl de sector Gedrag en Maatschappij juist de hoogste werkloosheidscijfers haalt bij bbl niveau 4. Binnen het hbo valt op dat de werkloosheidscijfers bij de sectoren Onderwijs en Techniek het laagst zijn (6% voor beide), en het hoogst bij de sector Economie (8%).

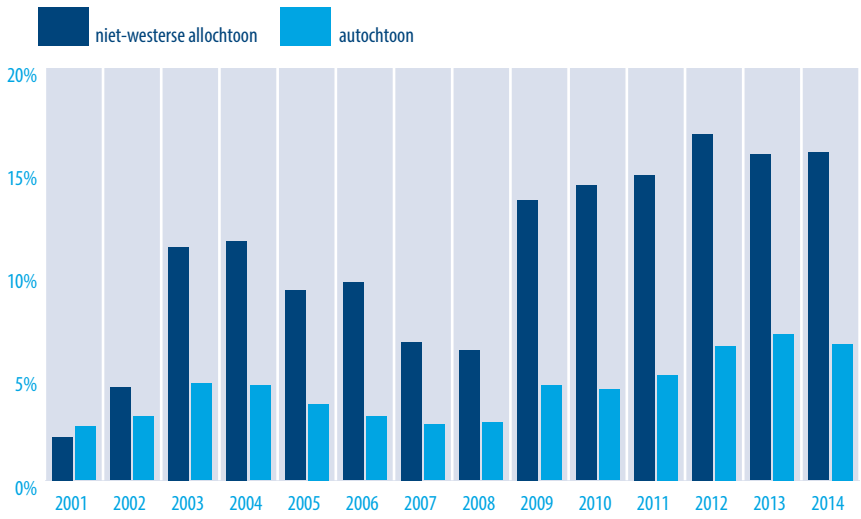
Als we naar de sectoren in zijn geheel kijken, zien we dat de sector Economie gemiddeld het hoogste werkloosheidscijfer haalt (13%). Deze sector zit 4%-punt boven de sector Gedrag en Maatschappij (9%). De laagste werkloosheidscijfers zijn te vinden in de sectoren Onderwijs (alleen op hbo niveau aangeboden) en Techniek (beide 6%).

BOX 1.5 Werkloosheid onder allochtonen

Arbeidsmarkt-integratie speelt een cruciale rol in de integratie van allochtonen in de Nederlandse samenleving. Werk maakt een wezenlijk onderdeel uit van de participatie in de samenleving, en een stabiele positie van allochtonen op de arbeidsmarkt heeft gunstige gevolgen voor zowel het individu als de maatschappij.

Uit eerder onderzoek (SCP, 2014) is gebleken dat de arbeidsmarktintegratie van allochtonen, en vooral niet-westerse allochtonen, niet al te sterk is. Om de vergelijking tussen autochtoon en allochtoon te kunnen maken, is hier gekozen voor een vergelijking van autochtoon versus niet-westerse allochtoon binnen het hbo. Binnen het hbo zijn namelijk geen niveauverschillen zoals binnen het mbo, waardoor dit geen storende factor kan zijn. Al in 2011 is gerapporteerd dat binnen het hbo de werkloosheid onder niet-westerse allochtonen hoger is (15%) dan bij autochtonen (5%) (ROA, 2011). Ook in 2014 is dit het geval, met 16% werkloosheid bij niet-westerse allochtonen en 7% werkloosheid bij autochtonen. Wanneer dit over de jaren wordt uitgezet, valt op dat na 2002 het verschil tussen deze twee groepen drastisch groter is geworden (Zie Figuur B5.1).

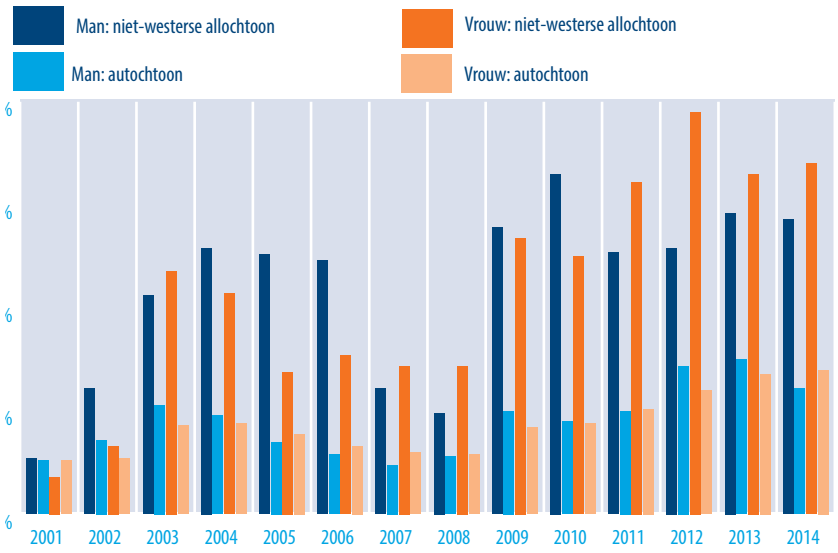
FIGUUR B5.1 Werkloosheid (%) onder hbo-gediplomeerden, gesplitst op afkomst

BOX 1.5 Werkloosheid onder allochtonen

Wanneer vervolgens deze cijfers gesplitst worden tussen mannen en vrouwen (figuur B5.2), valt op dat sinds 2011 de werkloosheid onder niet-westerse allochtonen hoger is bij vrouwen (tussen de 16% en de 20%) dan bij mannen (tussen de 13% en de 15%). Opvallend is dat voor 2011 juist de niet-westerse allochtone mannen hogere werkloosheidspercentages hadden dan de niet-westerse allochtone vrouwen. Deze verschillen zijn echter niet te zien onder de autochtone hbo-gediplomeerden, waarbij in 2011 de percentages werkeloze mannen en vrouwen gelijk waren (5%), en in 2012 en 2013 waren juist mannen vaker werkloos waren (7%, respectievelijk 8%) dan vrouwen (6%, respectievelijk 7%). Wat de reden is voor het verschil in de verdeling van werkloosheid tussen mannen en vrouwen binnen de twee groepen kan op basis van de beschikbare data niet direct vastgesteld worden. Nader onderzoek is dan ook nodig om te zien in hoeverre het verschil bijvoorbeeld te verklaren valt door de mogelijkheid dat niet-westerse allochtone vrouwen anders redeneren, en denken dat ze er financieel niet op vooruitgaan als ze werken. Ze hebben eventueel vaker een partner die werkt of die een uitkering heeft en kunnen van deze inkomsten rondkomen (Bouma, S., Coenen, L., Kerckhaert, A., 2011).

FIGUUR B5.2 Werkloosheid (%) onder HBO gediplomeerden, gesplitst op geslacht en afkomst

1.3.3 Arbeidsmarkt: aansluiting werk-opleiding

Het rendement en de kwaliteit van een studie wordt mede bepaald door de mate waarin men werkt in een functie die zowel qua richting als niveau aansluit bij de gevolgde opleiding. Sommige opleidingen zijn specifieker (bijvoorbeeld hbo lerarenopleiding) en sommige zijn breder (bijvoorbeeld hbo bedrijfseconomie), maar in de regel zal de aansluiting beter zijn wanneer de functie dicht bij de gevolgde opleiding ligt. In andere woorden, er mag aangenomen worden dat tijdens de studie verworven kennis en vaardigheden beter tot hun recht komen in beroepen die ook aansluiten bij deze studie.

Om deze aansluiting te kunnen bestuderen hebben we de werkende schoolverlaters verdeeld in vier groepen:

- werkzaam in een functie die zowel qua niveau als qua richting bij de gevolgde opleiding past (kerndomein);
- werkzaam in een functie die qua niveau bij de opleiding past maar niet qua richting (horizontale mismatch);
- werkzaam in een functie die qua niveau onder het niveau van de opleiding ligt maar die wel qua richting bij de opleiding past (verticale mismatch);
- werkzaam in een functie die zowel qua niveau als qua richting niet bij de opleiding past (dubbele mismatch).

Tabel 1.4 toont per opleidingsniveau hoe de gediplomeerden over deze vier categorieën zijn verdeeld. Hieruit valt af te lezen dat van bbl niveau 4 de meeste schoolverlaters werkzaam zijn in hun kerndomein: 80% van deze gediplomeerden hebben een huidige functie die zowel qua niveau als qua richting aansluit bij hun opleiding. Dit wordt opgevolgd door bbl niveau 3, waarvan 67% in het kerndomein werkt, en hbo-gediplomeerden, waar 61% in het kerndomein werkzaam is.

Daarnaast valt te zien dat werkzaam zijn een functie die zowel qua niveau als qua richting niet bij de opleiding past, een dubbele mismatch, het meest voorkomt bij bol niveau 1 (41%), op de hielen gevolgd door bbl niveau 1 (40%). Uit deze cijfers blijkt dat de niveau 1 opleidingen terecht niet als een startkwalificatie betiteld worden. De minste schoolverlaters met een dubbele mismatch zijn te vinden onder de gediplomeerden van bbl niveau 3 en niveau 4 (beide 7%).

Een functie die wel qua niveau maar niet qua richting aansluit bij de gevolgde opleiding, een horizontale mismatch, komt het meeste voor bij bol niveau 1 (19%) en het minst bij bbl niveau 3 en 4 (beide 7%). Een functie die qua richting wel aansluit maar niet qua niveau komt het meeste voor bij bbl niveau 3 (19%), gevolgd door bbl niveau 1 (18%).

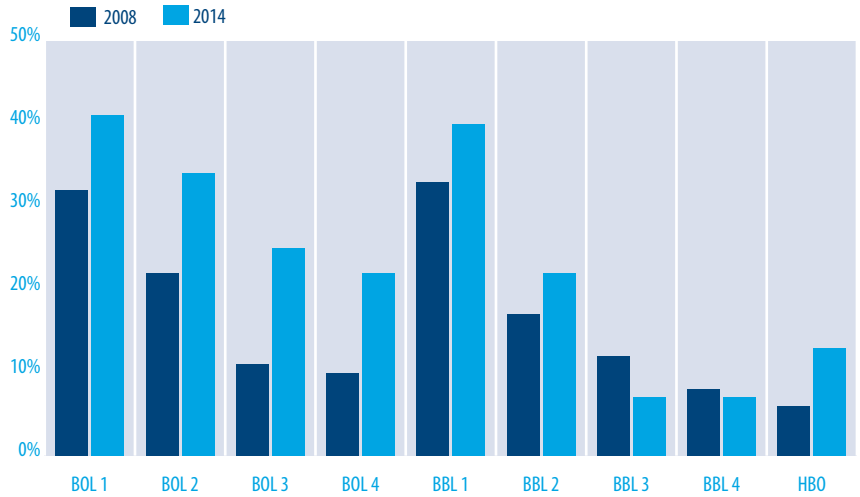
Over het algemeen valt op dat de verdeling over de vier groepen zich concentreert in het kerndomein. Van alle opleidingen is gemiddeld de helft, 53%, werkzaam in het kerndomein. Het is opvallend dat buiten het kerndomein, een dubbele mismatch twee keer zo vaak voorkomt (23%) als een horizontale of verticale mismatch (respectievelijk 12% en 11%).

TABEL 1.4 Aansluiting huidige functie naar niveau en richting (%)

	Kerndomein	Horizontale mismatch	Verticale mismatch	Dubbele mismatch
BOL niveau 1 Totaal	36	19	3	41
BOL niveau 2 Totaal	41	12	12	34
BOL niveau 3 Totaal	54	11	11	25
BOL niveau 4 Totaal	58	14	7	22
BBL niveau 1 Totaal	27	15	18	40
BBL niveau 2 Totaal	52	13	13	22
BBL niveau 3 Totaal	67	7	19	7
BBL niveau 4 Totaal	80	7	6	7
HBO Totaal	61	13	13	13

Gezien zeker een dubbele mismatch niet gewenst is, is het interessant om kort stil te staan bij de vraag of de recente economische crisis naast een oplopend percentage werkloosheid ook vaker tot een dubbele mismatch qua aansluiting heeft geleid. Hiervoor presenteert Figuur 1.7 per opleidingsniveau het percentage werkzame gediplomeerden met een dubbele mismatch op basis van meting 2008 alsmede op basis van meting 2014.

FIGUUR 1.7 Dubbele mismatch: 2008 en 2014

Met uitzondering van mbo-bbl niveau 3 en mbo-bbl niveau 4 vinden we bij alle niveaus dat in 2008 het percentage werkzame gediplomeerden met een dubbele mismatch aanzienlijk lager ligt dan in 2014. Met andere woorden, de economische crisis heeft niet alleen ertoe geleidt dat de recent gediplomeerden en afgestudeerden een hogere kans op werkloosheid hebben, maar indien ze werk vinden, dienen ze ook vaker met werk genoegen te nemen dat zowel qua niveau als qua richting niet bij de gevolgde opleiding past. Op basis van de boven gepresenteerde cijfers, wat het werkzaam in

een dubbele mismatch functie betreft in combinatie met de werkloosheidscijfers, kan vastgesteld worden dat het percentage jongeren met een kwetsbare positie van 14% in 2008 naar 26% in 2014 is gestegen (zie Tabel 1.5). Onder de recent gediplomeerden van het mbo-bol niveau 2 dient in 2014 op basis van deze definitie zelfs een op de twee jongeren die zich aanbiedt op de arbeidsmarkt als kwetsbaar gezien worden, wat bijna een verdubbeling is tegenover 2008.

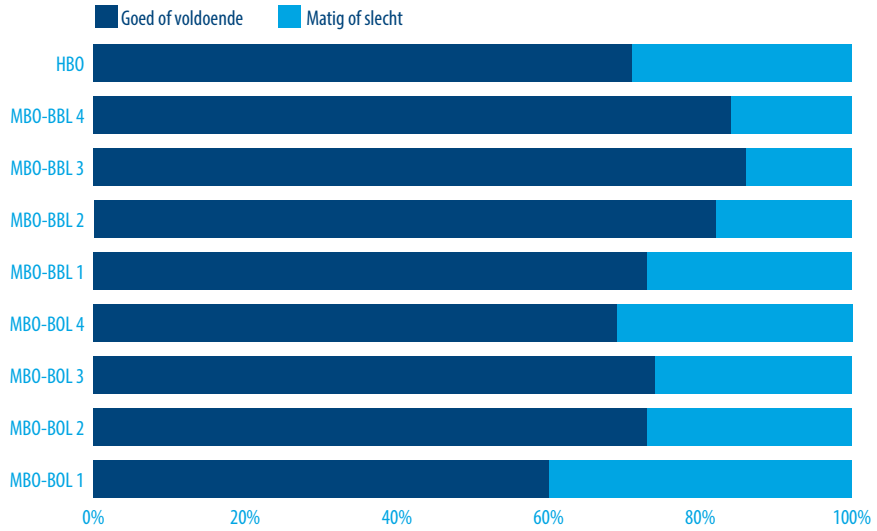
TABEL 1.5 Percentage kwetsbare jongeren op de arbeidsmarkt (werkloos of dubbele mismatch %)

	2008	2014
BOL 1	42	58
BOL 2	27	49
BOL 3	15	33
BOL 4	12	29
BBL 1	34	47
BBL 2	18	27
BBL 3	13	13
BBL 4	9	11
HBO	9	19
Totaal	14	26

Als aanvulling op deze objectieve indicatoren is de aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt ook vastgesteld door middel van een meer subjectieve manier, namelijk door de respondenten te vragen hoe tevreden ze zelf zijn over de aansluiting tussen hun functie en de door hun gevolgde opleiding (zie Figuur 1.8). Samengenomen over het mbo en het hbo vindt 75% de aansluiting tussen hun opleiding en huidige functie goed of voldoende. Binnen het mbo vindt zelfs 83% van de bbl-gediplomeerden de aansluiting tussen hun opleiding en huidige functie goed of voldoende, tegenover 71% bij de bol-gediplomeerden. Binnen het mbo-bbl zijn gediplomeerden van niveau 3 het meest tevreden (86%). Binnen het mbo-bol zijn tevens de gediplomeerden van niveau 3 het meest tevreden (74%). Bij hbo-afgestudeerden is 71% tevreden over de aansluiting tussen de opleiding en de huidige functie.

De tevredenheid over de aansluiting tussen opleiding en werk verschilt tevens per sector (samengenomen over de verschillende opleidingsniveaus): 85% van de werkzame gediplomeerden van de sector Gezondheidszorg is tevreden over de aansluiting, gevolgd door de sector Onderwijs (81%). Hierna volgt Techniek (78%), Landbouw (74%) en Economie (70%). De sectoren waarvan de gediplomeerden het minst tevreden zijn over de aansluiting tussen opleiding en werk zijn Gedrag en Maatschappij (68%) en Kunst, Taal en Cultuur (67%). Deze resultaten zijn niet verrassend sterk gecorreleerd met het resultaat dat de gediplomeerden/afgestudeerden van de sectoren Gezondheidszorg en Onderwijs relatief bovengemiddeld in een functie terecht komen die goed qua niveau en/of qua richting aansluit bij de gevolgde opleiding en dat de gediplomeerden/afgestudeerden van de sectoren Gedrag en Maatschappij en Kunst, Taal en Cultuur relatief minder vaak een passende functie vinden.

FIGUUR 1.8 Aansluiting tussen opleiding en werk

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 12

1.3.4 Arbeidsmarkt: dienstverband

Naast het verwerven van een baan na het behalen van het diploma, zijn werkzekerheid en de omvang van de werkzaamheden van belang om de kwaliteit van het dienstverband te kunnen beoordelen. De twee kenmerken (flexibele en deeltijd aanstelling) die in Tabel 1.6 gepresenteerd worden geven hiervan een indicatie.

TABEL 1.6 Flexibele aanstelling en deeltijdaanstelling (%)

	BOL 1	BOL 2	BOL 3	BOL 4	BBL 1	BBL 2	BBL 3	BBL 4	HBO	Totaal 2014
Flexibele aanstelling	85	71	71	67	25	46	28	23	65	54
Deeltijdaanstelling	63	68	60	56	52	41	42	47	40	48

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 7 en 8

Onder een flexibele aanstelling valt een aanstelling als uitzendkracht, oproepkracht e.d. of tijdelijke aanstelling. Van een deeltijdaanstelling is sprake wanneer iemand een wekelijkse arbeidsduur van 32 uur of minder per week heeft.[13] In Tabel 1.6 is zichtbaar dat van alle werkende schoolverlaters 54% een flexibele aanstelling en 48% een deeltijdaanstelling heeft.

Bij de werkende gediplomeerden van het mbo heeft 51% een deeltijdaanstelling en 49% een flexibele aanstelling. Verder is een duidelijke scheiding zichtbaar tussen mbo-bol en

13 In Hoofdstuk 2 wordt nader ingegaan in verschillen tussen kleine deeltijdbanen (1-11 uur per week) en deeltijdbanen tussen 12 en 28 uur per week.

mbo-bbl. Van de gediplomeerden van mbo-bol heeft tussen de 67% (niveau 4) en de 85% (niveau 1) een flexibele aanstelling, terwijl van de gediplomeerden van het mbo-bbl tussen de 23% (niveau 4) en de 46% (niveau 2) een flexibele aanstelling heeft. Ook het percentage deeltijdaanstellingen ligt bij het mbo-bol hoger dan bij het mbo-bbl. Tussen de 56% (niveau 4) en de 68% (niveau 2) van de mbo-bol gediplomeerden heeft een deeltijdaanstelling, waarbij deze percentages voor het mbo-bbl tussen de 41% (niveau 2) en de 52% (niveau 1) liggen. Hiermee ligt zowel de werkzekerheid als de omvang van het werk bij gediplomeerden van mbo-bol aanzienlijk lager dan bij gediplomeerden van het mbo-bbl. Ook valt een duidelijk verschil tussen de niveaus te zien. Hoe hoger het niveau van de mbo-opleiding, hoe lager zowel het percentage flexibele evenals deeltijdaanstellingen. Hierop is bbl niveau 1 met 25% een uitzondering, aangezien deze slechts 2%-punt hoger ligt dan bbl niveau 4. Voor afgestudeerden aan het hbo is te zien dat 65% een flexibele aanstelling heeft en 40% een deeltijdaanstelling. Hiermee liggen de flexibele aanstellingen 16%-punt boven en de deeltijdaanstellingen 11%-punt onder de percentages van gediplomeerden mbo'ers.

Daarnaast is het totale aandeel flexibele aanstellingen (binnen hbo en mbo samen) ook verschillend per sector. De meeste flexibele aanstellingen komen voor binnen de sector Onderwijs: 70% van de gediplomeerden uit de sector Onderwijs heeft een flexibele aanstelling. De gediplomeerden van de sectoren Gedrag & Maatschappij (68%) en Kunst, Taal en Cultuur (67%) hebben ook vrij veel flexibele aanstellingen. De minste flexibele aanstellingen komen voor bij gediplomeerden van de sector Landbouw (42%). Maar ook de sectoren Gezondheidszorg en Techniek scoren relatief laag (beide 48%). De sector Economie valt met 59% gemiddeld uit.

BOX 1.6 Verschillen in dienstverband binnen mbo-gediplomeerden tussen mannen en vrouwen

Als de groep werkende mbo-gediplomeerden naast aanstelling wordt opgesplitst tussen mannen en vrouwen, valt op dat aanmerkelijk meer vrouwen (59%) dan mannen (48%) een flexibele aanstelling hebben (Tabel B5.1). Bij een deeltijdaanstelling van 32 uur of minder per week zijn de vrouwen ook zwaar oververtegenwoordigd: 75% van de vrouwen heeft een functie van minder dan 32 uur, tegenover 30% van de mannen. Het aantal vrouwen met een flexibele aanstelling is de afgelopen jaren wel gedaald. In de huidige enquête is tevens de vraag gesteld of de respondent meer uren zou willen werken. Hieruit bleek dat van alle respondenten met een deeltijdaanstelling, maar liefst 56% meer uren zou willen werken. Onder de groep mannen die in deeltijd werken zou daarbij 62% graag meer uren willen werken, terwijl dit bij de vrouwen bij 53% het geval is. Dit geeft aan dat voor een meerderheid van de vrouwen en mannen een deeltijdaanstelling geen vrijwillige keuze is, en dat ze liever meer uren willen werken dan wat ze nu doen.

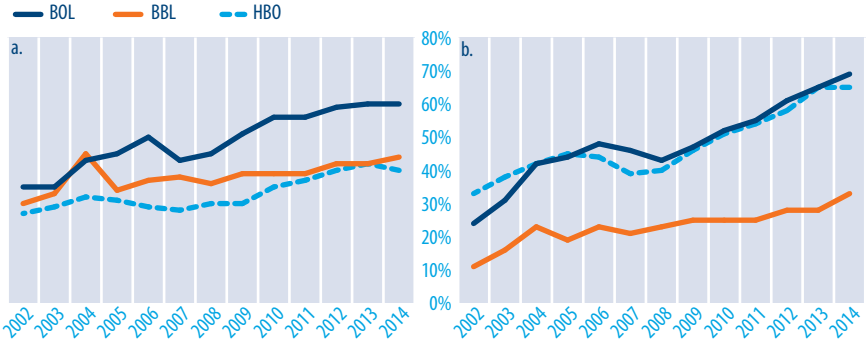
TABEL B6.1 Verdeling aanstellingen per geslacht (%)

	man	vrouw
flexibele aanstelling	48	59
deeltijd aanstelling	30	75
meer uren willen werken*	62	52

* % van de deeltijdwerkers

Wanneer we het aandeel werkende gediplomeerden met een deeltijd en een flexibele aanstelling uitzetten tegen de tijd, en hiermee impliciet tegenover economische schommelingen, kan worden waargenomen dat zowel deeltijd- als flexibele aanstellingen zijn toegenomen in de recente economische crisis (Figuur 1.9a en b). Voor alle drie de opleidingstypen is het percentage deeltijdaanstellingen gestegen in de periode 2009-2014. Sinds 2009 is het aantal deeltijdaanstellingen met 9 (mbo-bol), 5 (mbo-bbl) en 10 (hbo) %-punten toegenomen, waarmee het aantal deeltijdaanstellingen het sterkst is toegenomen voor hbo-afgestudeerden. Ook het percentage flexwerkers onder de werkenden is sterk toegenomen. Deze zijn met 22 (mbo-bol), 8 (mbo-bbl) en 19 (hbo) %-punten toegenomen sinds 2009, waarmee het aantal flexibele aanstellingen het sterkst is toegenomen voor mbo-bol gediplomeerden.

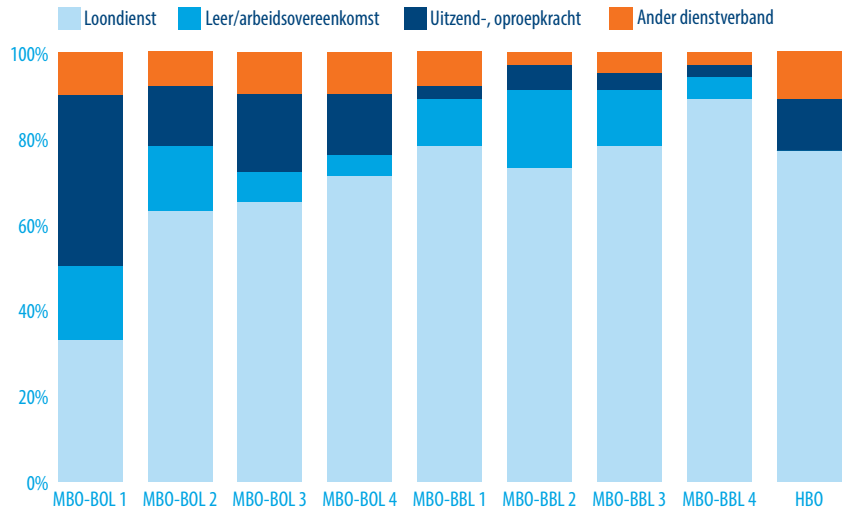
FIGUUR 1.9 Werkenden met deeltijdaanstelling (a) en werkenden met een flexibele aanstelling (b) van 2009-2014

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 7 en 8

Tot slot van deze paragraaf staan we kort stil bij de aard van het dienstverband dat de werkende mbo'ers en hbo'ers op het moment van enquêtering hebben. Op basis van de data kunnen er een vijftal types van dienstverbanden worden onderscheiden: a) leer/arbeidsovereenkomst, b) uitzend- of oproepkracht, c) loondienst, d) werkzaam in bedrijf van ouders/partner en e) eigen bedrijf/freelancer. In totaal werkt slechts 1% in het bedrijf van ouders/partner, waarbij dit relatief vaak voorkomt bij werkenden met een opleiding in de sector Landbouw (12% van de gediplomeerden van deze sector werkt in het bedrijf van ouders/partner). Daarnaast is 4% werkzaam als freelancer of in een eigen bedrijf, waarbij dit relatief vaak ingevuld wordt door werkenden die een opleiding in de hbo sector Taal & Cultuur hebben gevolgd (57% van de gediplomeerden van deze sector werkt in een eigen bedrijf of als freelancer). Deze twee groepen worden vanwege de lage percentages en typerende sectoren in Figuur 1.10 samengevoegd onder "ander dienstverband".

FIGUUR 1.10 Aard van het dienstverband

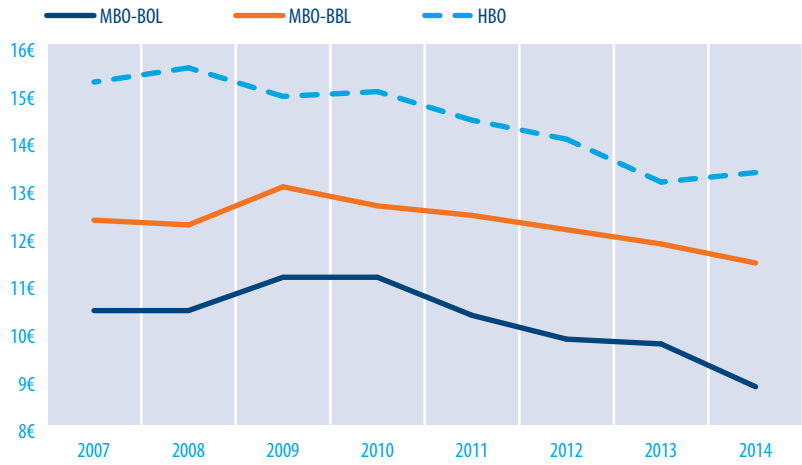
Zie ook Statistische Bijlage Tabel 9

Voor alle opleidingen samen is met 71% 'in loondienst van een werkgever' verreweg het meest voorkomende dienstverband onder de schoolverlaters (zie Figuur 1.10). Hierbij zijn gediplomeerden van het mbo-bol niveau 1 de uitzondering. Bij alle niveaus is het percentage dat in loondienst is meer dan de helft, van 63% (mbo-bol 2) tot zelfs 89% (mbo-bbl 4), maar bij mbo-bol niveau 1 is slechts 33% in loondienst. Uitzend- of oproepkracht komt bij werkende van het mbo-bol niveau 1 met 40% het vaakst voor, en bij mbo-bbl 1 en 4 met 3% het minst. Een leer/arbeidsovereenkomst is het meest voorkomend bij mbo-bol 1.

1.3.5 Arbeidsmarkt: salaris

Een andere belangrijke indicator van het rendement van een opleiding op de arbeidsmarkt is de beloning van starters. Voordat we ons in meer detail richten op het salaris van starters, laat Figuur 1.11 eerst de ontwikkelingen tussen 2007 en 2014 zien wat de voor inflatie gecorrigeerde uurlonen betreft. De recente economische crisis heeft naast de kans op werk ook invloed gehad op de ontwikkelingen van het reële bruto uurloon. Tot 2009 stagneerden of groeiden de bruto uurlonen nog, waarbij ze sinds 2009 juist dalen. In 2014 lag het bruto uurloon tussen de 9 (mbo-bol) en 13 (hbo) euro, tegenover tussen de 11 euro (mbo-bol)en 15 euro (hbo) in 2009. Voor alle drie de opleidingsniveaus is het bruto uurloon sinds 2009 met ongeveer 2 euro gedaald. Bekeken vanaf 2007, zijn niet alleen de uurlonen gedaald maar ook dichter bij elkaar komen te liggen. De verschillen in beloning van hbo-afgestudeerden en mbo-bbl gediplomeerden zijn kleiner geworden in de afgelopen jaren. Het verschil in beloning tussen mbo-bbl en mbo-bol werd juist groter. Dit blijkt tevens uit nadere analyses.

FIGUUR 1.11 Voor inflatie gecorrigeerde bruto uurlonen (€)

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 13

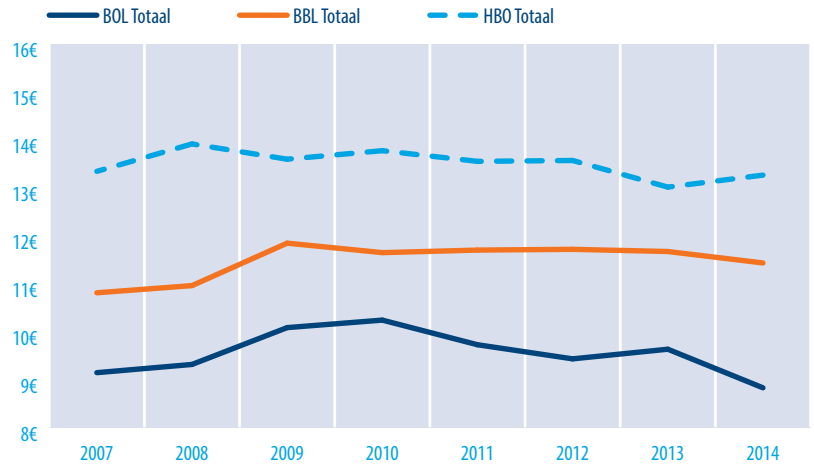
BOX 1.7 Daling in salaris: inflatie of daling in nominale salarissen?

Sinds 2009 dalen de voor inflatie gecorrigeerde uurlonen van recente gediplomeerde mbo'ers en recent afgestudeerde hbo'ers. Deze daling bestaat uit een tweetal onderliggende effecten:

*** Eventuele daling in de nominale uurlonen, en**
*** Eventuele daling door inflatie**

Figuur B7.1 laat zien dat in de periode 2009 tot 2014, bij de werkzame gediplomeerden van het mbo-bol en de werkzame afgestudeerden van het hbo, de nominale uurlonen eveneens een dalende trend laten zien. Vergelijkbaar met het voor inflatie gecorrigeerde uurloon stijgt tussen 2013 en 2014 het nominale uurloon van de werkzame afgestudeerden van het hbo weer licht. De in Figuur 1.11 gepresenteerde ontwikkelingen in het salaris zet zich tussen 2009 en 2010 dan ook samen uit een daling van ongeveer 5-6% in het nominale uurloon van de werkzame gediplomeerden en een verlies in koopkracht door een niet voor inflatie gecorrigeerd startsalaris van ongeveer 10%. Met andere woorden, de daling van de uurlonen is dus niet geheel te wijten aan de inflatie, de economische crisis heeft zijn impact ook direct op de nominale lonen gehad.

FIGUUR B7.1 Nominale bruto uurlonen (€)

Omdat het gemiddelde maandloon sterk afhangt van het aantal gewerkte uren, is in Tabel 1.7 ook het gemiddeld aantal werkuren per week toegevoegd. In totaal is het gemiddelde bruto maandloon 1.530 euro, met een gemiddeld bruto uurloon van 11,10 euro.

Het hoogste uurloon binnen de mbo-gediplomeerden vinden we in de sector Techniek bij bbl 4 (€14,45). Op basis van het maandloon verdienen de gediplomeerden van de sector Techniek op bbl 4 het meest (€2.435) gevolgd door gediplomeerden van de sector Landbouw op bbl 4 (€2.115). Een verklaring hiervoor is dat gediplomeerden uit de sectoren Techniek en Landbouw meer werkuren hebben. Deze sectoren hebben namelijk een gemiddeld aantal arbeidsuren van 35 uur per week (Techniek) en 33 uur per week (Landbouw), wat de hoogste gemiddelde arbeidsuren per week zijn onder de sectoren. Mbo-bol gediplomeerden hebben een gemiddeld maandloon van 1110 euro, met een uurloon van 8,80 euro. Met een gemiddeld bruto uurloon van 5,85 euro verdienen mbo-bol 1 gediplomeerden het minst, en dit uurloon neemt toe per niveau tot 9,45 euro voor mbo-bol 4. Bij het mbo-bbl hebben gediplomeerden een gemiddeld maandloon van 1.650 euro, met een uurloon van 11,40 euro. Het laagste uurloon bevindt zich bij gediplomeerden van bbl niveau 1 met 9,65 euro per uur, en neemt tevens toe per niveau tot 13,80 euro per uur voor gediplomeerden van bbl niveau 4.

In de regel ontvangen gediplomeerden van het mbo-bbl op alle niveaus en in alle sectoren een hoger salaris dan hun studiecollega's van het mbo-bol. Dit kan deels, maar verre van volledig, verklaard worden door het verschil in werkuren. Gediplomeerden van het mbo-bol werken gemiddeld 29,4 uur en gediplomeerden van mbo-bbl gemiddeld 33,7 uur. Dit verschil in uren is te klein om het volledige verschil in salaris tussen mbo-bbl en mbo-bol te verklaren. Uit eerder onderzoek (ROA, 2010) bleek dat het verschil tussen

het bruto maandsalaris van mbo-bol gediplomeerden en mbo-bbl gediplomeerden, gecontroleerd voor persoonlijke achtergrondkenmerken, verschillen in de gevolgde opleiding (met uitzondering van de leerweg) en verschillen in baankarakteristieken, nog steeds significant verschillen. Met andere woorden, er bestaat een verschil in salaris tussen mbo-bol en mbo-bbl wat niet verklaard kan worden door een verschil in werkuren of achtergrondkenmerken.

TABEL 1.7 Bruto uurloon (€), bruto maandloon (€) en aantal werkzame uren per week

	uurloon	maandloon	Aantal uren
MBO-BOL 1	5,85	715	28,5
MBO-BOL 2	7,45	855	26,5
MBO-BOL 3	8,85	1.090	29,0
MBO-BOL 4	9,45	1.230	30,1
MBO-BBL 1	9,65	1.290	31,0
MBO-BBL 2	9,90	1.445	34,1
MBO-BBL 3	12,05	1.740	33,6
MBO-BBL 4	13,80	1.990	33,1
HBO	13,25	1.885	34,5

Uurloon afgerond op 5 eurocent, maandloon afgerond op € 5.
Zie ook Statistische Bijlage Tabel 8 en 13

Vervolgens kijken we naar het salaris van gediplomeerden van het hbo. Gediplomeerden van het hbo verdienen gemiddeld 1.883 euro per maand, met een uurloon van 13,30 euro. Het hoogste uurloon binnen het hbo kennen de afgestudeerden van de sector Gezondheidszorg (€14,81), gevolgd door de afgestudeerden van de sector Onderwijs (€14,12). De afgestudeerden van de sector Taal en Cultuur kennen het laagste uurloon (€10,10). Echter, op basis van het maandloon ligt de sector Techniek (€2.315) aan kop, gevolgd door de sector Landbouw (€2.037).

1.3.6 Arbeidsmarkt: tevredenheid met werk

Tot nu toe zijn verschillende aspecten van de arbeidsmarktintrede van de gediplomeerden besproken. Hoewel de kans op werk, werkzekerheid, type aanstelling en salaris belangrijke aspecten zijn van het rendement van een opleiding, is de tevredenheid van de schoolverlaters met hun werk misschien nog wel belangrijker. Deze tevredenheid wordt gemeten op twee indicatoren, namelijk de algemene tevredenheid met de huidige functie en de tevredenheid met carrièreperspectieven die de functie biedt.

Tabel 1.8 laat zien dat de meerderheid van de schoolverlaters tevreden is met zijn huidige functie. Dit geld ook voor onderliggende niveaus en sectoren. Gemiddeld is 65% van alle schoolverlaters tevreden over zijn of haar huidige functie. Het meest tevreden zijn de gediplomeerden uit de sector Gezondheidszorg (70% is (zeer) tevreden). Het minst tevreden zijn de gediplomeerden uit de sector Gedrag & Maatschappij (56% is (zeer) tevreden). Met betrekking tot de carrièreperspectieven zijn de gediplomeerden kritischer. Gemiddeld vindt 48% dat de carrièreperspectieven die hun functie biedt goed

zijn. De sectoren Onderwijs en Gedrag & Maatschappij scoren hierin het laagst: bij beide sectoren vindt 31% van de werkende gediplomeerden dat de carrièreperspectieven goed zijn. Voor de sector Techniek worden de beste carrièreperspectieven gerapporteerd: 58% vindt dat de carrièreperspectieven goed zijn.

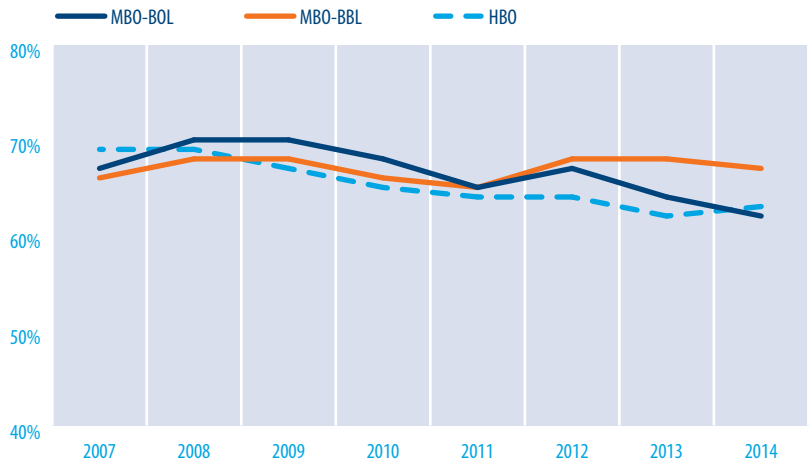
TABEL 1.8 Tevredenheid met huidige functie en carrièreperspectieven (%)

	BOL 1	BOL 2	BOL 3	BOL 4	BBL 1	BBL 2	BBL 3	BBL 4	HBO
Tevreden met functie	53	68	59	63	63	65	72	65	63
Goede carrièreperspectieven	32	47	44	44	32	50	53	45	51

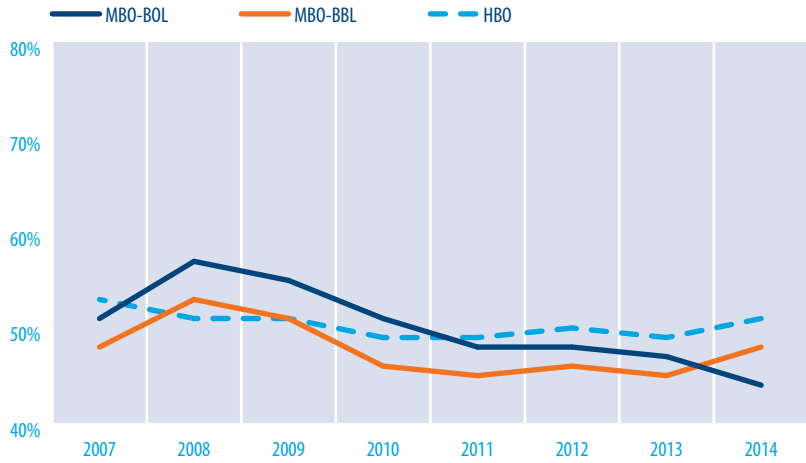
Zie ook Statistische Bijlage Tabel 14 en 15

Zoals te zien in Figuur 1.12 en 1.13, wordt het oordeel van de werkende mbo'ers en hbo'ers door de recente economische crisis beïnvloed. Zowel de tevredenheid over de huidige functie als de tevredenheid over hun carrièreperspectieven is gedaald sinds de economische crisis (2007) tot vorig jaar (2013). In dit jaar (2014), stijgt de tevredenheid met de huidige functie van de HBO gediplomeerden voor het eerst weer met 1%-punt van 62% naar 63%. De tevredenheid van mbo-bol en mbo-bbl gediplomeerden met de huidige functie is echter verder gedaald sinds 2013. De tevredenheid met de huidige functie van mbo-bol gediplomeerden is met 2%-punt gedaald sinds vorig jaar, van 64% naar 62%. De tevredenheid met de huidige functie van mbo-bbl gediplomeerden is met 1%-punt gedaald sinds vorig jaar, van 68% naar 67%. Het aandeel mbo-bol gediplomeerden dat hun carrièreperspectieven als goed beoordeeld is met 3%-punt gedaald sinds vorig jaar van 47% naar 44%.Voor mbo-bbl en hbo-gediplomeerden is de beoordeling over de carrièreperspectieven juist positiever geworden: bij mbo-bbl gediplomeerden is de tevredenheid over de carrièreperspectieven gestegen met 3%-punt van 45% naar 48%, en bij hbo-gediplomeerden met 2%-punt van 49% naar 51%.

FIGUUR 1.12 Tevreden functie over de jaren (2007 – 2014)

FIGUUR 1.13 Carrièreperspectieven over de jaren (2007 – 2014)

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 15

1.4 Oordeel over gevolgde opleiding

In het vorige gedeelte zijn we ingegaan op de arbeidsmarktpositie van recent gediplomeerden. In dit gedeelte gaan we nader bekijken hoe deze gediplomeerden de door hun gevolgde opleiding beoordelen. Hierbij wordt gekeken in hoeverre het onderwijs erin is geslaagd om de scholieren die in het schooljaar van 2012-2013 hun diploma hebben behaald de benodigde competenties bij te brengen. Ook wordt gekeken hoe deze resultaten zich verhouden tot eerdere jaren. De gediplomeerden geven hun mening over zowel de breedte als diepte van de opleiding, de validiteit en de tevredenheid met de opleiding. Ook wordt bekeken hoe de scholieren achteraf terugkijken op hun opleidingskeuze, en of ze achteraf bezien dezelfde opleiding weer zouden kiezen.

1.4.1 Opleiding: breedte en diepte

Om de scholieren voor te bereiden op de arbeidsmarkt en/of een vervolgopleiding, is een goede basis aan competenties nodig. Dit kan gedeeltelijk beoordeeld worden door de breedte en de diepte van de opleiding. De breedte refereert naar de hoeveelheid kennis en vaardigheden die een leerling aangeleerd krijgt. Het onderwijs kan leerlingen te weinig vaardigheden aanleren, dat wil zeggen te smal van opzet zijn, of de leerlingen krijgen te veel niet relevante vaardigheden aangeleerd, dat wil zeggen te breed van opzet zijn. Daarnaast dient het niveau van de aangeleerde kennis en vaardigheden toegesneden te zijn op de eisen van de arbeidsmarkt en/of het vervolgonderwijs, dus is de diepgang van een opleiding wat kennis en vaardigheden betreft ook van belang. Tabel 1.9 laat het oordeel zien van de schoolverlaters over de breedte en diepte van hun opleiding.

TABEL 1.9 Oordeel over breedte en diepgang van de opleiding (%)

	Breedte		Diepte
	Te smal	Te breed	Te weinig diepgang
VMBO	7	8	8
HAVO	3	9	9
VWO	2	11	10
MBO-BOL 1	16	15	15
MBO-BOL 2	7	10	9
MBO-BOL 3	11	9	15
MBO-BOL 4	10	9	21
MBO-BBL 1	22	7	19
MBO-BBL 2	9	11	9
MBO-BBL 3	3	7	11
MBO-BBL 4	6	9	14
HBO	4	24	17
Totaal	7	11	13

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 21

Van alle gediplomeerden vindt 7% te opleiding te smal, en 11% de opleiding te breed. Voor het vmbo geeft bijna hetzelfde aandeel schoolverlaters aan dat ze de opleiding te smal (7%) als te breed (8%) vinden. Bij de gediplomeerden van het avo vinden meer scholieren de opleiding te breed dan te smal. Van de gediplomeerden van de havo vindt 9% de opleiding te breed, en 3% de opleiding te smal. Bij vwo-gediplomeerden vindt 11% de opleiding te breed en 2% de opleiding te smal. Bij mbo-gediplomeerden vindt zowel 9% de opleiding te breed als 9% de opleiding te smal. Binnen het mbo valt op dat relatief veel mbo-bbl niveau 1 gediplomeerden hun opleiding te smal vinden (22%), terwijl bij de overige bbl niveaus relatief weinig gediplomeerden hun opleiding te smal vinden (3%, 6% en 9%). Binnen het mbo-bol vinden relatief veel bol 1 gediplomeerden hun opleiding te smal, maar ook relatief veel vinden deze opleiding te breed (respectievelijk 16% en 15%). Binnen het hbo valt op dat meer studenten de opleiding te breed vinden dan te smal: bijna een kwart van de studenten (24%) vindt de opleiding te breed, terwijl slechts 1 op de 20 studenten (4%) de opleiding te smal vindt.

Daarnaast is 13% van de gediplomeerden van mening te weinig diepgang te hebben gehad in de gevolgde opleiding. Bij de vmbo, havo en vwo scholieren is relatief weinig kritiek op de diepgang, respectievelijk slechts 8%, 9% en 10% vindt dat hun opleiding te weinig diepgang bood. Bij mbo-gediplomeerden vindt 15% dat ze te weinig diepgang in hun opleiding hebben gekregen. Binnen het mbo valt op dat mbo-bol studenten kritischer zijn over de diepgang die hun studie bood dan mbo-bbl studenten. Bij de mbo-bol studenten vindt 17% dat hun opleiding te weinig diepgang bood, tegenover 12% van de

mbo-bbl studenten. Van de hbo-gediplomeerden vindt 17% dat de opleiding te weinig diepgang bood. De afgestudeerden van mbo-bol 4 zijn het meest kritisch over de diepgang van hun opleiding: 21% vindt dat hun opleiding te weinig diepgang bood.

1.4.2 Opleiding: betrouwbaarheid van het onderwijs

De betrouwbaarheid waarmee het onderwijs haar studenten beoordeeld op de aanwezige competenties is van groot belang, aangezien deze competenties bepalend zijn voor het door de school gecertificeerde eindniveau. De legitimering van het diploma ligt voor een groot deel in de betrouwbaarheid van de competentiebeoordeling. Zowel onderwijsinstellingen, werkgevers als leerlingen zullen erop moeten kunnen vertrouwen dat een schoolverlater met een bepaald diploma ook daadwerkelijk beschikt over de competenties die bij dat diploma horen. Om een indicatie te krijgen van deze betrouwbaarheid van diploma's, is aan de schoolverlaters gevraagd hun opleiding te beoordelen op een vijftal aspecten: De moeilijkheidsgraad van de opleiding, de strengheid van docenten bij de beoordeling van leerlingen, hoe uitdagend het niveau is, hoe pittig de examens/opdrachten zijn en de mate waarin er voldoende inzicht wordt getoetst. Hierbij gaat het om de subjectieve oordelen van schoolverlaters die de opleiding succesvol hebben afgerond. Het valt te verwachten dat scholieren die de opleiding voortijdig hebben verlaten een ander oordeel over de kwaliteit van de opleiding hebben dan scholieren die deze succesvol hebben afgerond. Niettemin geven deze indicatoren een goed beeld of de schoolverlaters zelf vonden dat de opleiding de juiste competenties goed beoordeeld.

TABEL 1.10 Moeilijkheid van de gevolgde opleiding (%)

	Te makkelijk	Te moeilijk
VMBO	14	4
HAVO	6	10
VWO	5	6
MBO-BOL 1	23	6
MBO-BOL 2	14	9
MBO-BOL 3	20	6
MBO-BOL 4	28	4
MBO-BBL 1	16	8
MBO-BBL 2	14	6
MBO-BBL 3	13	5
MBO-BBL 4	15	5
HBO	14	5
Totaal	14	6

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 23

In Tabel 1.10 is weergegeven hoeveel van de scholieren na het succesvol afronden van de studie deze als te moeilijk of te makkelijk beoordeelden. In het totaal vindt 14% van alle gediplomeerden de opleiding te makkelijk tegenover 6% die de opleiding te moeilijk vinden. Hier moet er wel rekening mee worden gehouden dat de enquête afgenomen is onder gediplomeerden die de opleiding succesvol hebben afgerond. Aangezien een te hoge moeilijkheidsgraad vaak de reden is om een studie voortijdig af te breken, zal naar verwachting het percentage dat de opleiding te moeilijk vindt hoger liggen onder alle deelnemers van de opleiding (inclusief degenen die geen diploma behaalden). Bij het vmbo geven meer scholieren aan de opleiding te makkelijk te vinden (14%) dan te moeilijk (4%). Bij de havo is dit juist andersom, en geven meer scholieren aan de opleiding te moeilijk te vinden (10%) dan te makkelijk (6%). Bij het VWO gaat dit ongeveer gelijk op: 5% geeft aan de opleiding te makkelijk te vinden tegenover 6% die de opleiding te moeilijk vindt.

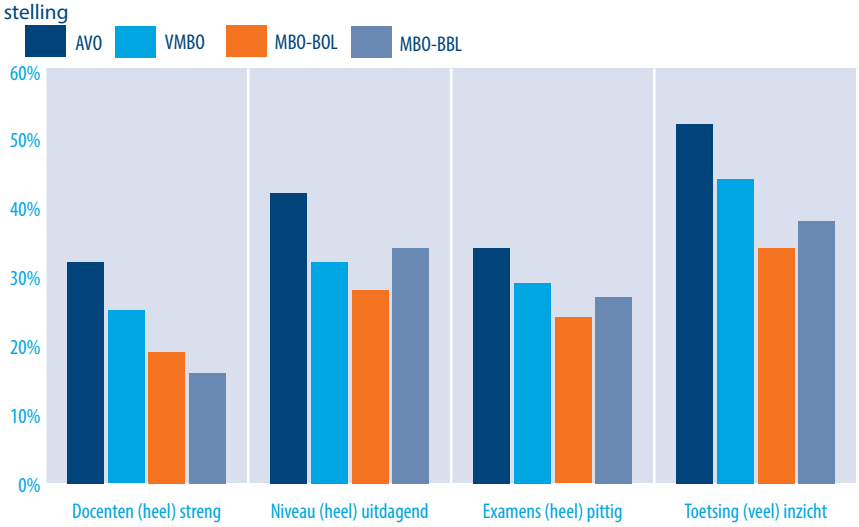
Van alle mbo-gediplomeerden vindt gemiddeld 20% de opleiding te makkelijk tegenover 6% die de opleiding te moeilijk vindt. Als mbo-bol met mbo-bbl vergeleken wordt, blijkt dat van de mbo-bol gediplomeerden 23% de opleiding te makkelijk vindt, tegenover 14% bij mbo-bbl. We zien het meest opvallende resultaat bij mbo-bol 4, waar ruim een kwart (28%) van de gediplomeerden aangeeft dat de opleiding te makkelijk was terwijl bij hun studiecollega's van het mbo-bbl 'slechts' 15% dit aangeeft. Binnen mbo-bol 4 wordt vooral de sector Gedrag & Maatschappij als te makkelijk beoordeeld (35% vindt deze opleiding te makkelijk), en scoort de sector Gezondheidszorg nog het beste (24% vindt deze opleiding te makkelijk).

Van alle hbo-afgestudeerden vindt 14% de opleiding te makkelijk, tegenover 5% die de opleiding te moeilijk vindt. Binnen het hbo scoort de sector Onderwijs het slechtst, waarbij 16% de opleiding te makkelijk vindt. De sector Gezondheidszorg scoort ook hier het beste (9% vindt deze opleiding te makkelijk).

Naast de moeilijkheidsgraad van de opleiding is een viertal andere aspecten van de betrouwbaarheid van de opleiding onderzocht, namelijk de beoordeling, het niveau, examens/opdrachten en toetsen op inzicht. Hiervoor zijn vier stellingen aan de respondenten voorgelegd: 1) de docenten waren streng in de beoordeling van studenten, 2) de opleiding was uitdagend qua niveau, 3) de examens/opdrachten waren over het algemeen zeer pittig en 4) in de opleiding werd voldoende getoetst op inzicht.[14] De respondenten konden aangeven in hoeverre ze het (on)eens waren met deze stellingen. Figuur 1.14 geeft per stelling het percentage weer dat het (helemaal) eens was met de stelling.

14 Deze vragen zijn niet opgenomen in de HBO-Monitor.

FIGUUR 1.14 Betrouwbaarheid van de opleiding, percentage dat het (helemaal) eens was met de stelling

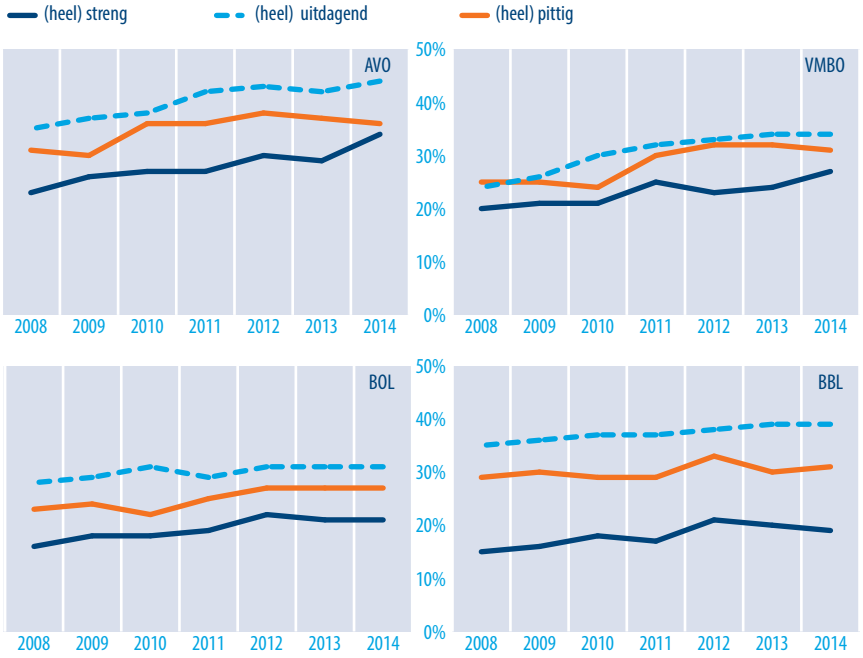

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 24, 25, 26 en 27

Hieruit valt af te lezen dat de docenten van het avo als het meest streng beoordeeld worden door de schoolverlaters. 32% van de gediplomeerden van het avo vindt de docenten (heel) streng, tegenover 26% die de docenten (helemaal) niet streng vinden. De docenten van het mbo worden als het minst streng beoordeeld: hierbij vindt 16% (mbo-bbl) en 19% (mbo-bol) de docenten (heel) streng, tegenover 37% (mbo-bol) en 36% (mbo-bbl) die de docenten (helemaal) niet streng vinden. De gediplomeerden van het avo beoordelen hun opleiding het uitdagendst (42% vindt de opleiding uitdagend). De schoolverlaters van het mbo-bol beoordelen hun opleiding als het minst uitdagend. Hiervan vindt 28% de opleiding uitdagend, en zelfs 35% de opleiding helemaal niet uitdagend. Bij het avo worden de examens/opdrachten het meest pittig gevonden (34% vindt deze (heel) pittig), en de bol-gediplomeerden vinden hun opdrachten/examens het minst pittig (24% vond deze (heel) pittig). Van de avo vindt echter ook 24% de tentamens (helemaal) niet pittig, en bij het mbo-bol is dit zelfs 33%. Met betrekking tot de toetsing op inzicht tijdens de opleiding, vinden gediplomeerden van het mbo-bol dat er het minst op inzicht getoetst werd (34% vindt dat er (veel) op inzicht getoetst werd, en 25% vindt dat er (helemaal) niet op inzicht wordt getoetst), en de gediplomeerden van de avo vinden het vaakst dat er op inzicht getoetst werd (52% vindt dat er (veel) op inzicht getoetst wordt). Het vmbo en het mbo-bbl vallen op alle vier de beoordelingspunten tussen de avo (die overal het hoogste scoort) en het mbo-bol (die behalve bij het oordeel over de strengheid van docenten overal het laagste scoort) in. Hierbij valt op te merken dat de gediplomeerden van het vmbo hun opleiding strenger (25%), uitdagender (32%) pittiger (29%) en inzichtelijker (44%) beoordelen dan gediplomeerden van het mbo-bbl (respectievelijk 16%, 24%, 27% en 38%).

De ontwikkeling van een drietal onderdelen (de beoordeling, het niveau en de examens/opdrachten) is gepresenteerd in Figuur 1.15. Hier is de beoordeling per onderdeel van validiteit bekeken van 2008 tot 2014.

FIGUUR 1.15 Betrouwbaarheid van de opleiding 2007-2013

Bij alle niveaus is het percentage dat de opleiding als streng, pittig en uitdagend beoordeelt gestegen van 2008-2014. De sterkste stijging vindt plaats in de beoordeling van avo-gediplomeerden over de uitdaging die hun opleiding bood. Het percentage gediplomeerden dat hun opleiding (heel) uitdagend vond steeg met 11%-punt tussen 2008 en 2014. Ook de vmbo-gediplomeerden die hun opleiding als (heel) uitdagend beoordelen is sterk gestegen van 2008 tot 2014, met een 10%-punt. Dit lijkt erop te wijzen dat deze opleidingen steeds meer van hun studenten vergen. Bij het mbo-bol is de afgelopen jaren het minst veranderd. Bij het mbo-bbl is als enige de laatste jaren een daling te zien in de beoordeling van hoe streng de docenten zijn.

1.4.3 Opleiding: tevredenheid met opleiding

Op basis van verschillende indicatoren is de tevredenheid van de schoolverlaters over de door hun gevolgde opleiding gemeten. Hierbij is zowel naar onderwijszaken (zoals de inhoud van de vakken, manier van lesgeven) als naar meer materiële en praktische aspecten (zoals voorzieningen) gekeken. Door een breed scala aan aspecten mee te nemen in de tevredenheidsmeting, ontstaat een zo compleet mogelijk beeld van de tevredenheid van de gediplomeerden over de door hun gevolgde studie. Figuur 1.16 laat

de tevredenheid zien van de gediplomeerden van het vmbo, havo/vwo en mbo. Voor het hbo zijn de resultaten gepresenteerd in Figuur 1.17.

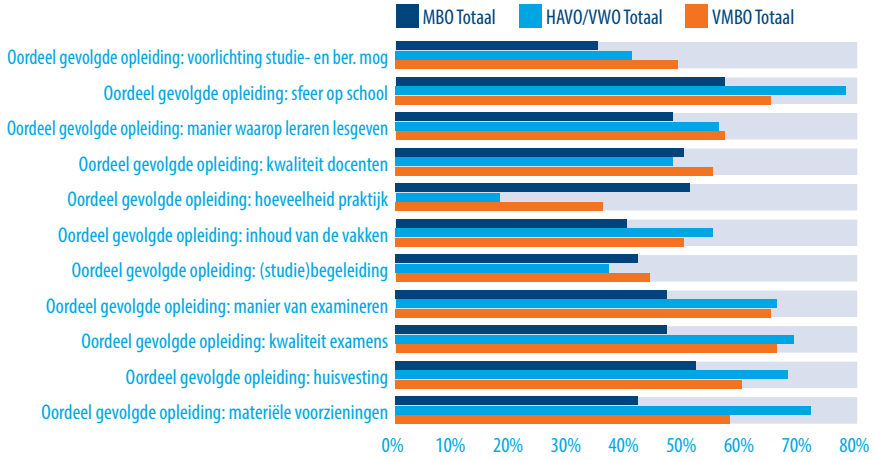
Voor de meerderheid van de aspecten (6 van de 11) geldt dat schoolverlaters van het havo/vwo positiever zijn dan schoolverlaters van het vmbo of mbo. Voornamelijk de sfeer op school wordt erg hoog beoordeeld: bijna 80% van de gediplomeerden van het havo/vwo was (zeer) tevreden over de sfeer op school. Maar ook de inhoud van de vakken (55%), de manier van examineren (66%), de kwaliteit van de examens (69%), materiële voorzieningen (72%) en de huisvesting (68%) wordt het hoogst beoordeeld door de gediplomeerden van het havo/vwo.

De gediplomeerden van het mbo halen op de meerderheid van de aspecten (7 van de 11) de laagste tevredenheidscijfers. Zowel op materiële voorzieningen (42%), huisvesting (52%), de kwaliteit van de examens (47%), de manier van examineren (47%), de inhoud van de vakken (40%), de manier waarop de leraren les geven (48%), studievoorlichting (35%) en de sfeer op school (57%) wordt het mbo het slechtst beoordeeld. Op de hoeveelheid praktijk haalt het mbo de hoogste score, waarbij 51% van de mbo-gediplomeerden tevreden is over de hoeveelheid praktijk in de opleiding. Echter, gezien dat het mbo beroepsgericht onderwijs is, wil dat helaas ook zeggen dat de helft niet helemaal tevreden is over de hoeveelheid praktijk van deze opleiding.

Het vmbo zit qua beoordeling gemiddeld tussen het mbo en het avo in. Het vmbo scoort wel het hoogst in de categorie (studie)begeleiding, 44% van de vmbo-gediplomeerden is hier (zeer) tevreden over. Ook de kwaliteit van de docenten (55%) en voorlichting op studie- en beroepsmogelijkheden (49%) behaalt de hoogste tevredenheidspercentages bij de vmbo-gediplomeerden.

De hbo-gediplomeerden zijn het meest tevreden over de actualiteit van de inhoud van de opleiding (69%), gevolgd door de inhoudskundigheid van docenten (68%). Ook over de actuele kennis en de betrokkenheid van de docenten (beide 66%) en de inhoudelijke samenhang (61%) is de meerderheid (zeer) tevreden. De laagste tevredenheidscijfers zijn te vinden binnen voorlichting over studiemogelijkheden in vervolgonderwijs (21%), maar ook voorlichting over beroepsmogelijkheden scoort erg laag (31%). Zeker dit laatste cijfer is nogal verontrustend.

FIGUUR 1.16 Beoordeling van opleiding, % (zeer) tevreden

FIGUUR 1.17 Beoordeling van hbo-gediplomeerden, % (zeer) tevreden

1.4.4 Opleiding: opleidingskeuze achteraf

Als laatste is de gediplomeerden gevraagd of ze achteraf gezien opnieuw voor dezelfde opleiding zouden kiezen (zie Tabel 1.11). De gediplomeerden zullen naar verwachting hun oordeel baseren op de verschillende aspecten die eerder aan bod kwamen, en of ze achteraf bezien hun opleiding opnieuw zouden kiezen kan dan ook gezien worden als een samenvattend oordeel.

Van alle gediplomeerde schoolverlaters zou ongeveer 80% dezelfde opleiding weer opnieuw kiezen. Dit percentage laat zien dat de overgrote meerderheid van de respondenten nog steeds achter de door hun gemaakte studiekeuze staat. Het avo scoort hierbij het hoogst, waar maar liefst 97% dezelfde opleiding opnieuw zou kiezen. Ook het vmbo schoort relatief hoog, waarbij 88% dezelfde opleiding opnieuw zou kiezen. De hoeveelheid gediplomeerden die achteraf bezien een andere opleiding zou kiezen

is het hoogst bij het mbo-bol. Hier zou 23 à 32% een andere opleiding kiezen als ze de keuze opnieuw moesten maken. Vooral de mbo-bol 1 opleidingen komen negatief uit deze peiling. Slechts 68% zou deze opleiding achteraf bezien opnieuw kiezen, en scoort hiermee het slechtste van alle opleidingen. Bij de mbo-bbl opleidingen zou 76 à 85% dezelfde opleiding opnieuw kiezen, en scoren hiermee een stuk hoger dan het mbo-bol. Voor gediplomeerden hbo'ers zou 77% dezelfde opleiding achteraf bezien opnieuw kiezen.

TABEL 1.11 Tevredenheid met opleiding achteraf (%)

	Opleidingskeuze	
	Dezelfde opleiding	Andere opleiding
AVO	97	3
VMBO	88	12
MBO-BOL 1	68	32
MBO-BOL 2	73	27
MBO-BOL 3	74	26
MBO-BOL 4	77	23
MBO-BBL 1	76	24
MBO-BBL 2	84	16
MBO-BBL 3	82	18
MBO-BBL 4	85	15
HBO	77	23

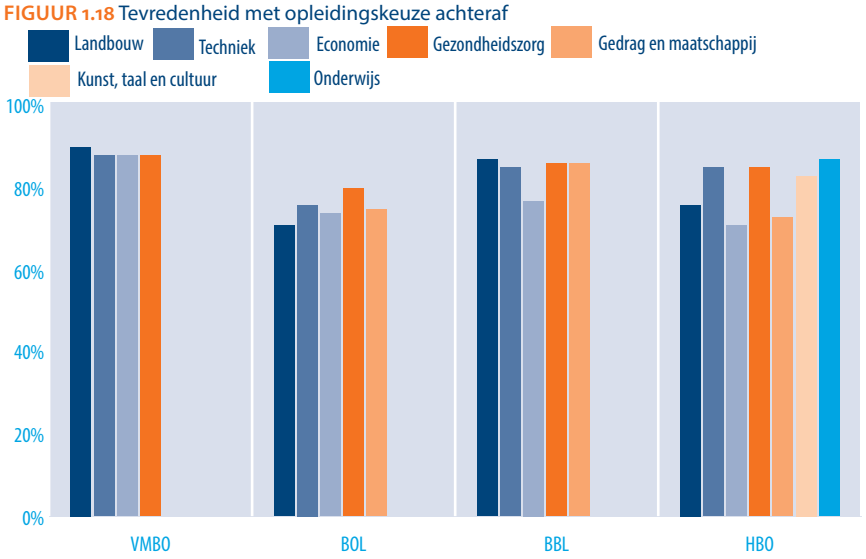
Zie ook Statistische Bijlage Tabel 28

Figuur 1.18 laat per onderwijssector de tevredenheid met de studiekeuze zien. Uit de cijfers van Tabel 1.11 viel al te concluderen dat gediplomeerden van bbl-opleidingen vaker tevreden zijn over hun opleidingskeuze dan gediplomeerden van bol-opleidingen. Dit verschil in tevredenheid tussen mbo-bol en mbo-bbl geldt eveneens voor alle onderliggende sectoren. Vooral het verschil tussen de twee leerwegen in de sector Landbouw is groot: bij de bbl-gediplomeerden heeft de sector Landbouw de meeste tevreden gediplomeerden van alle sectoren binnen bbl (86%), terwijl bij de bol-gediplomeerden de sector Landbouw de minste tevreden gediplomeerden oplevert binnen bol (70%). Ook bij vmbo-gediplomeerden levert de sector Landbouw de meeste tevreden gediplomeerden (89%) van alle sectoren op. Bij het hbo scoort de sector Landbouw juist weer relatief laag (75%), en scoort de sector Onderwijs het hoogst (86%).

De sector Economie doet het bij het vmbo nog gemiddeld, maar in het algemeen valt vast te stellen dat de sector Economie als sector de minst tevreden gediplomeerden aflevert: bij het mbo-bol, mbo-bbl en het hbo scoort deze sector binnen het niveau het

slechts van alle sectoren. Respectievelijk zou 73%, 76% en 70% deze opleiding opnieuw kiezen.

FIGUUR 1.18 Tevredenheid met opleidingskeuze achteraf

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 28

1.5 Vervolgonderwijs

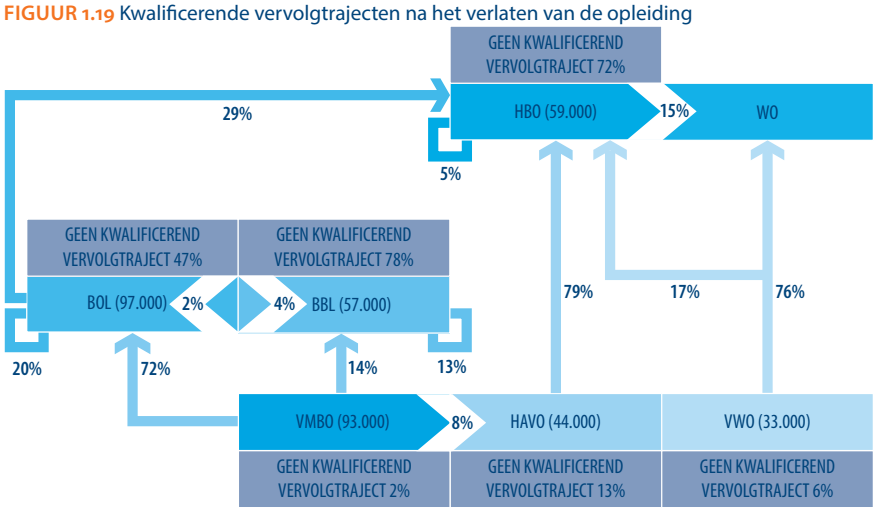
In de vorige paragraaf is besproken hoe de gediplomeerden hun afgeronde opleiding beoordeelden. In deze paragraaf staan de gediplomeerden centraal die in aansluiting op hun gevolgde opleiding een vervolgopleiding gestart zijn. Ten tijde van het enquêtemoment zijn deze studenten in de meeste gevallen iets meer dan een jaar met hun vervolgstudie bezig. In deze paragraaf wordt gekeken naar de mogelijke vervolgtrajecten die een gediplomeerde heeft en hoe de voorbereiding en de aansluiting op het vervolgonderwijs ervaren wordt. Ook wordt gekeken hoe succesvol de vervolgopleiding uitpakte, door te kijken naar hoeveel jongeren stopten of wisselden van studie.

1.5.1 Vervolgonderwijs: kwalificerende vervolgtrajecten

De doorstroom naar het vervolgonderwijs neemt af naarmate het behaalde certificaat toeneemt. Figuur 1.19 laat de belangrijkste stromen per onderwijssoort zien. Het is direct zichtbaar dat het vmbo diploma niet als een startkwalificatie gezien wordt: Vrijwel alle gediplomeerde vmbo'ers kiezen voor een vervolgopleiding. Het merendeel (72%) kiest voor een mbo-bol opleiding, een klein deel gaat naar een mbo-bbl opleiding (14%). Na het behalen van het mbo diploma stroomt vervolgens nog 29% van de mbo-bol gedi-

plomeerden door naar een hbo-opleiding[15], terwijl 20% doorstroomt binnen mbo-bol. Een overige 4% stroomt van mbo-bol naar mbo-bbl. Vanuit het mbo-bbl stroomt 13% binnen het mbo-bbl door en gaat 2% door naar mbo-bol.

FIGUUR 1.19 Kwalificerende vervolgtrajecten na het verlaten van de opleiding

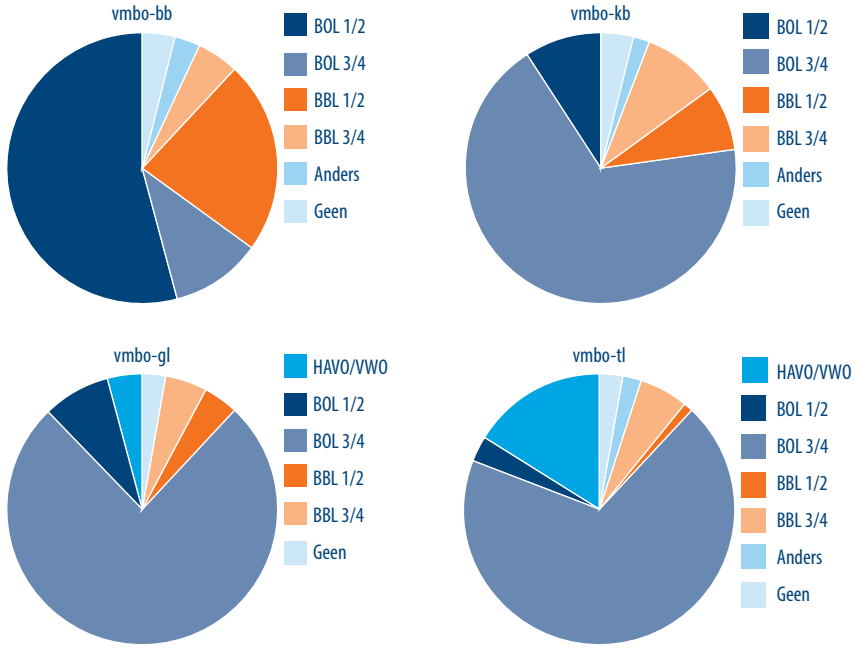
Zie ook Statistische Bijlage Tabel 18

De totale doorstroom van het vmbo naar de havo is 8%, maar dit komt wel neer op 16% van de vmbo-tl gediplomeerden. Vanuit de havo stroomt het merendeel door naar een hbo-opleiding (79%). Vanuit het hbo stroomt vervolgens 15% door naar het wo, tegenover 72% die na het hbo geen kwalificerend vervolgtraject meer kiest. Vanuit het vwo stroomt het merendeel door naar het wo (76%), maar kiest ook nog 17% voor een hbo-opleiding in plaats van een wo-opleiding. Vanuit de havo stroomt 13% niet door naar een kwalificerend vervolgtraject, en bij het vwo 6%. Deze groep jongeren verlaat in de regel slechts tijdelijk het onderwijs, aangezien velen van hen een sabbatical nemen en een jaar gaan reizen of andere plannen hebben voordat ze met hun vervolgopleiding starten.

Omdat het vmbo geen startkwalificatie biedt, blijft vooral de doorstroom van het vmbo-naar het mbo een belangrijke leerlingenstroom in het Nederlandse onderwijsstelsel. Figuur 1.20 brengt daarom de doorstroom vanuit de verschillende vmbo leerwegen nader in kaart.

15 Vanuit mbo niveau 4 kunnen gediplomeerden doorstromen naar het hbo. Van de gediplomeerden die hun onderwijsloopbaan verder zetten met een andere studie, gaat vanuit het mbo-bol 54% naar het hbo en vanuit het mbo-bbl 11%.

FIGUUR 1.20 Kwalificerende mbo-vervolgtrajecten na het verlaten van de vmbo-opleiding

Noot: bb = basisberoepsgerichte leerling, kb = kaderberoepsgerichte leerweg, gl = gemengde leerweg, tl = theoretische leerweg

Vanuit de vmbo basisberoepsgerichte leerweg stromen de gediplomeerden vooral door naar mbo bol 1/2 opleidingen (54%). Daarnaast stroomt bijna een kwart door naar een mbo bbl 1/2 opleiding (23%). Vanuit het vmbo kaderberoepsgerichte leerweg stroomt het grootste deel (68%) door naar een mbo bol 3/4 opleiding. Vanuit de gemengde leerweg stroomt ook het grootste deel door naar mbo bol 3/4 (76%), maar gaat ook 4% door naar de havo in plaats van een mbo-opleiding. Vanuit de theoretische leerweg stroomt ook het grootste deel door naar mbo-bol 3/4 (69%), maar stroomt tevens ook 16% door naar de havo.

1.5.2 Vervolgonderwijs: voorbereiding en aansluiting op vervolgonderwijs

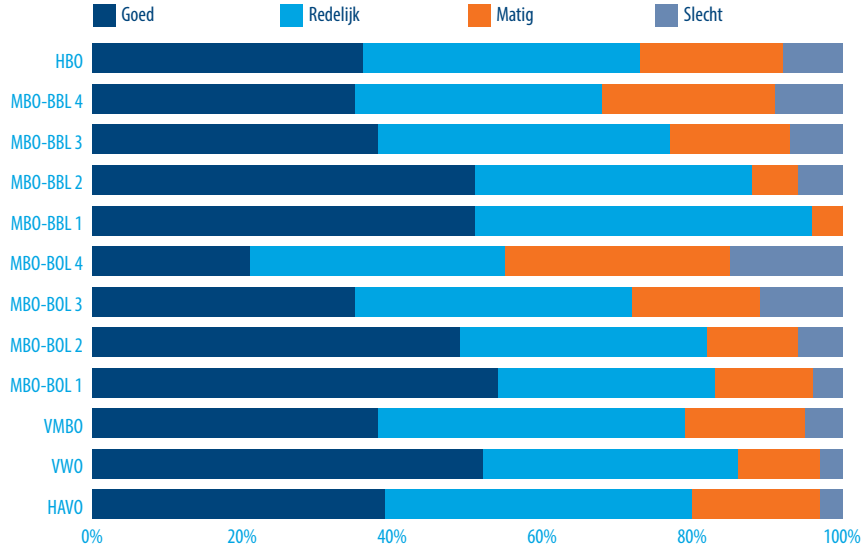
Een succesvol vervolg in de onderwijsloopbaan vereist een goede voorbereiding op de mogelijke vervolgopleidingen. In deze paragraaf wordt gekeken hoe de gediplomeerden deze voorbereiding hebben ervaren. In Figuur 1.21 is weergegeven hoe de gediplomeerden hun aansluiting met het vervolgonderwijs beoordelen. De beoordelingen "goed" en "redelijk" worden samen genomen om het percentage gediplomeerden dat tevreden is over de aansluiting weer te geven, en de beoordelingen "matig" en "slecht" worden samen genomen om het percentage gediplomeerden dat ontevreden is weer te geven.

Mbo niveau 4 gediplomeerden die doorstromen naar een vervolgopleiding, vaak in het hbo, zijn relatief het minst tevreden over de aansluiting van hun opleiding op het vervolgonderwijs, waarbij 21% van de mbo-bol niveau 4 gediplomeerden de aansluiting als goed en 34% de aansluiting als redelijk beoordeelt. Dit betekent dat 55% van hen tevreden is over de aansluiting, en dat meer dan 4 op de tien mbo-bol niveau 4 gediplomeerden van mening zijn dat de vervolgopleiding niet voldoende aansloot bij de gevolgde opleiding. Bij het mbo-bbl niveau 4 wordt de aansluiting beter beoordeeld als bij het mbo-bol niveau 4. Bij het mbo-bbl 4 geeft 35% aan de aansluiting goed en 33% redelijk te vinden, waarmee 68% tevreden is met de aansluiting op het vervolgonderwijs. Binnen de lagere niveaus in het mbo wordt de aansluiting beter beoordeeld dan bij mbo niveau 4. Er kan gesteld worden dat de beoordeling over de aansluiting tussen de opleiding en het vervolgonderwijs hoger wordt naarmate het niveau lager wordt. Op mbo-bbl niveau 1 is zelfs 96% tevreden, bij het mbo-bbl niveau 2 88% en bij mbo-bbl niveau 1 77%. Bij het mbo-bol is hetzelfde patroon zichtbaar, waarbij op mbo-bol niveau 1 83% tevreden is, gevolgd door 82% bij het mbo-bol niveau 2 en 72% bij mbo-bol niveau 3. Hieruit kan afgeleid worden dat de doorstroom binnen het mbo als gemakkelijker wordt ervaren dan de doorstroom van een mbo-opleiding (niveau 4) naar het hbo.

Gediplomeerden van het hbo zijn in de meeste gevallen tevreden over de voorbereiding die het hbo hen bood op een vervolgopleiding. Ruim 7 van de 10 hbo-gediplomeerden (73%) gaf aan tevreden te zijn over de aansluiting.

Vanuit het voortgezet onderwijs wordt de doorstroom naar een vervolgopleiding het best beoordeeld door vwo-gediplomeerden, waar 86% tevreden is over de doorstroom van hun opleiding naar de vervolgopleiding. Van de havo-gediplomeerden is 80% tevreden over de aansluiting, en bij het vmbo 79%.

FIGUUR 1.21 Aansluiting met vervolgonderwijs

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 19

De aansluiting van de opleiding op het vervolgonderwijs is in het bijzonder relevant voor gediplomeerden van het avo en het vmbo, omdat zij na het behalen van hun diploma in nagenoeg alle gevallen hun onderwijsloopbaan een vervolg geven. In Tabel 1.12 staat weergegeven hoe de avo-gediplomeerden hun aansluiting en voorbereiding op het vervolgonderwijs beoordelen, en in Tabel 1.13 staat weergegeven hoe de vmbo-gediplomeerden hun aansluiting en voorbereiding op het vervolgonderwijs beoordelen.

Van alle gediplomeerden van het avo vindt 81% dat de opleiding hen voldoende heeft voorbereid op de vervolgopleiding en vindt 82% dat de aansluiting met de vervolgopleiding voldoende is. Een vergelijking met eerdere metingen laat zien dat deze cijfers over tijd redelijk constant blijven. Voorbereiding en aansluiting lijken dicht bij elkaar te liggen, ook gezien de percentages van de verschillende profielen. Het meest positief over de voorbereiding op de vervolgopleiding zijn de avo-gediplomeerden met een combinatieprofiel (83%). Het meest positief over de aansluiting met de vervolgopleiding zijn de gediplomeerden met het profiel Cultuur en Maatschappij of Natuur en Gezondheid (voor beide 84%).

TABEL 1.12 Oordeel van avo-gediplomeerden over voorbereiding en aansluiting op vervolgonderwijs naar profiel (%)

	Voldoende/goede voorbereiding op vervolgopleiding	Voldoende/goede aansluiting met vervolgopleiding
Cultuur en Maatschappij	81	84
Economie en Maatschappij	82	82
Natuur en Gezondheid	79	84
Natuur en Techniek	78	79
Combinatieprofiel	83	83
Totaal	81	82

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 19

Vmbo-gediplomeerden zijn aanmerkelijk kritischer over de voorbereiding op het vervolgonderwijs dan avo-gediplomeerden. Vond bij de avo-gediplomeerden nog 81% dat de opleiding voldoende voorbereid had op het vervolgonderwijs, bij het vmbo vindt slechts 51% dat de opleiding voldoende voorbereiding levert op het vervolgonderwijs. De beoordeling van de aansluiting op het vervolgonderwijs is ook bij vmbo-gediplomeerden lager dan bij avo-gediplomeerden, maar het verschil is aanmerkelijk kleiner: bij vmbo-gediplomeerden vindt 79% dat de opleiding voldoende aansluiting bood op het vervolgonderwijs, tegenover 82% bij de avo. Ook voor het vmbo geldt dat zowel de voorbereiding op als de aansluiting met het vervolgonderwijs in de afgelopen jaren vrij constant beoordeeld werden.

Het meest tevreden met de voorbereiding op het vervolgonderwijs zijn gediplomeerden van de basisberoepsgerichte leerweg. Hier vindt 59% van de gediplomeerden de voorbereiding voldoende. Het minst tevreden zijn de gediplomeerden van de theoretische leerweg, waarbij 47% de voorbereiding voldoende vindt. De beoordeling van de aansluiting op het vervolgonderwijs ligt erg dicht bij elkaar tussen de leerwegen. Van de gemengde leerweg en de basisberoepsgerichte leerweg vindt 80% de aansluiting voldoende, van de overige leerwegen 79%. Het is opvallend dat hier, in tegenstelling tot bij de avo-gediplomeerden, wel een groot verschil bestaat tussen de voorbereiding en de aansluiting op het vervolgonderwijs. Over de aansluiting is namelijk ruim driekwart van de gediplomeerden tevreden, over de voorbereiding echter slechts de helft.

TABEL 1.13 Oordeel van vmbo-gediplomeerden over voorbereiding en aansluiting op vervolgonderwijs naar leerweg (%)

	Voldoende/goede voorbereiding op vervolgonderwijs	Voldoende/goede aansluiting op vervolgonderwijs
Theoretische leerweg	47	79
Gemengde leerweg	55	80
Kaderberoepsgerichte leerweg	50	79
Basisberoepsgerichte leerweg	59	80
VMBO naar HAVO	44	74
VMBO naar MBO-BOL	51	79
VMBO naar MBO-BBL	55	81
Totaal	51	79

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 19

Vervolgens is er ook gekeken waar de vmbo-gediplomeerden hun vervolgopleiding gingen volgen. De voorbereiding op het vervolgonderwijs wordt het beste beoordeeld wanneer de gediplomeerden van het vmbo naar het mbo-bbl gingen (55% vindt de voorbereiding voldoende). De overstap van het vmbo naar de havo wordt als de minst goede voorbereiding gezien: hiervan vindt 44% van de gediplomeerden deze voorbereiding voldoende. De aansluiting op het vervolgonderwijs wordt ook het beste beoordeeld voor de overstap van vmbo naar mbo-bbl (81%). De overstap van het vmbo naar de havo wordt ook hier relatief slechter beoordeeld met 74%.

Een belangrijk deel van de voorbereiding op een vervolgstudie is het maken van een passende studiekeuze. Hiertoe is een breed scala aan informatiebronnen voorhanden. Aan de gediplomeerden van het vwo, de havo en het vmbo is daarom gevraagd aan te geven welke bronnen zij gebruikt hebben voor het maken van hun keuze, en welke in hun mening de belangrijkste was. Tabel 1.14 geeft per opleidingsniveau de belangrijkste informatiebron voor het maken van de studiekeuze weer. De voorlichtingsdagen die georganiseerd waren door de vervolgopleidingen zijn de belangrijkste informatiebron voor de gediplomeerden, zowel in totaal als per niveau. In totaal geeft 38% aan dat dit de belangrijkste informatiebron was. Op de tweede plaats staan meeloopdagen bij de vervolgopleidingen met 22%. Opvallend is dat deze informatiebron belangrijker is naarmate het niveau van de opleiding toeneemt: bij het vwo vindt 36% dit de belangrijkste informatiebron, bij de havo is dit al gedaald naar 28% en bij het vmbo vindt slechts 15% dit de belangrijkste informatiebron voor het maken van hun studiekeuze. Daar staat tegenover dat docenten/decanen/mentoren bij het vmbo als een belangrijkere bron worden gezien dan bij de havo of het vwo. Bij het vmbo geeft 13% aan dit de belangrijkste informatiebron bij het maken van een studiekeuze te vinden, wat een dikke helft minder is bij de havo (6%) en slechts 2% bij het vwo. Daarnaast worden ook voorlichtingsdagen georganiseerd door de huidige opleiding (8%) en overige informa-

tiebronnen (10%) belangrijker gevonden bij het vmbo dan bij de havo (4% en 5%) of het vwo (2% en 8%).

TABEL 1.14 Belangrijkste informatiebron bij studiekeuze (%)

	VMBO	HAVO	VWO	Totaal
Voorlichtingsdagen georganiseerd door vervolgopleidingen	37	39	39	38
Meeloopdagen bij vervolgopleidingen	15	28	36	22
Websites van vervolgopleidingen	10	11	9	10
Docenten/ decanen/ mentoren	13	6	2	9
Overige informatiebronnen	10	5	8	8
Voorlichtingsdagen georganiseerd door huidige opleiding	8	4	2	6

1.5.3 Vervolgonderwijs: succes

Als laatste wordt gekeken naar het succes in het vervolgonderwijs. Een goede voorbereiding en aansluiting op het vervolgonderwijs zou moeten leiden naar een lage uitval. Om inzicht in dit studiesucces te krijgen, wordt er gekeken naar het percentage dat op moment van enquêtering (ongeveer anderhalf jaar na het behalen van het diploma) de vervolgopleiding (voortijdig) heeft verlaten. Hierbij wordt onderscheid gemaakt tussen het wisselen van vervolgopleiding (naar een andere vervolgopleiding gaan) en het echt verlaten van het onderwijs. Figuur 1.22 toont het aandeel gediplomeerden dat de opleiding heeft verlaten zonder direct aan een andere opleiding te beginnen (netto uitval), evenals het aantal dat binnen anderhalf jaar van studie wisselde.

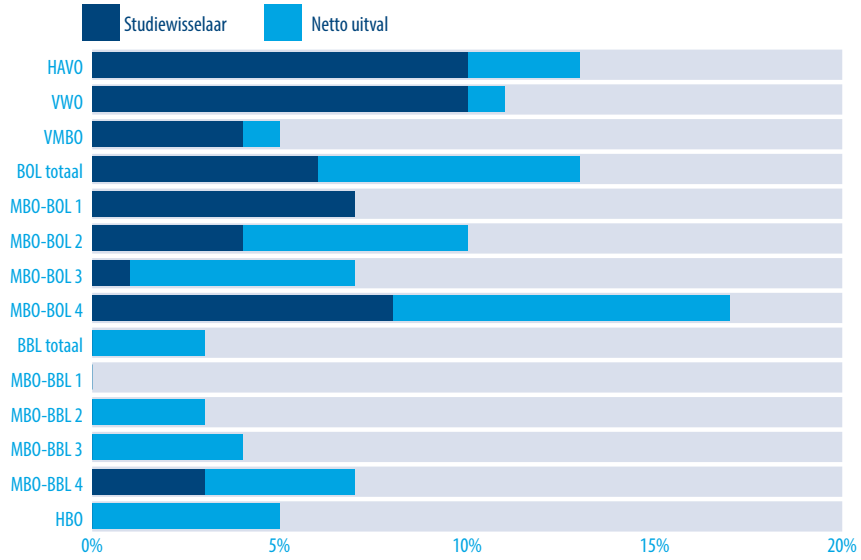
In totaal geeft 9% van de respondenten aan dat ze gestopt zijn met de vervolgopleiding die ze kozen. Dit bestaat uit 6%-punt die aangeeft van studie gewisseld te zijn, en uit 3%-punt die gestopt is zonder aan een andere studie te beginnen. Van de gediplomeerden van het mbo-bol niveau 4 stoppen de meeste met hun vervolgstudie: in totaal 17% geeft aan met de vervolgstudie gestopt te zijn.

De gediplomeerden van de havo en het vwo stoppen relatief vaak met hun vervolgopleiding (13% en 11%), maar dit bestaat voornamelijk uit studiewisselaars en niet uit netto uitval. Hbo-gediplomeerden verlaten relatief weinig hun vervolgopleiding (5%), maar dit bestaat volledig uit netto uitval en niet uit studiewisselaars. Gezien deze gediplomeerden al een hbo diploma op zak hebben, is dit ook niet opmerkelijk.

Het valt meteen op dat het mbo-bbl een groot contrast is op het mbo-bol. In totaal verlaat 13% van de mbo-bol gediplomeerden voortijdig hun vervolgopleiding, tegenover 3% bij het mbo-bbl. Daarnaast wisselt bij het mbo-bol 6% van studie, maar komt dit bij het mbo-bbl nagenoeg niet voor. Binnen het bbl vinden we in de vervolgopleiding de minste uitval bij het mbo-bbl niveau 1, waar 0% van studie wisselt of compleet stopt. De andere mbo-bbl opleidingen scoren ook relatief laag. Bij het mbo-bbl niveau 2 stopt slechts 3% voortijdig met hun vervolgopleiding, gevolgd door mbo-bbl niveau 3 en mbo-bbl niveau 4 met 4%. Van studie wisselen komt alleen voor bij mbo-bbl niveau 4

(3%), en niet op de andere niveaus binnen het bbl. Bij het mbo-bol ligt de netto uitval en het aandeel studiewisselaars veel hoger. Bij het mbo-bol niveau 4 stopt 17% voortijdig hun vervolgopleiding, waarvan 8%-punt van studie wisselt en 9%-punt het onderwijs, ten minste tijdelijk, verlaat. Dit wordt gevolgd door mbo-bol niveau 2 en mbo-bol 3. Hier verlaat 10% (niveau 2) en 7% (niveau 3) voortijdig de vervolgopleiding. Bij mbo-bol niveau 2 bestaat dit uit 4%-punt die wisselt van studie en 6%-punt netto uitval, bij niveau 3 wisselt slechts 1%-punt van studie en valt 6%-punt netto uit. Bij mbo-bol 1 gediplomeerden stopt weliswaar 7% voortijdig met de vervolgopleiding, maar geen respondent verlaat het onderwijs compleet.

FIGUUR 1.22 Netto uitval en studiewisselaars

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 20

Aan de schoolverlaters is vervolgens ook gevraagd wat de reden voor het voortijdig verlaten van de vervolgopleiding was. Tabel 1.15 geeft een overzicht van de voornaamste redenen met het percentage respondenten dat deze reden aangaf. Hierbij is gesplitst tussen de groep schoolverlaters die geen andere opleiding is gaan volgen enerzijds (netto uitval), en de groep die wel een andere opleiding is gaan volgen anderzijds (studiewisselaars). Het is geen verassing dat 'keuze voor een andere opleiding' bij een kleine helft van de studiewisselaars (47%) als reden op werd gegeven. De reden "onvoldoende motivatie" is bij de groep netto uitvallers de meest voorkomende reden voor het voortijdig verlaten van de vervolgopleiding, maar speelt bij studiewisselaars ook een grote rol (39%). Voor bijna een derde van de studiewisselaars (31%) was "lessen niet interessant genoeg" een reden om een andere studie te kiezen, maar ook "de opleiding was te moeilijk/te specialistisch" werd vaak genoemd (27%). Ook is te zien dat het verlaten van de opleiding vanwege een slechte organisatie meer voorkwam bij netto uitvallers

(24%) dan bij studiewisselaars (17%). "Passend werk aangeboden gekregen" is zoals verwacht een meer voorkomende reden voor netto uitvallers (7%) dan voor studiewisselaars (1%). Tevens valt op dat persoonlijke problemen vaker als reden wordt genoemd bij de netto uitvallers (16%) dan bij de studiewisselaars (10%).

TABEL 1.15 Reden voor voortijdig verlaten van vervolgopleiding (% genoemd, meerdere antwoorden mogelijk)

	Netto uitvallers	Studiewisselaars
Onvoldoende gemotiveerd	35	39
Organisatie was slecht	24	17
Opleiding te moeilijk, te specialistisch	24	27
Lessen niet interessant genoeg	23	31
Vanwege persoonlijke problemen	16	10
Keuze voor andere opleiding	12	47
Sfeer op school	11	8
Passend werk aangeboden gekregen	7	1
Reisafstand bezwaarlijk	4	4
Combinatie met thuissituatie te zwaar	3	1
Gepest op school	0	0
Niet veilig op school	0	1

Zie ook Statistische Bijlage Tabel 20

02

KLEINE DEELTIJDBANEN: DE NIEUWE GROEP WERKZAMEN

2.1 Inleiding

De schoolverlatersonderzoeken van het ROA richten zich voor een belangrijk deel op het in kaart brengen van de transitie van pas gediplomeerden van het onderwijs naar de arbeidsmarkt. In welke mate schoolverlaters zich aanbieden op de arbeidsmarkt, of en hoe snel ze een baan vinden en wat de kwaliteit is van deze baan zijn aspecten die hierbij van cruciaal belang zijn. Een centrale factor hierbij is de beroepsbevolking en dan meer specifiek de definiëring van deze beroepsbevolking. Het ROA hanteert bij haar projecten en statistieken de definitie van de beroepsbevolking zoals deze door het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) is vastgelegd.

Het CBS heeft besloten om met ingang van 2015 haar nationale statistieken te gaan baseren op een nieuwe definitie van de beroepsbevolking welke opgesteld is volgens de richtlijnen van de International Labour Organisation (ILO).[16] Het CBS wil meer aansluiten bij internationale definities om zodoende de internationale vergelijkbaarheid van haar statistieken te vergroten. Dit betekent dat ook het ROA haar definiëring van de beroepsbevolking heeft aanpast en in haar arbeidsmarktstatistieken met ingang van kalenderjaar 2015 uitgaat van deze internationale definiëring.

Omdat de beroepsbevolking een belangrijke indicator is en de overgang naar een nieuwe definitie gevolgen heeft voor de resultaten en analyses op basis van de schoolverlatersonderzoeken wordt in dit hoofdstuk nader ingegaan op deze nieuwe definitie van de beroepsbevolking. Centraal staat daarbij een tweetal vragen:

- Wat zijn de algemene gevolgen van de invoering van de nieuwe berekeningswijze van de beroepsbevolking?
- Zijn kleine deeltijdbanen te zien als volwaardig onderdeel van de beroepsbevolking of is hier eigenlijk sprake van onzichtbare werkloosheid?

Om op deze twee vragen een antwoord te vinden, is het hoofdstuk als volgt opgebouwd. In paragraaf 2.2 wordt in eerste instantie besproken wat de nieuwe definitie inhoudt en wat de verschillen zijn met de oude definitie. In tweede instantie staat para-

16 In internationale statistieken wordt voor Nederland al langere tijd de internationale definitie gehanteerd.

graaf 2.2 stil bij de samenstelling van de beroepsbevolking en de veranderingen daarin door de nieuwe definitie. In paragraaf 2.3 komt onze eerste onderzoeksvraag 'wat zijn de algemene gevolgen' aan bod. We bespreken zowel de directe gevolgen (werkloosheidspercentage) alsmede de indirecte gevolgen (baankenmerken). In paragraaf 2.4 gaan we dan nader in op de vraag of kleine deeltijdbanen te zien zijn als volwaardig onderdeel van de beroepsbevolking. De conclusies worden in paragraaf 2.5 getrokken.

2.2 Twee definities van de beroepsbevolking[17]

2.2.1 Nationale en internationale definitie

Nationale definitie

Tot en met het meetjaar 2013 is in het kader van het *SchoolverlatersInformatieSysteem (SIS)* van het ROA de beroepsbevolking berekend op basis van de 'nationale definitie'. Deze nationale definitie is in 1991 vastgesteld door de Centrale Commissie voor de Statistiek en hierbij staat de beschrijving van arbeid als sociaal verschijnsel centraal. Met deze definitie sloot men aan bij wat men gevoelsmatig bij statistische gegevens verstaat onder de beroepsbevolking namelijk dat deel van de bevolking dat een substantieel aantal uren per week werkt of wil werken. Deze indeling was niet alleen toepasbaar op arbeidsmarktstatistieken maar ook op andere sociale statistieken.

Volgens deze nationale, oude definitie omvat de beroepsbevolking *'personen die een substantieel aantal uren per week werken of daadwerkelijk willen werken'*. Personen die een substantieel aantal uren per week werken behoren tot de werkzame beroepsbevolking. Personen die niet werken maar daadwerkelijk een substantieel aantal uren willen werken behoren tot de werkloze beroepsbevolking. De cruciale term in deze definities is het woord '*substantieel*'. Vanaf anderhalve dag per week betaald werk geeft de meerderheid van de mensen aan dat hun belangrijkste bezigheid betaald werk is. Daarom is er destijds bij de nationale definitie voor gekozen om de term 'substantieel' te operationaliseren in betaald werk van ten minste 12 uur per week. Tot de beroepsbevolking volgens de oude nationale definitie worden dan ook personen gerekend die:

- ten minste 12 uur per week werken, of;
- werk hebben aanvaard waardoor ze ten minste 12 uur per week gaan werken, of;
- verklaren ten minste 12 uur per week te willen werken, daarvoor beschikbaar zijn en activiteiten ontplooien om werk voor ten minste 12 uur te vinden.

Personen die ten minste 12 uur per week werken worden tot de werkzame beroepsbevolking gerekend. Degenen die niet of minder dan 12 uur per week werken worden tot de werkloze beroepsbevolking gerekend als ze minimaal 12 uur per week willen werken en daar ook actief naar op zoek zijn.

17 Zie ook CBS (2015).

Internationale definitie

De internationale (nieuwe) definitie is opgesteld volgens de richtlijnen van de International Labour Organisation (ILO) zoals vastgesteld op de 13e en 14e internationale conferenties van arbeidsstatistici (ICLS).[18] Uitgangspunt bij deze definitie is de factor arbeid die als economische activiteit aansluit bij de nationale rekeningen. De economisch actieve bevolking omvat daarbij alle personen die in een bepaalde referentieperiode arbeid aanbieden voor de productie van goederen en diensten. Het gaat met andere woorden om de totale inzet van de productiefactor arbeid. De internationale definitie van de beroepsbevolking luidt: '*All persons above a specified minimum age who, during a specified period (one day or one week), fulfil the requirements for inclusion among the employed or unemployed*'. Tot de werkzame beroepsbevolking rekent men vervolgens: '*All persons who, during a specified reference period, performed some work for wage or salary, or profit or family gain, in cash or in kind*'. De werkloze beroepsbevolking bestaat uit: '*All persons who, during a specified reference period, were without work, currently available for work and seeking for work*'. De cruciale term '*some work*' wordt bij de operationalisering van de definitie gezien als ten minste 1 uur.

In de operationalisering is er een aantal verschillen tussen de oude nationale en de internationale definitie van de beroepsbevolking:

- Het belangrijkste verschil is het urencriterium: 12 uur bij de nationale definitie versus 1 uur bij de internationale definitie.
- Bij de internationale definitie wordt iedereen die geen werk heeft en voldoet aan de beschikbaarheids- en zoekcriteria tot de werklozen gerekend. Bij de nationale definitie is er een extra criterium: men moet ook *willen* werken.
- Volgens de internationale definitie moet iemand binnen twee weken beschikbaar zijn. Bij de nationale definitie geldt dit ook maar is een aantal uitzonderingen mogelijk waardoor soms een beschikbaarheidstermijn van drie maanden ook is toegestaan.
- In beide definities moet men de afgelopen vier weken op zoek geweest zijn naar betaald werk. In de nationale definitie wordt hierop een uitzondering gemaakt voor personen die de afgelopen vier weken weliswaar niet gezocht hebben maar het afgelopen half jaar wel en de afgelopen vier weken niet gezocht hebben omdat ze in afwachting zijn van de uitkomst van een sollicitatieprocedure.
- Bij de internationale definitie speelt de termijn waarop personen zonder werk in een nieuwe baan kunnen beginnen een rol. Bij de nationale definitie niet.
- Er worden verschillende leeftijdsgrenzen gehanteerd. Bij nationale cijfers gaat het om de bevolking van 15-64 jaar, internationaal tellen ook de 65- tot 74-jarigen mee.

De populatie van de schoolverlatersonderzoeken bestaat uit schoolverlaters die onlangs, dat wil zeggen, zo'n anderhalf jaar voor enquêtering hun diploma hebben behaald.[19]

18 Zie voor documentatie: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/coded_files/ecacpop_en.pdf.

19 Het ROA voert ook de VSV-Monitor uit welke zich richt op de ongediplomeerde uitstroom van het vo en mbo. De resultaten van de VSV-Monitor komen in hoofdstuk 3 aan bod.

Vanwege deze specifieke doelgroep en de beperkingen van de vragenlijsten gebruikt het ROA een vereenvoudigde versie van zowel de nationale als de internationale definitie van de beroepsbevolking. Zo wordt er niet gevraagd naar de beschikbaarheidstermijn en of men zou willen werken en zo ja voor hoeveel uren. Er wordt uiteraard wel gevraagd of men op zoek is naar (ander) werk. Het grote verschil voor de schoolverlatersonderzoeken tussen de oude en de nieuwe definitie zit hem in de definiëring van het urencriterium. Bij de oude, nationale definitie was dit ten minste 12 uur, bij de nieuwe, internationale definitie is het hebben van 1 uur betaald werk al voldoende om tot de (werkzame) beroepsbevolking te horen.

2.2.2 Samenstelling van de beroepsbevolking

Om wat meer inzicht te krijgen in de samenstelling, en de verschillen in de samenstelling zijn in tabel 2.1 enkele kenmerken van zowel de werkzame beroepsbevolking als de werkloze beroepsbevolking voor beide definities naast elkaar gezet.[20] Het gaat hierbij om cijfers op basis van het meest recente meetjaar 2014 (schoolverlaters van het schooljaar 2012-2013 welke in het najaar van 2014 zijn bevraagd). Uit de tabel blijkt dat er slechts kleine verschillen zijn tussen de beide definities als het gaat om de samenstelling van zowel de werkzame – als de werkloze beroepsbevolking. Daarnaast wordt duidelijk dat de totale beroepsbevolking volgens de internationale definitie groter is dan onder de nieuwe definitie en dat er dus niet alleen maar een verschuiving van personen met minder dan 12 uur werk per week van de werkloze beroepsbevolking onder de oude definitie naar de werkzame beroepsbevolking onder de nieuwe definitie heeft plaatsgevonden.

20 De cijfers in dit hoofdstuk hebben alleen betrekking op gediplomeerde afgestudeerden van het voltijd onderwijs.

TABEL 2.1 Samenstelling beroepsbevolking meetjaar 2014

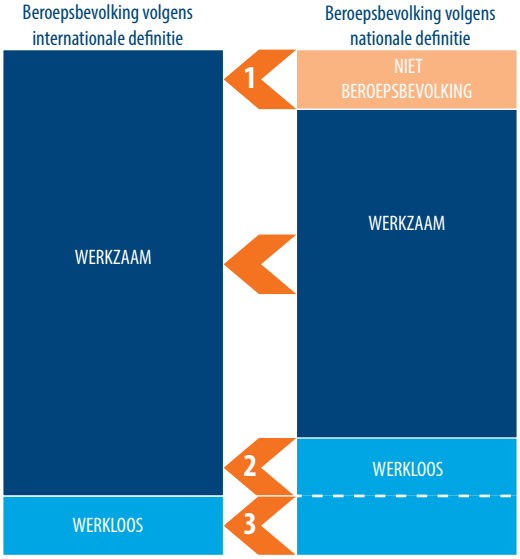
	Internationale definitie	Nationale definitie
Totaal aantal	146.044	143.046
Werkzame beroepsbevolking		
aantal (%)	133.153 (91%)	127.602 (89%)
% vrouw	51%	50%
% allochtonen	14%	14%
% BOL	34%	33%
% BBL	38%	39%
% HBO	28%	29%
% 1-11 uren per week	4%	0%
% 12-27 uren per week	23%	24%
% 28 of meer uren per week	73%	76%
Werkloze beroepsbevolking		
aantal (%)	12.891 (9%)	15.444 (11%)
% vrouw	54%	57%
% allochtonen	28%	27%
% BOL	52%	54%
% BBL	26%	23%
% HBO	23%	23%

Van de werkzame beroepsbevolking van 133.153 gediplomeerden (nieuwe definitie) vallen er 5.551 niet onder de werkzame beroepsbevolking volgens de oude definitie. Van deze 'nieuwe werkzamen' zijn er 2.553 afkomstig uit de werkloze beroepsbevolking volgens de oude definitie en vielen de overigen (2.998 personen) volgens deze zelfde definitie voorheen helemaal buiten de beroepsbevolking. De eerste groep van 2.553 gediplomeerden zijn personen met een baan van tussen de 1 en 11 uur die hebben aangegeven op zoek te zijn naar werk en dus voorheen werkloos waren en onder de nieuwe definitie vanwege het urencriterium werkzaam zijn. De andere groep gediplomeerden (2.998 personen) heeft eveneens een baan van minder dan 12 uur maar is niet op zoek naar werk dus volgens de oude definitie vallen ze buiten de beroepsbevolking.[21]

21 Deze groep jongeren is in het verleden vaak getypeerd als NEETs (Not in Employment, Education or Training).

Volgens de nieuwe definitie vallen deze gediplomeerden vanwege het simpele feit dat ze minimaal een uur werken in de werkzame beroepsbevolking. In figuur 2.1 wordt een en ander nog eens schematisch weergegeven.

FIGUUR 2.1 Beroepsbevolking volgens de internationale en nationale definitie

1 Tussen 1 en 11 uur werkzaam en niet werkzoekend
2 Tussen 1 en 11 uur werkzaam en werkzoekend
3 Niet (of minder dan 1 uur) werkzaam en werkzoekend

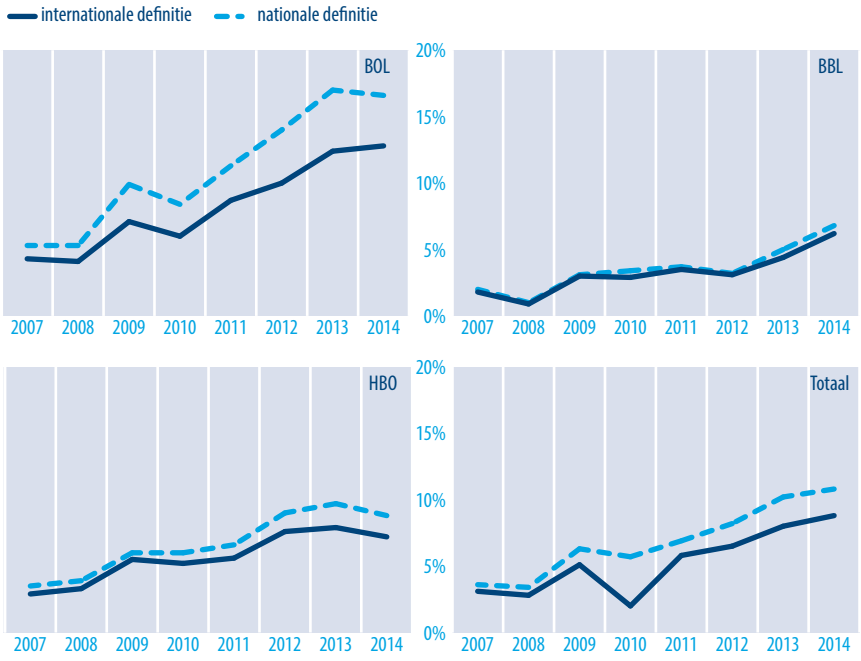
2.3 Gevolgen van nieuwe definitie: Werkloosheid en functiekenmerken

Paragraaf 2.2 heeft laten zien dat de nieuwe manier van berekening zowel de grootte als de samenstelling van de werkzame en werkloze beroepsbevolking verandert. Het meest *directe* gevolg hiervan is dat in 2014 volgens de nieuwe definitie het werkloosheidspercentage zo'n 2%-punt lager uitvalt dan het volgens de oude definitie zou zijn (zie Tabel 2.1). Hier tegenover staat dat een nieuwe groep tot de werkzame beroepsbevolking geteld wordt, namelijk de groep met kleine deeltijdbanen. De verandering kent daarna ook *indirecte* gevolgen voor de statistieken zoals doorgaans in het kader van het *SchoolverlatersInformatieSysteem* gepresenteerd. Deze indirecte gevolgen hebben te maken met het feit dat de beroepsbevolking een belangrijke selectievariabele is als het gaat om het presenteren van onder andere functiekenmerken van werkenden zoals het percentage dat een functie vindt in lijn met het gevolgde onderwijsniveau. In deze paragraaf staan we in eerste instantie stil bij de veranderingen van het werkloosheidspercentage en daarna bij veranderingen in functiekenmerken.

2.3.1 Werkloosheid

Het belangrijkste gevolg van de invoering van de nieuwe definitie van de beroepsbevolking is de verandering in het werkloosheidspercentage. Figuren 2.2a tot en met 2.2d laten zien wat per onderwijsniveau het verschil is tussen de werkloosheidspercentages op basis van de (oude) nationale en de internationale (nieuwe) definitie.

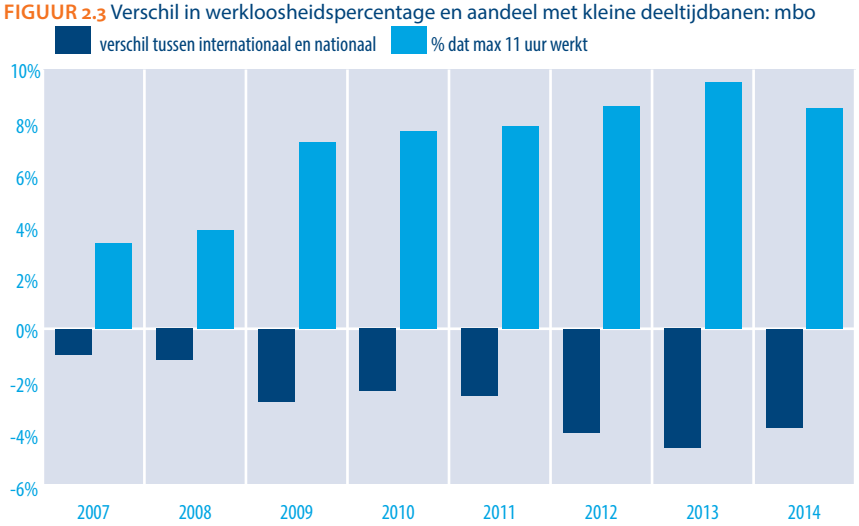
FIGUUR 2.2A TOT EN MET 2.2D Werkloosheidspercentage op basis van internationale en nationale definities (2007-2014)

Uit de figuren blijkt allereerst dat met name bij het mbo-bol onderwijs er een relatief groot verschil tussen beide percentages is. In 2014 is er 3,8%-punten verschil tussen beide definities. Voor het duale bbl onderwijs is het verschil veel kleiner (0,6%-punten in 2014). Het hbo ligt tussen de bol en bbl in, in 2014 is de werkloosheid op basis van de nieuwe definitie 7,2% in plaats van 8.8% onder de oude definitie. Een tweede punt dat uit de figuren opvalt is dat verschillen tussen de beide definities groter zijn naarmate de economische situatie slechter is. In de meetjaren tot en met 2009 zijn de verschillen duidelijk minder groot dan tijdens de crisisjaren er na. In tijden dat er dus relatief veel mensen een baan hebben met weinig uren, dat wil zeggen minder dan 12 uren per week, komen de verschillen tussen beide definities het sterkst naar voren. Figuur 2.3 laat dit duidelijk zien voor de gediplomeerden van het mbo-bol. Had in de jaren 2007 en 2008 minder dan 4% van de werkzame gediplomeerden een functie voor minder dan 12 uur per week, in de recente economische crisis is dat percentage opgelopen tot zo'n

8%. Tegelijkertijd loopt het verschil tussen de twee definities van werkloze beroepsbevolking op naar zo'n 4%-punt.

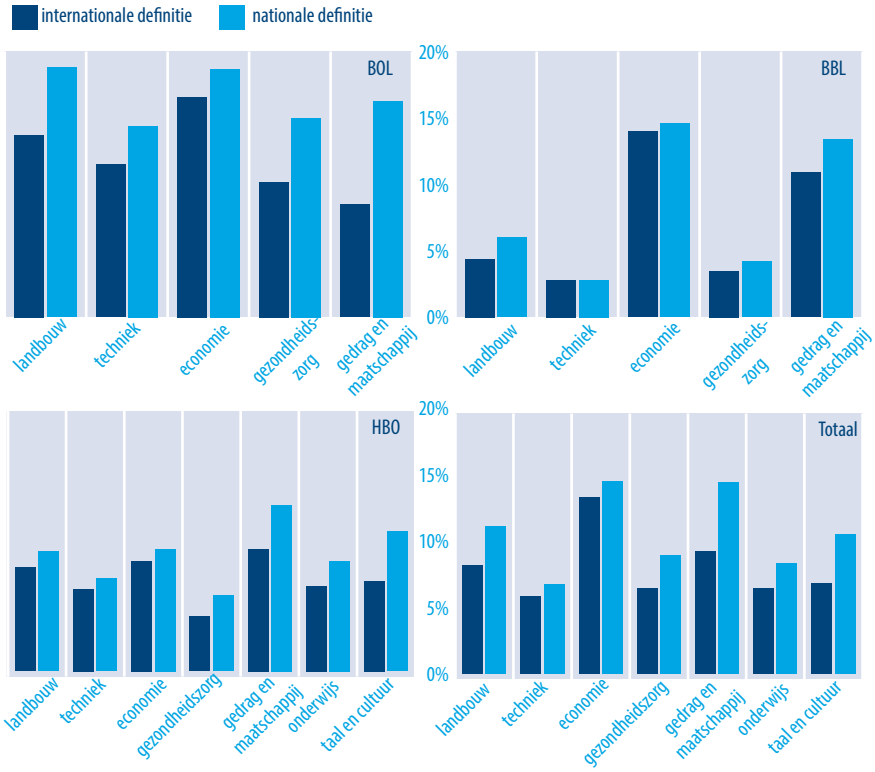
FIGUUR 2.3 Verschil in werkloosheidspercentage en aandeel met kleine deeltijdbanen: mbo

Binnen de bol zijn het de gediplomeerden van de niveaus 1 en 2 die absoluut gezien de hoogste daling in de werkloosheidscijfers kennen. Relatief gezien verbeteren echter de cijfers voor de bol niveau 3 en 4 bol gediplomeerden meer dan die van de niveau 1 en 2 gediplomeerden.

Wanneer we kijken naar het laatste meetjaar dan blijkt dat er binnen onderwijsniveaus aanzienlijke verschillen zijn tussen de sectoren als het gaat om het effect van de invoering van de nieuwe definitie van de beroepsbevolking op het werkloosheidscijfer. Uit figuur 2.4a blijkt dat het grootste verschil zich voordoet bij bol-gediplomeerden uit de sector gedrag en maatschappij. Volgens de oude definitie was het werkloosheidspercentage in 2014 op 16% uitgekomen. Volgens de nieuwe definitie is dit nog maar 9%. Ook op de andere onderwijsniveaus is er in deze sector sprake van een flinke verbetering van het aandeel werkzamen onder de nieuwe definitie ten opzichte van de oude definitie. De sectoren taal en cultuur en de sector landbouw kennen eveneens een flinke daling in de werkloosheidspercentages.

FIGUUR 2.4A TOT EN MET 2.4D Werkloosheidspercentage op basis van internationale en nationale definities naar sector (2014)

2.3.2 Baankenmerken

Behalve dat het werkloosheidspercentage verandert door de invoering van de internationale definitie van de beroepsbevolking verandert ook de samenstelling en grootte van de werkzame beroepsbevolking. Baankenmerken zeggen iets over de kwaliteit van het gevonden werk. Ook in de transitie van schoolverlaters naar de arbeidsmarkt spelen baankenmerken een belangrijke rol omdat ze aangeven in hoeverre het behaalde diploma mensen in staat stelt om passend werk te vinden. Bij arbeidsmarktstatistieken op basis van de schoolverlatersonderzoeken worden baankenmerken altijd gepresenteerd voor alleen die schoolverlaters die tot de werkzame beroepsbevolking behoren. Er wordt met andere woorden geselecteerd op de werkzame personen alvorens indicatoren berekend worden. Aangezien door de invoering van de nieuwe beroepsbevolkingsdefinitie de samenstelling en omvang van de groep werkzame personen verandert, kunnen er ook wijzigingen optreden in de arbeidsmarktindicatoren van deze groep.

In Bijlage 2.1 staat voor een aantal vaak gebruikte kernindicatoren de resultaten berekend volgens zowel de nieuwe als de oude definitie van de (werkzame) beroepsbevolking. Hierbij is een onderscheid gemaakt tussen de bol, bbl en het hbo. Wanneer gekeken

wordt naar het percentage dat een baan heeft waarvoor de eigen of een verwante opleidingsrichting vereist wordt, zien we dat door de invoering van de nieuwe definitie dit percentage gelijk gebleven of iets gedaald is. Ditzelfde geldt voor het percentage werkzamen dat op minimaal het eigen opleidingsniveau werkzaam is. De wijzigingen zijn echter zeer gering en manifesteren zich met name op het niveau van de bol gediplomeerden. Het aandeel werkzamen met een flexibel dienstverband neemt iets toe door de definitiewijziging maar ook voor deze indicator geldt dat de effecten gering zijn. Personen met een baan van minder dan 12 uur hebben wat minder gunstige baankenmerken dan personen met werk van 12 uur of meer. Hier wordt in de volgende paragraaf nader op ingegaan. Het is derhalve logisch dat de toevoeging van deze, weliswaar kleine, groep aan de beroepsbevolking tot een verslechtering van bovenstaande indicatoren zal leiden. Dat het gemiddeld aantal werkuren per week licht daalt door deze nieuwe groep werkzamen is een direct gevolg van het toevoegen van de werkzamen met een baan van 12 uur of minder aan de beroepsbevolking.

In het algemeen valt er bij het uurloon een lichte stijging te constateren. Dit betekent dat iemand met een baan van 38 uur niet evenveel per uur verdient dan wanneer hij of zij in diezelfde baan bijvoorbeeld 10 uur zou werken. In de meeste bedrijven en organisaties zijn de cao's dusdanig dat men bij een uitbreiding van het aantal uren verhoudingsgewijs niet exact evenveel meer bruto salaris zal krijgen. Dit wordt voor een deel veroorzaakt door regelingen met betrekking tot werkgeverslasten en -premies.

De werkzame beroepsbevolking is eveneens de basis als het gaat om het presenteren van meer subjectievere indicatoren zoals de oordelen van de werkzame afgestudeerden over hun functie. In Bijlage 2.1 staan daarom ook twee voorbeelden van deze oordelen namelijk de mate waarin men tevreden is over de aansluiting tussen de functie en de afgesloten opleiding en de mate van tevredenheid met de functie op zich. Ook bij deze twee indicatoren hebben de werkzamen met een baan van minder dan 12 uur een wat lagere score zodat over het geheel genomen de tevredenheid over het werk en de tevredenheid over de aansluiting iets daalt als gevolg van de nieuwe definiëring.

In Bijlage 2.1 staat slechts een selectie van beschikbare arbeidsmarktindicatoren. Het algemene beeld is echter dat er slechts (zeer) geringe verschillen zijn tussen de indicatoren op basis van de werkzame beroepsbevolking volgens de internationale definitie en de werkzame beroepsbevolking berekend volgens de oude nationale definitie. Dit komt doordat de toename van de werkzame beroepsbevolking als gevolg van de nieuwe berekeningswijze maar marginaal is ten opzichte van de beroepsbevolking zoals die al bestond volgens de oude berekeningswijze. Dit houdt in dat ondanks dat de nieuwe werkzamen een selecte groep is, dat wil zeggen niet hetzelfde van samenstelling is als

de reeds bestaande beroepsbevolking, het effect op indicatoren die betrekking hebben op de arbeidsmarkt en oordelen over de aansluiting met de arbeidsmarkt gering is.[22]

2.4 Kleine deeltijdbanen: Volwaardige werkzame beroepsbevolking of onzichtbare werkloosheid?

Tot zover hebben de analyses in dit hoofdstuk een tweetal belangrijke aspecten naar voren gebracht. Ten eerste komt duidelijk naar voren dat het werkloosheidspercentage conform de internationale definitie lager ligt en ten tweede hebben we vastgesteld dat op het niveau van de werkzame beroepsbevolking slechts marginale verandering in functiekenmerken hebben plaatsgevonden. Oorzaak hiervan is dat de groep jongeren die volgens de nieuwe definitie onder de werkzame beroepsbevolking valt maar volgens de oude definitie niet maar zo'n 4% van de totale werkzame beroepsbevolking vormt (zie tabel 2.1). Ondanks dat het om een relatief kleine groep werkzamen gaat is het van belang om meer inzicht te hebben in hoeverre deze groep wat arbeidsmarktkenmerken betreft afwijkt van de andere werkzame personen. De hieraan onderliggende vraag is namelijk of deze kleine deeltijdbanen als volwaardig deel van de werkzame beroepsbevolking getypeerd kunnen worden of niet. In het tweede geval handelt het zich om onzichtbare werkloosheid en bestaat het gevaar dat een groep kwetsbare jongeren van de radar verdwijnt. Om op dit punt nader in te gaan stellen we in deze paragraaf een drietal vragen aan de orde:

- Wie zijn de jongeren die in kleine deeltijdbanen terecht komen?
- Wat voor functiekenmerken kennen kleine deeltijdbanen?
- Kunnen jongeren financiële zelfstandigheid bereiken in kleine deeltijdbanen?

De nieuwe groep werkzamen bestaat uit personen die minder dan 12 uur werken per week. Om in de analyses een wat beter beeld van de verschillen tussen deze groep en de reeds bestaande beroepsbevolking te krijgen wordt in de analyses bij deze laatste groep een onderscheid gemaakt tussen werkenden met een deeltijd baan (tussen de 12 en 27 uur werkzaam per week) en werkenden die 28 uur of meer werken. Het ligt in de lijn der verwachtingen dat de nieuwe groep werkzamen (minder 12 uur werkzaam) wat arbeidsmarktkenmerken betreft meer aansluit bij de mensen die tussen de 12 en 28 uur werken dan bij de groep die 28 uur of meer werkt.

22 Wanneer er echter statistieken berekend worden op een kleinere groep schoolverlaters, bijvoorbeeld op opleidingsniveau, dan kunnen er grotere verschillen ontstaan tussen indicatoren op basis van de twee berekeningswijzen. Dit komt doordat er binnen bepaalde sectoren opleidingen zijn waar een relatief groot deel van de afgestudeerden in banen van minder dan 12 uur werkt. Dit is vergelijkbaar met het effect van de economische situatie. Wanneer er crisis is werken meer mensen in kleine banen en is het verschil tussen de berekeningswijze volgens de ene en de andere methode groter dan in tijden van goede economische omstandigheden.

2.4.1 Wie zijn de jongeren die in kleine deeltijdbanen terecht komen?

Om te starten worden in Tabel 2.2 enkele achtergrondkenmerken weergegeven. Jongeren die in kleine deeltijdbanen (minder dan 12 uur) werkzaam zijn, zijn in de regel jonger en vaker allochtoon. Het aandeel vrouwen is het hoogst in de groep die tussen de 12 en 27 uur per week werkzaam is, maar met 71% is het aandeel ook in de groep die minder dan 12 uur per week werkzaam is aanzienlijk hoger dan in de groep die minimaal 28 uur per week werkzaam is.

TABEL 2.2 Kenmerken nieuwe beroepsbevolking (2014)

	1 – 11 uur werkzaam (volgens oude definitie niet werkzaam)	12 -27 uur werkzaam	28 of meer uren werkzaam	Totale werkzame beroepsbevolking
Achtergrondkenmerken:				
Gemiddelde leeftijd	23,7	28,9	26,2	26,7
% allochtoon	24	17	13	14
% vrouw	71	77	42	51

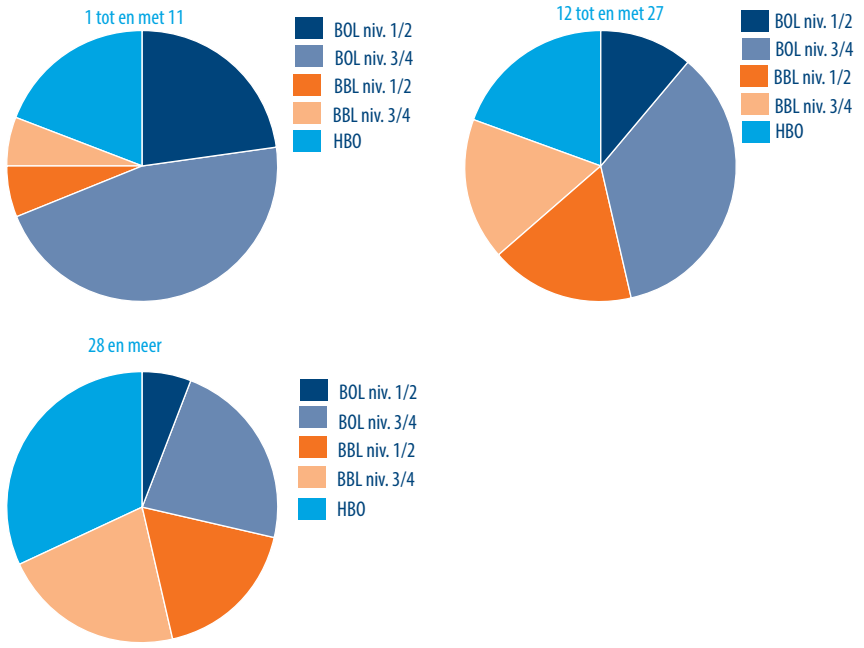
De lagere gemiddelde leeftijd en het hogere aandeel van allochtonen kan ermee te maken hebben met het gegeven dat het gemiddelde opleidingsniveau van deze nieuwe groep werkzamen ook lager is dan die van de andere twee groepen werkzamen. Figuur 2.5 toont de verdeling naar opleidingsniveau van de drie verschillende groepen. Uit de figuur blijkt dat de verdeling naar opleidingsniveau niet in alle groepen gelijk is en dat dus met name onder de nieuwe groep werkzamen de gediplomeerden van de lagere opleidingsniveaus sterker vertegenwoordigd zijn. Binnen deze groep is ook het aandeel bbl'ers lager.

Om de eventueel interacterende effecten van bijvoorbeeld leeftijd en opleidingsniveau of etniciteit en opleidingsniveau uit elkaar te halen is tot slot voor de gediplomeerden van het mbo een multinomiale regressie uitgevoerd op de kans om in een van de drie types banen (kleine deeltijdbanen, deeltijdbaan en voltijdbaan) terecht te komen. Tabel 2.3 presenteert de resultaten van deze analyse.

De analyses gepresenteerd in Tabel 2.3 bevestigen deels de eerder gepresenteerde resultaten. De kans om in een kleine deeltijdbaan terecht te komen is voor de gediplomeerden van de beroepsopleidende leerweg (bol) groter en dat geldt zeker in vergelijking tot de kans om in een baan van 28 uur of meer terecht te komen. Het opleidingsniveau speelt daarbij echter een minder belangrijke rol dan verwacht. Wat de opleidingssector betreft laten de resultaten, zoals verwacht, zien dat gediplomeerden van de sector gezondheidszorg relatief vaak in (kleine) deeltijdbanen werkzaam zijn. Daarnaast komen kleine deeltijdbanen relatief vaak voor bij gediplomeerden van de sector landbouw en de sector gedrag & maatschappij. Leeftijd speelt een rol tussen kleine deeltijdbanen en deeltijdbanen van 12 tot 27 uur per week en mannen vinden we relatief vaak in a) kleine deeltijdbanen of b) banen van meer dan 27 uur per week. Tot slot zien we dat jongeren van niet-westerse herkomst vaker in deeltijdbanen terechtkomen,

maar dat er wat het onderscheid betreft tussen kleine deeltijdbanen en deeltijdbanen van 12 – 27 uur er slechts op 10% niveau een significant verschil te vinden is.

FIGUUR 2.5 Opleidingsniveau nieuwe beroepsbevolking naar werkuren (2014)

TABEL 2.3 Kans om in een bepaalde type baan terecht te komen, mbo (2012-2014)

	12-27 uur baan	28 uur of meer
Constante	1.299**	3.896***
MBO-BOL (ref = MBO-BBL)	-0.558**	-1.598***
MBO niveau 1	0.078	-0.798
MBO niveau 2	-0.250	-0.986***
MBO niveau 3	0.016	-0.159
MBO niveau 4	Ref.	Ref.
Sector: Landbouw	-0.617**	-0.549**
Sector: Techniek	-0.704**	-0.108
Sector: Economie	Ref.	Ref.
Sector: Gezondheidszorg	-0.317	-0.795***
Sector: Gedrag en maatschappij	-0.850***	-1.671***
Man	-0.447**	0.890***
Leeftijd	0.057***	0.015
Autochtoon	Ref.	Ref.
Westerse allochtoon	-0.229	-0.104
Niet-westerse allochtoon	-0.509*	-1.198***

Referentie is baan voor maximaal 11 uur per week.

Naast een blik op een aantal persoonlijke achtergrondkenmerken en kenmerken wat het onderwijs betreft, biedt het onderzoek onder de mbo gediplomeerden ook informatie over de redenen waarom jongeren ervoor kozen om zich op de arbeidsmarkt aan te bieden in plaats van hun onderwijscarrière voort te zetten. Tabel 2.4 laat voor de drie onderscheiden type van banen zien wat de belangrijkste reden is van de werkzame gediplomeerden om niet verder te gaan leren. De redenen zijn daarbij geclusterd naar de vraag of het zich om een pull factor (aantrekkingskracht van de arbeidsmarkt) of een push factor (weggeduwd van het onderwijs) handelt.

TABEL 2.4 Redenen om niet verder te gaan leren (mbo, 2014)

	1-11 uur	12-27 uur	28 uur of meer
Pull factoren	**12%**	**23%**	**35%**
Ik vond werken leuker	8%	16%	22%
De arbeidsmarkt bood voldoende kansen	4%	7%	13%
Push factoren	**52%**	**34%**	**24%**
Ik had een inkomen nodig	11%	13%	10%
Studie in combinatie met zorg voor kinderen/ ouders/familie te zwaar	3%	3%	2%
Ik wist niet welke opleiding	17%	9%	6%
Ik kon geen school vinden	7%	1%	1%
Vanwege de hoge kosten van een vervolgopleiding	10%	5%	4%
Overige push factoren (o.a. ziekte, geen stageplek, prive-problemen)	4%	3%	1%
Andere redenen	**36%**	**43%**	**41%**
Ik had geen zin meer in school	13%	10%	9%
onbekend	23%	33%	32%

De resultaten weergegeven in Tabel 2.4 geven een relatief eenduidig beeld. Push factoren spelen bij jongeren die in kleine deeltijdbanen terecht komen bij ongeveer de helft van de respondenten de belangrijkste rol. Bij jongeren die in deeltijdbanen van 12-27 uur per week terecht zijn gekomen is dat nog bij een op de drie het geval en bij jongeren die een baan vinden van minimaal 28 uur per week is dat bij een op de vier het geval. Dit betekent dat voor gediplomeerden van het mbo die in kleine deeltijdbanen terecht zijn gekomen de keuze om zich aan te bieden op de arbeidsmarkt vaak een onvrijwillige keuze is en de uitkomst dan ook ver van het gewenste zal zijn.

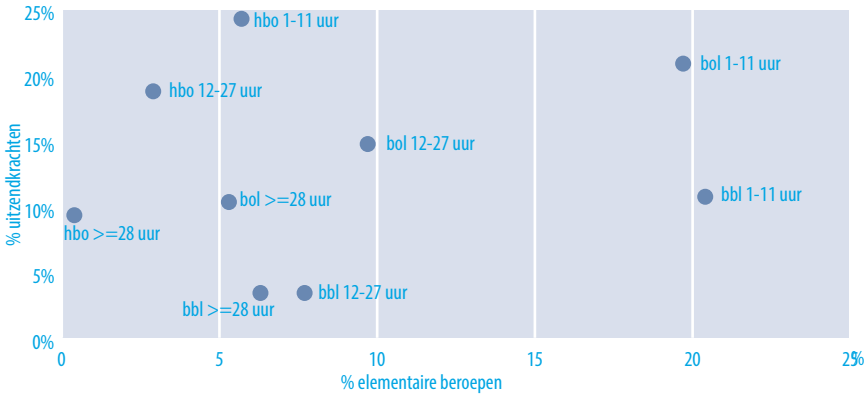
2.4.2 Wat voor functiekenmerken kennen kleine deeltijdbanen?

De groep werkzamen met een baan van minder dan 12 uur behoort weliswaar volgens de nieuwe definitie tot de werkzame beroepsbevolking maar de vraag is of de kwaliteit van het gevonden werk en de verworven economische zelfstandigheid deze groep ook tot een volwaardig deel van de werkende beroepsbevolking maakt. Om op deze vraag nader in te gaan, staan we in deze paragraaf bij een aantal functiekenmerken stil en

analyseren ook de tevredenheid van de jongeren met het gevonden werk en de daaraan verbonden carrièreperspectieven.

Om te beginnen laat Figuur 2.6 voor het hbo , bol en bbl apart zien wat de positionering van de drie groepen werkzamen (kleine deeltijdbanen, deeltijdbanen en voltijdbanen) is wat betreft het percentage dat werkzaam is in een elementair beroep (x-as) en het percentage dat als uitzendkracht werkzaam is (y-as). Hiermee wordt direct een relatie gelegd tussen aan de ene kant het niveau van werk en aan de andere kant werkzekerheid. Uit de figuur komt duidelijk naar voren dat de groepen die minder dan 12 uur werkzaam zijn zich aan de randen van de figuur bevinden en per opleidingsniveau telkens de minst gunstige positie hebben. Dat wil zeggen het vaakst in een elementair beroep werkzaam zijn en het vaakst als uitzendkracht.

FIGUUR 2.6 Percentage in elementaire beroepen en percentage uitzendkrachten (2012-2014)

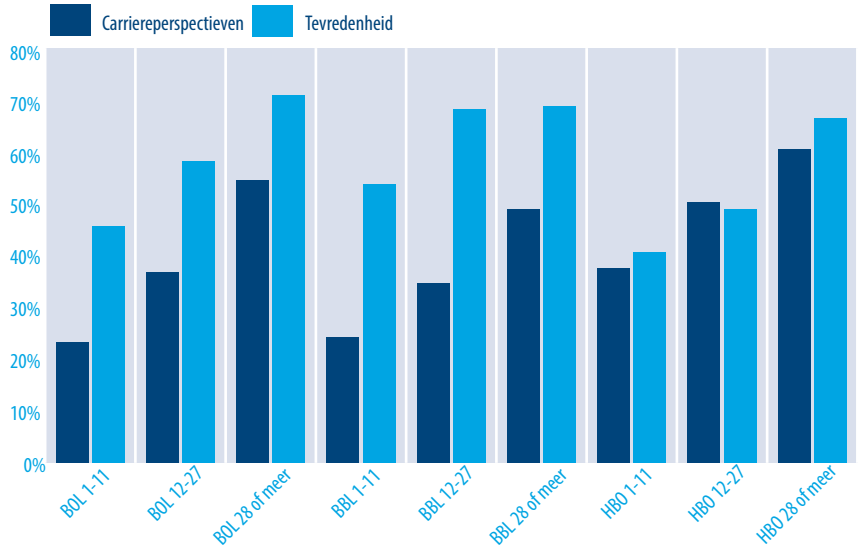
Wat de werkzekerheid betreft biedt Tabel 2.5 een aanvullend beeld. Jongeren met kleine deeltijdbanen kennen in de regel vaker een flexibele aanstelling dan jongeren die voor minimaal 28 uur per week werkzaam zijn. Met uitzondering van de groep die een opleiding in het mbo-bbl hebben afgerond doen zich daarbij echter geen grote verschillen voor tussen de groep met een kleine deeltijdbaan en de groep met een deeltijdbaan van 12 tot 27 uur per week.

TABEL 2.5 Functiekenmerken en tevredenheid met functie

% werkzaam in eigen domein	1-11 uur	12-27 uur	28 uur of meer	Totaal
BOL	42	63	73	67
BBL	66	80	78	78
HBO	59	72	76	75
% werkzaam op minimaal eigen niveau				
BOL	45	67	79	72
BBL	60	74	71	71
HBO	52	61	77	74
% aansluiting functie met opleiding is voldoende tot goed				
BOL	60	69	74	72
BBL	79	85	83	83
HBO	59	66	74	73
% met flexibele dienstverband				
BOL	74	70	61	65
BBL	57	27	27	28
HBO	73	73	61	63

Naast een lagere werkzekerheid kennen de jongeren in een kleine deeltijdbaan ook een duidelijk slechtere aansluiting tussen het werk en de gevolgde opleiding. Bij alle drie de groepen van gediplomeerden (bol, bbl en hbo) geldt dat de kans om in het eigen domein werkzaam te zijn, en daarmee de kans om de eigen vakspecifieke competenties toe te passen, duidelijk lager is in een functie voor minder dan 12 uur per week. Het verschil tussen deze kleine deeltijdbanen en deeltijdbanen tussen de 12 en 27 uur per week is daarbij duidelijk groter dan tussen de deeltijdbanen tussen 12 en 27 uur per week en functies voor minimaal 28 uur per week. Een vergelijkbaar beeld zien we ook als we naar de aansluiting qua niveau (% werkzaam op minimaal eigen niveau) kijken. Ook hier geldt dat jongeren in kleine deeltijdbanen achtergesteld blijven. De slechtere aansluiting qua niveau en qua richting vertaalt zich dan ook in een slechter algemeen oordeel over de aansluiting (% dat aansluiting functie met opleiding voldoende tot goed vindt). De relatief slechtere aansluiting tussen opleiding en werk alsmede de relatief lage werkzekerheid heeft inderdaad ook consequenties wat de algemene tevredenheid van de jongeren in (kleine) deeltijdbanen betreft en hun inschatting wat de carrièreperspectieven betreft (zie Figuur 2.7). Dit geldt voor de gediplomeerden van het mbo-bol en op een vergelijkbare wijze ook voor de gediplomeerden van het mbo-bbl en de afgestudeerden van het hbo. Kleine deeltijdbanen lijken dan ook niet als '*stepping stone*' gezien te kunnen worden.

FIGUUR 2.7 Algemene tevredenheid met functie en tevredenheid met carrièreperspectieven

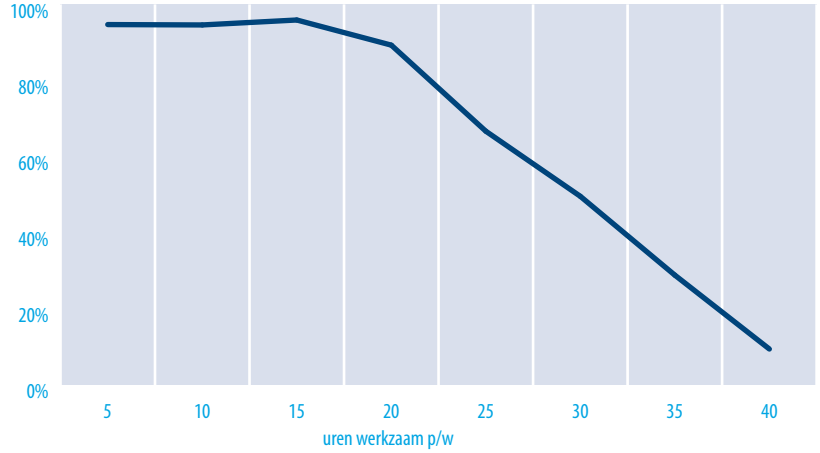

2.4.3 Kunnen jongeren financiële zelfstandigheid bereiken in kleine deeltijdbanen?

Dat het maandelijks inkomen van de groep werkenden met een hele kleine baan veel lager ligt dan werkenden met een volledige baan is een logisch gevolg van het minder aantal uren dat gewerkt wordt. Vanwege de specifieke doelgroep van de ROA schoolverlatersonderzoeken, in de regel jonge mensen die starten op de arbeidsmarkt, is het echter van belang om hier nog eens op te wijzen. Omdat de gediplomeerden pas begonnen zijn op de arbeidsmarkt zullen de salarissen nog geen carrière- en leeftijdsbonussen bevatten. Het is met andere woorden lastig voor pas afgestudeerden om economisch zelfstandig te worden zonder een baan met een aanzienlijk aantal uren. De jongeren met een baan van minder dan 12 uur behoren weliswaar tot de werkzame beroepsbevolking maar zijn volstrekt niet in staat om hier van rond te komen. Figuur 2.8 laat zien dat pas bij een baan van 19 uur het aandeel werkenden dat onder het minimuminkomen[23] zit begint te dalen. Een belangrijk deel van deze groep met een baan van minder dan 20 uur, namelijk de werkzamen van 1 tot en met 11 uur, behoorde voorheen dus helemaal niet tot de werkzame beroepsbevolking.

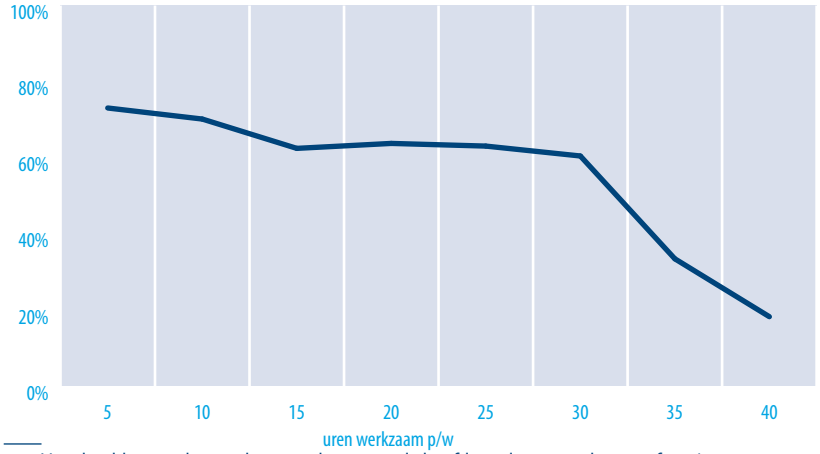
23 Het minimuminkomen wordt in deze context als grens gezien waarmee financiële zelfstandigheid kan bereikt worden. Hierbij wordt uitdrukkelijk met de leeftijd rekening gehouden.

FIGUUR 2.8 Percentage onder het minimum inkomen naar aantal gewerkte uren (mbo/hbo,2012-2014)[24]

Indien men er bewust voor kiest hoeft het hebben van een laag inkomen als gevolg van een kleine baan echter geen probleem te zijn. Aan de werkende gediplomeerde mbo-afgestudeerden is daarom de vraag voorgelegd of ze graag meer uren zouden willen werken. Het percentage werkenden dat graag meer uren zou willen werken ligt onder de werkenden met een baan van minder dan 12 uur hoger dan onder de andere werkenden (zie Figuur 2.9). Dat dit percentage daalt naarmate men meer uren werkt is logisch: iemand met een fulltime baan zal niet snel meer uren willen werken. Het percentage dat dit wel wil ligt echter onder de werkenden met een baan van minder dan 12 uur hoger dan onder bijvoorbeeld de werkenden met een baan van tussen de 12 en de 24 uur. Dit zou betekenen dat de groep 'nieuwe' werkenden met de hele kleine deeltijdbanen minstens even ontevreden, zoniet meer ontevreden is over de omvang van de functie.

FIGUUR 2.9 Percentage werkenden dat meer uren zou willen werken (mbo,2012-2014)

24 Voor het hbo gaat het om het aantal uren van de hoofd- en de eventuele nevenfunctie samen.

2.5 Conclusie

Het voorliggende hoofdstuk kende een tweeledige centrale vraagstelling:

- Wat zijn de algemene gevolgen van de invoering van de nieuwe berekeningswijze van de beroepsbevolking?
- Zijn kleine deeltijdbanen te zien als volwaardig onderdeel van de beroepsbevolking of is het onzichtbare werkloosheid?

Algemene gevolgen
De invoering van de nieuwe berekeningswijze van de beroepsbevolking volgens de richtlijnen van de ILO betekent dat personen met een baan van minder dan 12 uur tot de werkzame beroepsbevolking horen. Dit is een wijziging ten opzichte van de berekeningswijze zoals die tot en met 2014 gehanteerd is in de ROA schoolverlatersonderzoeken. Toen behoorden personen met een baan van minder dan 12 uur afhankelijk van het feit of de persoon op zoek was naar werk tot of de werkloze beroepsbevolking of helemaal niet tot de beroepsbevolking.

Het directe en grootste gevolg van de invoering van de nieuwe berekeningswijze is dat de werkloosheidspercentages gedaald zijn ten opzichte van de oude definitie. Doordat de grootte en samenstelling van de werkzame beroepsbevolking gewijzigd is kent de invoering ook indirecte gevolgen. Alle indicatoren gebaseerd op de werkzame beroepsbevolking kunnen hierdoor namelijk veranderen. Deze indirecte gevolgen zijn op landelijk niveau echter gering. Omdat de groep 'nieuwe' werkzamen, dat wil zeggen de mensen met een baan van minder dan 12 uur, voor bijna driekwart uit bol gediplomeerden bestaat veranderen de cijfers voor de bol relatief gezien het meest maar ook hier zijn de effecten gering.

Op lagere aggregatieniveaus (bijvoorbeeld op het niveau van opleidingen) kunnen de effecten wel groter zijn. Op het moment dat een relatief grote groep personen een baan van minder dan 12 uur heeft wordt de impact van de definitiewijziging op de statistieken groter.

Kleine deeltijdbanen: volwaardig onderdeel of onzichtbare werkloosheid
Uit de analyses in dit hoofdstuk komt naar voren dat de groep werkenden met een kleine deeltijdbaan van minder dan 12 uur volgens de nieuwe definitie weliswaar tot de werkzame beroepsbevolking behoort, maar ook dat deze groep een zwakke positie inneemt als het gaat om de kwaliteit van het gevonden werk en het een kwetsbare groep jongeren is die vaak niet het onderwijs onvrijwillig heeft verlaten. Men kan zich dan ook afvragen of deze groep onder de oude definitie niet beter tot zijn recht kwam door ze, afhankelijk van de vraag of ze op zoek zijn naar werk, tot de werkloze beroepsbevolking of helemaal niet tot de beroepsbevolking te rekenen. Het lijkt dan ook uitermate belangrijk om in toekomstige discussies, bijvoorbeeld in het kader van macrodoelmatigheid van het onderwijs, of meer specifiek de arbeidsmarktrelevantie van opleidingen,

de groep met kleine deeltijdbanen een status apart te geven en ze niet op de grote hoop van werkzame jongeren te plaatsen. Ook dient er aanvullend onderzoek plaats te vinden om vast te stellen of kleine deeltijdbanen als '*stepping stone*' kunnen dienen om een stevigere positie op de arbeidsmarkt te bewerkstelligen of niet.

2.6 Bijlage

BIJLAGE 2.1 Enkele kernindicatoren werkzame beroepsbevolking op basis van internationale - nationale definitie

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
% Werkzaam in eigen/verwante richting									
Internationale definitie	BOL	65	69	69	71	72	68	67	61
	BBL	72	70	68	71	78	78	77	75
	HBO	82	82	79	79	78	78	73	74
Nationale definitie	BOL	65	70	71	73	74	71	69	64
	BBL	72	70	69	72	79	78	77	76
	HBO	82	82	80	79	78	78	74	74
% Werkzaam op minimaal eigen niveau									
Internationale definitie	BOL	75	80	77	80	76	72	71	66
	BBL	68	70	64	70	68	68	69	71
	HBO	85	84	82	79	77	76	72	74
Nationale definitie	BOL	76	81	78	82	78	75	74	67
	BBL	68	70	64	70	68	69	70	71
	HBO	85	85	82	79	78	76	73	75
% Werkzaam met een flexibel dienstverband									
Internationale definitie	BOL	46	43	47	52	55	61	65	69
	BBL	21	23	25	25	25	28	28	33

BIJLAGE 2.1 Enkele kernindicatoren werkzame beroepsbevolking op basis van internationale - nationale definitie

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	HBO	39	40	46	51	54	58	65	65
Nationale definitie	BOL	46	43	46	51	54	61	64	68
	BBL	21	23	25	25	25	28	27	33
	HBO	39	39	46	51	54	58	64	65
Gemiddeld aantal uren werkzaam per week									
Internationale definitie	BOL	32,5	32,1	30,5	29,9	29,4	29	28,5	29,1
	BBL	33,6	34,3	33,3	33,5	33,6	33,3	33,1	33,5
	HBO	35	34,8	34,9	34,2	33,9	33	32,7	33
Nationale definitie	BOL	33,4	33,1	32,4	31,8	31,3	31,1	30,8	31
	BBL	33,8	34,5	34,1	33,8	33,8	33,6	33,5	33,8
	HBO	35,4	35,3	35,3	34,6	34,4	33,7	33,5	33,7
Gemiddeld uurloon									
Internationale definitie	BOL	10,4	10,4	11,1	11,1	10,3	9,8	9,7	8,8
	BBL	12,3	12,2	13	12,6	12,4	12,1	11,8	11,4
	HBO	15,2	15,5	14,9	15	14,4	14	13,1	13,3
Nationale definitie	BOL	10,4	10,3	10,5	10,6	10,1	9,7	9,4	8,9
	BBL	12,3	12,2	12,2	12,4	12,4	12,1	11,8	11,4

BIJLAGE 2.1 Enkele kernindicatoren werkzame beroepsbevolking op basis van internationale - nationale definitie

		2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
	HBO	14,9	15,2	14,7	14,7	14,2	13,8	12,9	13,1
% Werkzaam tevreden met aansluiting									
Internationale definitie	BOL	75	77	75	75	72	73	71	70
	BBL	83	83	84	83	81	83	83	83
	HBO	77	77	75	74	74	74	72	72
Nationale definitie	BOL	75	77	76	76	73	75	72	71
	BBL	83	83	83	83	81	83	84	83
	HBO	78	77	76	75	74	74	72	72
% Werkzaam tevreden met functie									
Internationale definitie	BOL	67	70	70	68	65	67	64	62
	BBL	66	68	68	66	65	68	68	67
	HBO	69	69	67	65	64	64	62	63
Nationale definitie	BOL	68	71	72	70	67	69	66	64
	BBL	66	69	68	66	65	68	68	67
	HBO	69	69	67	65	64	65	62	64

03

VOORTIJDIG SCHOOLVERLATERS: AANLEIDING EN GEVOLGEN

3.1 Inleiding

Voortijdig schoolverlaters (vsv'ers) zijn in de regel jongeren van 12 tot 23 jaar die zonder startkwalificatie het onderwijs verlaten. Een startkwalificatie is een diploma op het niveau van havo/vwo (avo), mbo-2 of hoger. Jongeren die hun vmbo-diploma behaald hebben maar die niet aan een vervolgopleiding beginnen, en jongeren die na het behalen van hun mbo-1 diploma niet aan een vervolgopleiding beginnen en geen werk hebben worden ook tot de vsv'ers gerekend. In dit hoofdstuk worden deze jongeren *gediplomeerde vsv'ers* genoemd.[25] Dit hoofdstuk richt zich echter met name op jongeren die hun opleiding verlaten hebben voordat ze hun diploma hebben behaald, en zonder in het bezit te zijn van een startkwalificatie. Deze groep jongeren noemen we in dit hoofdstuk de *ongediplomeerde vsv'ers*. Ook zal er verwezen worden naar *niet-vsv'ers*. Dit zijn jongeren die recent een diploma op het niveau van avo of mbo-2/3/4 hebben behaald (en dus een startkwalificatie hebben), evenals vmbo- en mbo-1 gediplomeerden die na het behalen van hun diploma aan een vervolgopleiding zijn begonnen, en mbo-1 gediplomeerden die op enquêtemoment (ongeveer anderhalf jaar na het behalen van het diploma) werkzaam zijn.

De resultaten in dit hoofdstuk zijn grotendeels gebaseerd op ROA's jaarlijkse vragenlijst onder ongediplomeerde vsv'ers, die ongeveer anderhalf jaar voor het enquêtemoment hun opleiding voortijdig hebben verlaten. Om een vergelijking te kunnen maken met de gediplomeerde vsv'ers en met de niet-vsv'ers, is een deel van de resultaten gebaseerd op ROA's jaarlijkse vragenlijst onder jongeren die ongeveer anderhalf jaar daarvoor hun diploma hebben behaald. Daarbij zijn enkel de jongeren geselecteerd die op het moment van enquête 25 jaar of jonger zijn en een opleiding hebben afgerond op avo-, vmbo- of mbo-niveau.

25 De in dit hoofdstuk gehanteerde definitie wijkt daarbij licht af van de definitie zoals door DUO gehanteerd. Reden is dat in dit hoofdstuk op basis van een enquête anderhalf jaar na behalen van het vmbo of mbo niveau 1 diploma vastgesteld wordt of een jongeren tot de groep 'gediplomeerde vsv'ers' behoort of niet en niet op basis van zijn situatie op 1 oktober van het eerstvolgende schooljaar.

BOX 3.1 Definities

Ongediplomeerde vsv'ers: Jongeren van 12 tot 23 jaar die opleiding verlaten zonder diploma en zonder in bezit te zijn van een startkwalificatie.

Gediplomeerde vsv'ers: Jongeren van 12 tot 23 jaar die

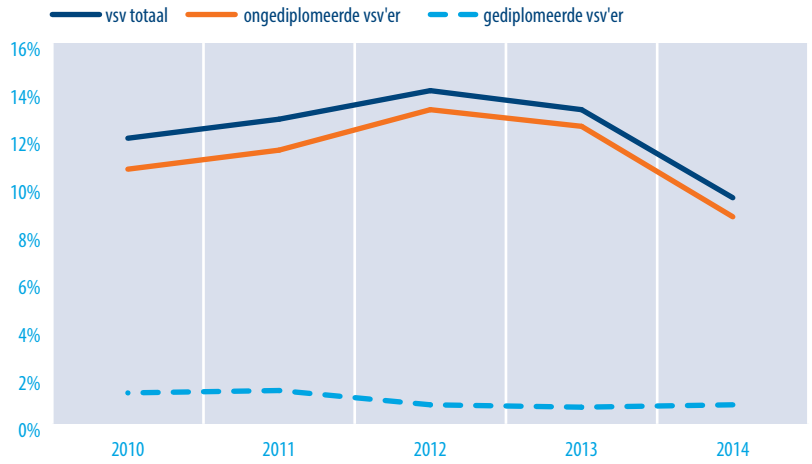
- een vmbo diploma behaald hebben maar niet met een vervolgopleiding starten of
- die een mbo diploma 1 behaald hebben maar niet met een vervolgopleiding starten of geen werk hebben.

Niet-vsv-ers: Jongeren van 12 tot 23 jaar die

- diploma van het avo of het mbo niveau 2/3/4 bezitten
- diploma van het vmbo bezitten en die met een vervolgopleiding zijn gestart
- diploma van het mbo niveau 1 bezitten en die met een vervolgopleiding zijn gestart of werk hebben

Het aandeel vsv'ers onder de respondenten varieert in de periode 2010-2014 (vsv'ers en niet-vsv'ers van de schooljaren '08/'09 t/m '12/'13) van 10 tot 14 procent (zie Figuur 3.1).[26] Een belangrijke kanttekening die hierbij moet worden gemaakt is dat in de officiële statistieken het aandeel vsv'ers wordt berekend op basis van de totale groep onderwijs*deelnemers*, maar dat Figuur 3.1 is gebaseerd op de respondenten van de totale groep *schoolverlaters* (met en zonder diploma). Hierdoor is het aandeel vsv'ers in Figuur 3.1 hoger dan in de officiële statistieken. De afgelopen vijf meetjaren vallen de meeste vsv'ers in de categorie 'ongediplomeerde vsv'ers': zij hebben hun opleiding verlaten voordat ze het diploma hadden behaald.

FIGUUR 3.1 Aandeel vsv'ers onder de schoolverlaters van de schooljaren '08/'09 t/m '12/'13 (%)

Bron: VO-BVE Monitor 2010 t/m 2014, VSV-Monitor 2010 t/m 2014

26 Behalve tussen 2011 en 2012 zijn de verschillen in het percentage vsv'ers significant tussen de meetjaren.

In Tabel 3.1 is te zien dat voortijdige schooluitval het vaakst voorkomt in de lagere niveaus van het mbo. Van de totale groep respondenten[27] die in het schooljaar 2011/2012 en 2012/2013 uitstroomde uit een mbo-niveau 1 opleiding (zowel met als zonder diploma), is bijna de helft (48%) een vsv'er. De overige 53 procent heeft het mbo-niveau 1 diploma behaald en is vervolgens aan een vervolgopleiding begonnen of is op enquêtemoment werkzaam. In het voortgezet onderwijs komt voortijdige uitval in veel mindere mate voor: onder de totale groep respondenten die in het schooljaar 2011/2012 en 2012/2013 uitstroomde uit het voortgezet onderwijs (zowel met als zonder diploma) is 2 procent (avo), respectievelijk 8 procent (vmbo) een vsv'er.

TABEL 3.1 Niveau van de gevolgde opleiding van vsv'ers en niet-vsv'ers die in het schooljaar '11/'12 of '12/'13 een avo, vmbo of mbo-opleiding volgden (%)

	AVO	VMBO	MBO 1	MBO 2	MBO 3	MBO 4	Totaal
Vsv	**2**	**8**	**48**	**22**	**16**	**14**	**11**
ongediplomeerde vsv'ers	*2*	*6*	*37*	*22*	*16*	*14*	*11*
gediplomeerde vsv'ers	*X*	*2*	*11*	*X*	*X*	*X*	*1*
Niet-vsv	**98**	**92**	**53**	**78**	**84**	**86**	**89**

Bron: VO-BVE Monitor 2013 en 2014, VSV-Monitor 2013 en 2014

3.2 Achtergrondkenmerken van vsv'ers

Ten eerste bestuderen we enkele achtergrondkenmerken van vsv'ers (ongediplomeerd en gediplomeerd) in vergelijking met niet-vsv'ers, zodat we een beeld krijgen van wat deze groep respondenten kenmerkt (zie Tabel 3.2, en Bijlage 3.1 voor de uitsplitsing naar opleidingsniveau).

De man-vrouw verdeling is zowel onder de vsv'ers als onder de niet-vsv'ers ongeveer 50/50. Uitgesplitst naar niveau (zie Bijlage 3.1), zien we dat vrouwen oververtegenwoordigd zijn onder de vsv'ers van mbo-niveau 3 (59% vrouw, ten opzichte van 50% vrouw onder de niet-vsv'ers). Onder de respondenten van de overige opleidingsniveaus is de man/vrouw verdeling onder de vsv'ers nauwelijks verschillend van de man/vrouw verdeling onder de niet-vsv'ers.

Onder de vsv'ers is het aandeel respondenten van 20 jaar of ouder (48%) hoger dan onder de niet-vsv'ers (40%). Hierdoor is de gemiddelde leeftijd van de vsv'ers een fractie hoger dan dat van de niet-vsv'ers. Uitgesplitst naar opleidingsniveau zien we dat alleen in mbo-niveau 1 de gemiddelde leeftijd van vsv'ers hoger is dan van niet-vsv'ers; onder de respondenten van alle overige opleidingsniveaus is de gemiddelde leeftijd van de vsv'ers juist lager dan van de niet-vsv'ers. In mbo-niveau 1 is 56 procent van de vsv'ers 20 jaar of ouder, terwijl dit onder de niet-vsv'ers 46 procent is. Onder de vsv'ers uit mbo-

27 Hierbij is geselecteerd op jongeren die op moment van enquête 25 jaar of jonger zijn.

niveaus 2/3/4 zijn de 18- en 19-jarigen oververtegenwoordigd. Onder de vsv'ers uit het avo zijn de 12 t/m 17-jarigen oververtegenwoordigd. Dit zijn jongeren die nog verplicht zijn om onderwijs te volgen omdat ze nog onder de leer- of kwalificatieplicht vallen. Onder de vsv'ers uit het vmbo valt zelfs meer dan de helft nog onder de leer- of kwalificatieplicht (54%).

TABEL 3.2 Achtergrondkenmerken van vsv'ers en niet-vsv'ers die in het schooljaar '11/'12 of '12/'13 een avo, vmbo of mbo-opleiding volgden (%)

	vsv	niet-vsv
Geslacht		
Vrouw	49	50
Leeftijd		
gemiddeld (in jaren)	19,43	19,37
<18 jaar	14	19
18 tm 19 jaar	38	41
> 19 jaar	48	40
Etniciteit		
autochtoon	75	85
niet-westerse allochtoon	19	11
westerse allochtoon	6	5
Regio gevolgde opleiding		
noord	11	11
oost	22	22
zuid	19	24
west	49	42
Sector gevolgde opleiding (vmbo, mbo)		
Theoretische leerweg van het vmbo	12	22
landbouw	6	7
techniek	22	21
economie	33	27
gezondheidszorg	19	18
gedrag & maatschappij	8	7
Hoogste opleidingsniveau ouders		
basisonderwijs lagerberoepsonderwijs	26	18
havo vwo mbo	41	40
hbo wo	33	42

Bron: VO-BVE Monitor 2013 en 2014, VSV-Monitor 2013 en 2014

Vsv'ers zijn vergeleken met niet-vsv'ers relatief vaak van niet-westers allochtone afkomst (19%, t.o.v. 11% niet-westerse allochtonen onder de niet-vsv'ers). Dit geldt voor respondenten van alle opleidingsniveaus. Ongediplomeerde vsv'ers (vmbo en mbo-niveau 1) zijn vaker van niet-westers allochtone afkomst dan gediplomeerde vsv'ers.

Vergeleken met de niet-vsv'ers volgden de vsv'ers hun opleiding relatief vaak in het westen van het land. Het aandeel vsv'ers dat hun opleiding in het zuiden van het land volgde is daarentegen relatief laag. Ook dit geldt voor respondenten van alle opleidingsniveaus.

Vsv'ers uit het vmbo of mbo volgden vergeleken met de niet-vsv'ers relatief vaak een opleiding in de sector Economie.[28] Het aandeel vsv'ers uit het vmbo dat de theoretische leerweg volgde is relatief laag.

Tot slot geeft Tabel 3.2 weer wat volgens de respondenten het hoogst behaalde opleidingsniveau van hun ouders is.[29] Onder de vsv'ers is het aandeel respondenten met laag opgeleide ouders (26%) hoger dan onder de niet-vsv'ers (18%). Dit geldt voor respondenten van alle opleidingsniveaus behalve het avo, waar het aandeel hoog opgeleide ouders hoger is onder de vsv'ers (70%) dan onder de niet-vsv'ers (63%).

3.3 Redenen voor de voortijdige uitval van ongediplomeerde vsv'ers

3.3.1 Belangrijkste reden

Aan de ongediplomeerde vsv'ers is gevraagd wat destijds de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen.[30] Ze kunnen daarbij kiezen uit een lijst van 20 redenen, plus een open antwoordcategorie voor een "andere belangrijke reden". Om de analyses overzichtelijk te houden hebben we ten eerste de 20 redenen gereduceerd tot onderstaande zes categorieën:

1. School-/opleidingsgerelateerde redenen. Dit zijn alle redenen die te maken hebben met de inhoud of organisatie van de opleiding, het niveau van de opleiding, de wens om van opleiding of school te wisselen, of het contact met leraren en leerlingen.
2. (Geestelijke) gezondheidsproblemen. Dit zijn redenen zoals ziekte of ziekenhuisopname, psychische problemen, handicaps, en cluster-4 kenmerken.
3. Persoonlijke problemen. Deze categorie bevat redenen die zich in de persoonlijke sfeer bevinden, zoals problemen thuis, met politie/justitie, of verslavingsproblemen.

28 Het verschil in het aandeel jongeren dat hun opleiding in de sector Economie volgde is tussen de vsv'ers en niet-vsv'ers significant verschillend van 0.

29 Voor beide ouders is het hoogst behaalde opleidingsniveau ingevuld door de respondent. Wanneer de ouders een verschillend opleidingsniveau hebben, is het hoogste van de twee opleidingsniveaus geselecteerd.

30 Aangezien de gediplomeerde vsv'ers hun opleiding hebben afgerond, wordt deze vraag niet aan hen gesteld.

4. Push-factor van de arbeidsmarkt. Dit zijn alle redenen die ermee te maken hebben dat jongeren wellicht in het onderwijs hadden willen blijven, maar dat niet konden vanwege bijvoorbeeld financiële redenen.
5. Pull-factor van de arbeidsmarkt. Jongeren die aangeven dat ze liever wilden werken of een baan aangeboden hebben gekregen en daarom met hun opleiding zijn gestopt vallen in deze categorie.
6. Anders. Dit zijn alle redenen die niet in één van bovenstaande categorieën konden worden ingedeeld. Vaak gaat het hier om een combinatie van redenen. Ook de jongeren die aangeven dat de belangrijkste reden voor het verlaten van hun opleiding was dat ze geen bpv/stageplek konden vinden, en degenen die zijn gestopt vanwege een gebrek aan motivatie vallen in deze categorie.

TEKSTBOX 3.2 Studieadvies in het mbo-bol en schoolgerelateerde uitvalsredenen

Op basis van het jaarlijks uitgevoerde onderzoek onder voortijdig schoolverlaters (VSV-Monitor 2014) is vast te stellen dat 47 procent van de vsv'ers afkomstig uit het mbo-bol aangeeft dat de wens om van opleiding te wisselen en/of het feit dat de opleiding inhoudelijk niet was wat ze hadden verwacht een (heel) belangrijke rol speelde bij de beslissing om de opleiding voortijdig te verlaten. De vraag is of dit nog versterkt wordt indien jongeren gestimuleerd worden om hun studiekeuze te wijzigen zoals bedoeld in het kader van het School-Ex 2.0 programma waarbij mbo instellingen gestimuleerd worden om met jongeren die zich voor opleidingen met zwakke arbeidsmarktperspectieven aanmelden zogenaamde ombuigingsgesprekken te voeren. Om hierop een antwoord te geven is aan de respondenten van de VSV-Monitor in 2014 de vraag gesteld of de opleiding die ze in het schooljaar 2012-2013 volgden hun eerste opleidingskeuze was. Twee op de drie respondenten gaven aan dat die opleiding die ze voortijdig hadden verlaten hun eerste keuze was. Een derde gaf aan dat de gevolgde opleiding niet hun eerste keuze was. Aan degenen die aangaven dat ze inderdaad van studiekeuze gewisseld waren, werd gevraagd of zij dit destijds deden op basis van een studie-advies. Een op de vier die van studiekeuze gewisseld was deed dit inderdaad op basis van een studie-advies.

In Tabel B2.1 is te zien dat vsv-respondenten afkomstig van het mbo-bol die van opleidingskeuze gewisseld zijn duidelijk vaker als (heel) belangrijke reden waarom ze voortijdig met de opleiding gestopt zijn noemen dat ze a) van opleiding wensten te wisselen en/of b) de opleiding inhoudelijk niet was wat ze wilden. In het geval dat ze op basis van een studieadvies in eerste instantie van studiekeuze veranderd zijn, meldt zelfs 65 procent van de respondenten dat een van deze twee redenen een (heel) belangrijke rol speelde. Ondanks dat deze resultaten niet als bewijs aangevoerd kunnen worden dat het stimuleren van een verandering van studiekeuze tot een hogere uitval kan leiden, laten de resultaten wel zien dat men voorzichtig dient te zijn in het stimuleren van jongeren om hun opleidingskeuze te wijzigen.

TABEL B2.1 Aandeel vsv-respondenten van het mbo-bol dat wel/niet van studiekeuze is gewisseld en vermeldt dat een aan de studiekeuze gerelateerde reden een (heel) belangrijke rol speelde bij de beslissing om met de opleiding te stoppen

	niet van keuze gewisseld	van keuze gewisseld zonder studie-advies	van keuze gewisseld door studie-advies
Wilde van opleiding wisselen	14	24	24
Opleiding inhoudelijk niet wat ik wilde	28	33	41

Bron: VSV-Monitor 2014

De vaakst genoemde belangrijkste reden om voortijdig met de opleiding te stoppen is "de opleiding was inhoudelijk (toch) niet wat ik wilde" (zie Bijlage 3.2), die tot de categorie school-/opleidingsgerelateerde redenen behoort. Net als voorgaande meetjaren was voor één op de tien ongediplomeerde vsv'ers deze reden de belangrijkste om met de opleiding te stoppen. In Tabel 3.3 is te zien dat School-/opleidingsgerelateerde redenen voor 39 procent van de ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar 2011/2012 en 2012/2013 de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen. Het percentage ongediplomeerde vsv'ers dat aangeeft vanwege School-/opleidingsgerelateerde redenen met de opleiding te zijn gestopt, is in de afgelopen vijf jaar licht gedaald: in 2010 (ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '08/'09) werd deze categorie door 42 procent van de respondenten als belangrijkste reden genoemd. School-/opleidingsgerelateerde redenen worden wat minder vaak als belangrijkste reden genoemd door de ongediplomeerde vsv'ers van het vmbo en mbo-niveau 1.

Op de tweede plaats voor wat betreft de vaakst genoemde belangrijkste reden om voortijdig met de opleiding te stoppen staat de reden "psychische problemen" (8%), die onder de categorie (geestelijke) gezondheidsproblemen valt. Van de totale groep ongediplomeerde vsv'ers geeft 16 procent aan dat de categorie (geestelijke) gezondheidsproblemen de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen.

De derde vaakst genoemde belangrijkste reden om met de opleiding te stoppen is "ik wilde liever gaan werken" (7%): de pull-factor van de arbeidsmarkt. De aantrekkingskracht van de arbeidsmarkt was voor de ongediplomeerde vsv'ers van de lagere mbo-niveaus relatief vaak de belangrijkste reden om met de opleiding te stoppen. Daarnaast was de push-factor van de arbeidsmarkt voor een klein deel van de respondenten (2%) de belangrijkste reden om de opleiding voortijdig te verlaten.

TABEL 3.3 Belangrijkste reden voor de voortijdige uitval van ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '11/'12 en '12/'13 (%)

	AVO	VMBO	MBO 1	MBO 2	MBO 3	MBO 4	Totaal
School-/opleidingsgerelateerde redenen	44	29	26	39	45	44	39
(Geestelijke) gezondheidsproblemen	18	15	10	14	19	18	16
Persoonlijke problemen	5	8	9	10	9	9	9
Push-factor van de arbeidsmarkt	0	1	5	3	2	2	2
Pull-factor van de arbeidsmarkt	2	5	9	10	8	5	7
Anders	14	14	11	6	6	7	8
Onbekend	16	28	31	19	13	14	19
Totaal	100	100	100	100	100	100	100

Bron: VSV-Monitor 2013 en 2014

Tot slot is in Tabel 3.3 te zien dat 8 procent van de ongediplomeerde vsv'ers een "andere" reden had om met de opleiding te stoppen, en dat twee op de tien respondenten de vraag "Wat was de belangrijkste reden om met de opleiding te stoppen?" niet hebben ingevuld.

Aangezien de school-/opleidingsgerelateerde redenen door relatief veel ongediplomeerde vsv'ers als de belangrijkste reden om met de opleiding te stoppen wordt genoemd, is het interessant om bovenstaande tabel uit te splitsen naar de sector van de gevolgde opleiding (zie Tabel 3.4, en Bijlage 3.3).

Ongediplomeerde vsv'ers die een technische vmbo-opleiding volgden geven relatief weinig aan dat een school-/opleidingsgerelateerde reden de belangrijkste reden was om de opleiding voortijdig te verlaten. Deze jongeren geven daarentegen relatief vaak aan dat de pull-factor van de arbeidsmarkt de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen. Ook in de technische mbo-opleidingen wordt de pull-factor van de arbeidsmarkt relatief vaak als belangrijkste reden genoemd. Het lijkt aannemelijk dat dit samenhangt met de relatief grotere kans op het vinden van werk in de technische sector. In het mbo zien we dat de categorie (geestelijke) gezondheidsproblemen, en dan met name "psychische problemen", voor ongediplomeerde vsv'ers die een opleiding in de sector Gedrag&Maatschappij volgden relatief vaak de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen.

TABEL 3.4 Belangrijkste reden voor de voortijdige uitval van ongediplomeerde vsv'ers ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '11/'12 en '12/'13, uitgesplitst naar opleidingssector (%)

		Vmbo-tl	Landbouw	Techniek	Economie	Gezond-heids-zorg	Gedrag & maatschappij	Totaal
VMBO	School-/opleidingsgerelateerde redenen	30	29	22	27	29	x	29
	(geestelijke) Gezondheidsproblemen	16	9	10	13	15	x	15
	Persoonlijke problemen	6	14	9	10	10	x	8
	Push-factor van de arbeidsmarkt	1	2	3	1	2	x	1
	Pull-factor van de arbeidsmarkt	3	4	14	8	3	x	5
	Anders	15	18	14	14	11	x	14
	Onbekend	29	24	27	27	30	x	28
MBO	School-/opleidingsgerelateerde redenen	X	36	41	40	39	44	40
	(geestelijke) gezondheidsproblemen	X	19	14	14	19	22	16
	Persoonlijke problemen	X	5	7	9	12	13	10
	Push-factor van de arbeidsmarkt	X	2	3	3	2	1	3
	Pull-factor van de arbeidsmarkt	X	7	11	8	6	4	8
	Anders	X	9	6	8	6	4	7
	Onbekend	X	23	18	18	16	11	17

Bron: VSV-Monitor 2013 en 2014

3.3.2 Andere factoren die een belangrijke rol hebben gespeeld

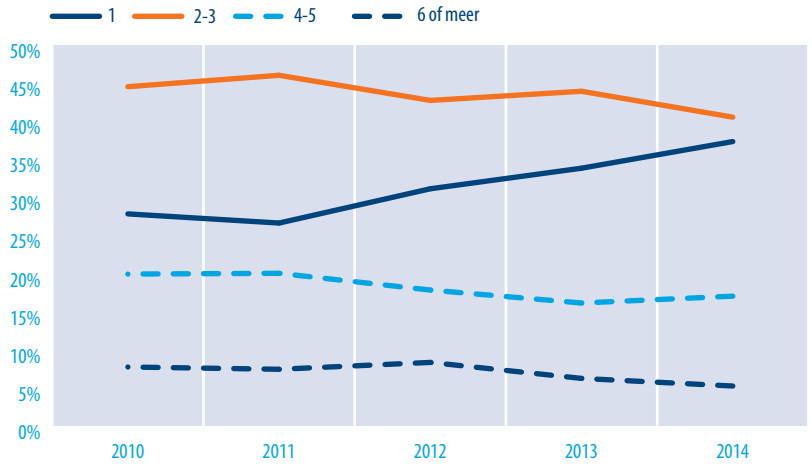
Behalve de doorslaggevende reden, kunnen er ook andere factoren zijn geweest die een belangrijke rol hebben gespeeld in de beslissing om met de opleiding te stoppen. De respondenten is daarom gevraagd om in de lijst van 20 redenen voor elke reden aan te geven in hoeverre die een rol hebben gespeeld bij hun beslissing om met de opleiding te stoppen (op een schaal van 1-5). Respondenten kunnen bij meerdere redenen aangeven dat die een (heel) belangrijke rol hebben gespeeld in de beslissing.

In Figuur 3.2 is te zien dat de afgelopen jaren de meeste ongediplomeerde vsv'ers aangeven dat er twee of drie factoren een (heel) belangrijke rol hebben gespeeld in hun beslissing om met de opleiding te stoppen. Daarnaast geven zo'n twee op de tien respondenten aan dat er vier of vijf factoren een (heel) belangrijke rol hebben gespeeld, en zo'n vijf procent dat er zes of meer factoren een (heel) belangrijke rol hebben gespeeld in de beslissing om met de opleiding te stoppen.

Het meest opvallende is echter dat het aantal respondenten dat aangeeft dat er slechts één reden was die een (heel) belangrijke rol heeft gespeeld in de afgelopen jaren

aanzienlijk gestegen, van 28 procent in 2010 (ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '08/'09) naar 37 procent in 2014.

FIGUUR 3.2 Aantal redenen die een (heel) belangrijke rol hebben gespeeld bij de beslissing om met de opleiding te stoppen voor ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '08/'09 t/m '12/'13

Bron: VSV Monitor 2013 en 2014

TABEL 3.5 Belangrijkste reden voor de voortijdige uitval van ongediplomeerde vsv'ers ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '11/'12 en '12/'13, uitgesplitst naar het aantal redenen die een (heel) belangrijke rol hebben gespeeld (%)

	Aantal belangrijke redenen				
	1	2-3	4-5	6 of meer	Totaal
Belangrijkste reden					
School-/opleidingsgerelateerde redenen	36	46	48	42%	43%
(Geestelijke) gezondheidsproblemen	15	20	17	15%	17%
Persoonlijke problemen	8	9	12	13%	10%
Push-factor van de arbeidsmarkt	1	3	2	7%	3%
Pull-factor van de arbeidsmarkt	9	7	7	5%	8%
Anders	15	6	6	9%	9%
Onbekend	16	9	8	9%	11%
	100	100	100	100%	100%

Bron: VSV-Monitor 2013 en 2014

In Tabel 3.5 zien we dat de pull-factor van de arbeidsmarkt of een "andere" reden relatief vaker voorkomt wanneer er slechts èen reden was die een (heel) belangrijke rol heeft gespeeld dan wanneer er meerdere redenen een belangrijke rol hebben gespeeld. Voor

degenen die hebben aangegeven dat er zes factoren of meer een (heel) belangrijke rol hebben gespeeld in hun beslissing, gaven de persoonlijke redenen relatief vaak de doorslag.

TEKSTBOX 3.3 Redenen van gediplomeerde vsv'ers om niet door te studeren

Aan de gediplomeerde vsv'ers is gevraagd waarom ze niet verder zijn gaan studeren. Aangezien deze jongeren in de categorie vsv'ers vallen omdat zij niet zijn gaan doorsturen, gaat het hierbij om de reden voor de voortijdige uitval.

Een op de vijf gediplomeerde vsv'ers van het vmbo noemt 'ik wist niet welke opleiding' of 'ik kon geen school vinden die me aanspraak' als belangrijkste reden. Dit laat zien dat in deze, weliswaar relatief kleine groep, nog steeds winst te halen is door verdergaande begeleiding in de doorstroom tussen vmbo en mbo.

Ruim een kwart van de gediplomeerde vsv'ers van mbo-niveau 1 geeft aan niet te zijn gaan doorleren omdat ze een inkomen nodig hadden en daarom zijn gaan werken. Daarnaast geeft 15% aan dat ze geen school konden vinden die ze aansprak, en nog eens 13% dat ze geen zin meer hadden in school en daarom niet zijn gaan doorstuderen.

3.4 Vroege signalen bij ongediplomeerde vsv'ers

3.4.1 Met iemand praten over de beslissing

Aan de ongediplomeerde vsv'ers is gevraagd of ze met iemand hebben gesproken over de keuze om met de opleiding te stoppen voordat ze de opleiding definitief verlieten, en zo ja met wie (meerdere antwoorden mogelijk). Zodoende kan worden vastgesteld of er, vanuit het oogpunt van de ongediplomeerde vsv'ers, een moment is geweest waarop zij een vroeg signaal voor hun voortijdige uitval hebben gegeven.

In Tabel 3.6 is te zien dat het merendeel van de ongediplomeerde vsv'ers (81%) aangeeft dat ze een vroeg signaal voor hun voortijdige uitval hebben gegeven door met iemand gesproken te hebben over hun keuze om met de opleiding te stoppen. Degenen die een opleiding in het avo volgden hebben het vaakst met iemand gesproken (93%). Ongediplomeerde vsv'ers uit het vmbo en de lagere niveaus van het mbo hebben het minst vaak met iemand gesproken: ongeveer een kwart van hen geeft aan met niemand gesproken te hebben over de keuze om met de opleiding te stoppen. Als er met iemand is gesproken, dan is dat doorgaans een ouder of iemand van school (leraar, mentor, begeleider of het zorgadviesteam).

Nadere analyses wijzen uit dat onder andere jongens, niet-westerse allochtonen, jongeren die aangeven regelmatig te hebben gespijbeld of te zijn geschorst, jongeren die in een éénouder gezin wonen, en jongeren met laagopgeleide ouders het vaakst met niemand hebben gesproken over hun keuze om met de opleiding te stoppen.

TABEL 3.6 Met wie hebben ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '11/'12 en '12/13 gesproken over de keuze om met de opleiding te stoppen voordat zij de opleiding definitief verlieten? (meerdere antwoorden mogelijk, %)

	AVO	VMBO	MBO 1	MBO 2	MBO 3	MBO 4	Totaal
Ouders	89	62	44	62	71	70	66
Andere gezinsleden / vrienden	34	14	14	16	31	34	24
School (Leraren, mentoren, begeleiders, ZAT)	55	43	45	43	51	57	49
Niemand	7	25	26	21	15	15	19

Bron: VSV-Monitor 2013 en 2014

Ongediplomeerde vsv'ers voor wie de categorie (geestelijke) gezondheidsproblemen de belangrijkste uitvalsreden was, hebben het vaakst een vroeg signaal gegeven door met iemand te praten over de keuze om met de opleiding te stoppen (zie Tabel 3.7). Degenen die hebben aangegeven dat persoonlijke problemen of de push-factor van de arbeidsmarkt de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen, geven het minst vaak aan met iemand te hebben gesproken.

Degenen die vanwege persoonlijke problemen zijn gestopt, hebben relatief weinig met hun ouders gesproken. Dit is echter niet zo verrassend, aangezien de categorie persoonlijke problemen bestaat uit jongeren die aangeven vanwege een problematische thuissituatie te zijn uitgevallen.

Relatief weinig ongediplomeerde vsv'ers voor wie de push- of pull-factor van de arbeidsmarkt de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen, hebben met iemand op school (leraar, mentor, begeleider, zorgadviesteam) gesproken over de keuze om met de opleiding te stoppen (33%, resp. 30%). Degenen voor wie de pull-factor van de arbeidsmarkt de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen geven daarentegen aanzienlijk vaker aan dat ze met hun ouders hebben gesproken over hun keuze om met de opleiding te stoppen (72%) dan degenen voor wie de pull-factor van de arbeidsmarkt de belangrijkste uitvalsreden was (52%).

TABEL 3.7 Met wie hebben ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '11/'12 en '12/13 gesproken over de keuze om met de opleiding te stoppen voordat zij de opleiding definitief verlieten (meerdere antwoorden mogelijk), uitgesplitst naar de belangrijkste reden om de opleiding te verlaten (%)

Vsv-reden	Met wie gesproken (meerdere antwoorden mogelijk)			
	Ouders	Andere gezinsleden / vrienden	School	Niemand
Schoolgerelateerde oorzaken	70	25	50	16
(Geestelijke) gezondheidsproblemen	74	27	66	10
Persoonlijke problemen	48	27	51	27
Push-factor van de arbeidsmarkt	52	28	33	28
Pull-factor van de arbeidsmarkt	72	25	30	17
Anders	59	21	43	26
Onbekend	59	14	41	24
Totaal vsv-reden	66	24	49	19

Bron: VSV-Monitor 2013 en 2014

3.4.2 Pogingen om de voortijdige uitval te voorkomen

Vroege signalen voor de voortijdige uitval zijn wellicht niet altijd als zodanig herkend, waardoor er niets gedaan werd (of kon worden) om te proberen de voortijdige uitval te voorkomen. Daarom is het interessant om te bestuderen in hoeverre de ongediplomeerde vsv'ers het idee hebben dat iemand ze heeft geholpen om ondanks hun situatie toch te proberen een diploma te behalen of een andere opleiding te vinden (zie Tabel 3.8). Het is uiteraard mogelijk dat er wel is geholpen maar dat de jongeren dat niet als zodanig hebben ervaren, of dat er op andere manieren pogingen zijn gedaan om te proberen de voortijdige uitval te voorkomen. Het is dan ook waarschijnlijk dat Tabel 3.8 een onderschatting weergeeft van de werkelijke hulp die is geboden om te proberen de voortijdige uitval te voorkomen.

TABEL 3.8 Hebben ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '11/'12 en '12/'13 het idee dat er iemand heeft geholpen om ondanks hun situatie toch een diploma te behalen of een andere opleiding te vinden (meerdere antwoorden mogelijk)? Per opleidingsniveau (%)

	AVO	VMBO	MBO 1	MBO 2	MBO 3	MBO 4	Totaal
Ouders	91	86	74	73	76	76	77
School (leraar/mentor/schoolleiding/zat)	53	66	61	42	45	51	51
Andere instanties (bijv. de leerplichtambtenaar)	27	39	27	22	21	24	25
Niemand	5	8	15	19	18	17	16

Bron: VSV-Monitor 2013 en 2014

Een ruime meerderheid van de ongediplomeerde vsv'ers (84%) geeft aan dat er iemand is geweest die heeft geprobeerd om hun voortijdige uitval te voorkomen door hen te helpen om te proberen alsnog een diploma te behalen of een andere opleiding te vinden. Onder de ongediplomeerde vsv'ers van het avo en vmbo is het zelfs 95 procent, respectievelijk 92 procent die aangeeft geholpen te zijn.

Op alle opleidingsniveaus zijn het (volgens de respondenten) voornamelijk de ouders die hebben geprobeerd om de voortijdige uitval te voorkomen. In het vmbo en mbo-niveau 1 is het bovendien de school (leraar, mentor, schoolleiding, zorgadviesteam) die volgens de respondenten relatief vaak heeft geholpen om te proberen alsnog een diploma te behalen of een andere opleiding te vinden. Desondanks geeft nog steeds de helft van de totale groep ongediplomeerde vsv'ers aan het idee te hebben *niet* door de school geholpen te zijn. Zeker in het kader van de aanval op schooluitval is dit opvallend.

Nadere analyses wijzen uit dat van de ongediplomeerde vsv'ers die aangeven dat (onder andere) hun ouders hebben geprobeerd hun voortijdige uitval te voorkomen, 82 procent aangeeft dat hun ouders ze hebben geholpen om te proberen alsnog het diploma te behalen en 79 procent dat hun ouders hebben geholpen om een andere opleiding te proberen te proberen te vinden. Wanneer volgens de ongediplomeerde vsv'ers (onder andere) de school heeft geprobeerd om hun voortijdige uitval te voorkomen, heeft de geboden hulp volgens de respondenten vaker bestaan uit het alsnog proberen te behalen van het diploma (82%) dan uit het proberen te vinden van een andere opleiding (54%). Het tegenovergestelde geldt wanneer andere instanties (bijv. de leerplichtambtenaar) hebben geprobeerd om de voortijdige uitval te voorkomen: 65 procent van de respondenten geeft aan dat deze andere instanties hebben geholpen om te proberen alsnog het diploma te behalen, en 74 procent dat deze instanties hebben geholpen bij het zoeken naar een andere opleiding.

TABEL 3.9 Hebben ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '11/'12 en '12/'13 die met iemand gesproken hebben ook het idee dat ze door diegene geholpen zijn? (%)

tabel verticaal lezen	met wie gesproken?		
door wie geholpen?	ouders	andere gezinsleden/ vrienden	school
Ouders	86	78	78
School (leraar/mentor/schoolleiding/zat)	51	51	59
Andere instanties (bijv. de leerplichtambtenaar)	28	29	29
Niemand	11	16	14

Noot: meerdere antwoorden mogelijk

Bron: VSV-Monitor 2013 en 2014

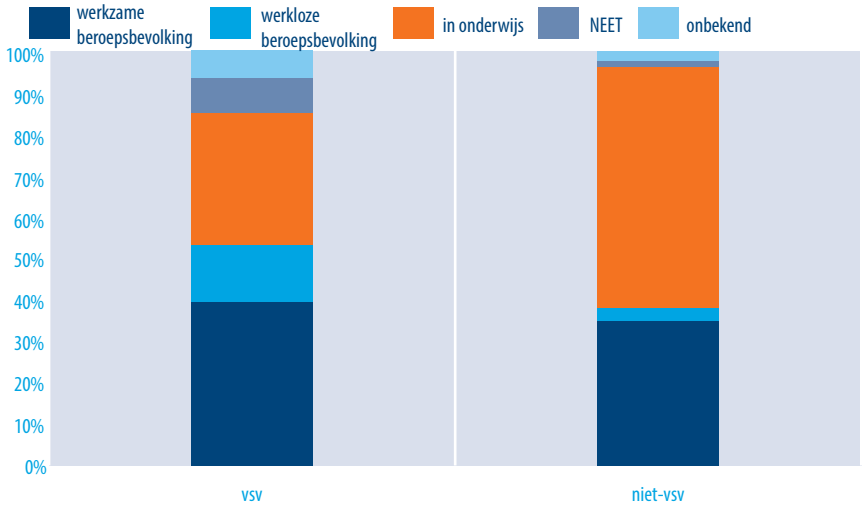
Tabel 3.9 geeft weer of degenen die hebben aangegeven dat ze een vroeg signaal voor hun voortijdige uitval hebben gegeven door met iemand te praten over hun keuze om met de opleiding te stoppen, ook het idee hebben dat diegene/die instantie heeft

geprobeerd om hun voortijdige uitval te voorkomen door te helpen om te proberen alsnog het diploma te behalen of een andere opleiding te vinden. De resultaten laten zien dat degene met wie is gesproken, inderdaad relatief vaker wordt genoemd als degene die heeft geholpen om te proberen de uitval te voorkomen.

3.5 Huidige bezigheid van vsv'ers

Zowel aan de ongediplomeerde vsv'ers als aan de gediplomeerde vsv'ers en de niet-vsv'ers is gevraagd wat op het moment van enquête de beste omschrijving is van hun huidige situatie. In Figuur 3.3 is te zien dat de vsv'ers (ongediplomeerd en gediplomeerd) van het schooljaar 2012/2013 iets vaker aangeven op enquêtemoment werkzaam te zijn (39%) dan de niet-vsv'ers in dezelfde periode (35%). Uitgesplitst naar opleidingsniveau (zie Bijlage 3.4) zien we dat enkel in het voortgezet onderwijs (avo, vmbo) de vsv'ers vaker werkzaam zijn dan de niet-vsv'ers, omdat de meerderheid van niet-vsv'ers na het behalen het avo/vmbo-diploma gaat doorstuderen. In het mbo zijn de vsv'ers juist minder vaak werkzaam dan de niet-vsv'ers. Bovendien zijn op alle opleidingsniveaus de vsv'ers aanzienlijk vaker werkloos dan de niet-vsv'ers.

FIGUUR 3.3 Bezigheid op enquêtemoment van vsv'ers en niet-vsv'ers die in het schooljaar '12/'13 een avo, vmbo of mbo-opleiding volgden (%)

Bron: VO-BVE Monitor 2014, VSV monitor 2014

Van 8 procent van de vsv'ers is bekend dat ze op enquêtemoment niet studeren, niet tot de werkzame beroepsbevolking behoren, maar ook niet tot de werkloze beroepsbevolking behoren omdat ze in de vragenlijst aangeven niet op zoek te zijn naar werk. Jongeren die in deze categorie vallen worden ook wel NEETs genoemd (*Not in*

Employment, Education or Training). Het aandeel NEETs is onder de vsv'ers (8%) significant hoger dan onder de niet-vsv'ers (1%).

Een derde van de vsv'ers (32%) geeft ongeveer anderhalf jaar later aan inmiddels te zijn teruggekeerd in het onderwijs of alsnog te zijn gaan doorleren. In Bijlage 3.4 is te zien dat dit percentage het hoogst is voor de vsv'ers die een opleiding in het avo (64%) of vmbo (48%) volgden, en dat de terugkeer in het onderwijs het laagst is onder de vsv'ers afkomstig van mbo-niveau 1 (23%) en mbo-niveau 2 (20%).

Uitgesplitst naar de genoemde belangrijkste reden om met de opleiding te stoppen, is de terugkeer in het onderwijs het laagst onder de ongediplomeerde vsv'ers die hebben aangegeven dat de push- of pull-factor van de arbeidsmarkt de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen (zie Tabel 3.10). Zij zijn daarentegen aanzienlijk vaker werkzaam.

Ongediplomeerde vsv'ers die vanwege (geestelijke) gezondheidsproblemen of persoonlijke problemen met hun opleiding zijn gestopt, zijn op het moment van enquête relatief vaak NEET (18%, resp. 15%).

TABEL 3.10 Bezigheid op enquêtemoment van ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '12/'13, uitgesplitst naar de belangrijkste reden om met de opleiding te stoppen (%)

	School-/ opleidings gerelateerde oorzaken	(geestelijke) gezondheids-problemen	persoonlijke problemen	push-factor van de arbeidsmarkt	pull-factor van de arbeidsmarkt	anders	onbekend	totaal
werkzaam	43	27	39	71	70	38	37	41
werkloos	15	19	16	6	7	8	10	13
in onderwijs	34	32	30	17	18	43	21	30
NEET	5	18	15	5	0	3	7	8
onbekend	2	4	1	1	5	8	25	8
totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Bron: VSV-Monitor 2014

3.6 Terug- en vooruitblik van ongediplomeerde vsv'ers

3.6.1 Spijt van de beslissing om de opleiding voortijdig te verlaten

Aan de ongediplomeerde vsv'ers is gevraagd of ze er, kijkend naar hun huidige situatie, spijt van hebben dat ze destijds (ongeveer anderhalf jaar geleden) voortijdig met hun opleiding zijn gestopt. Degenen voor wie de huidige situatie 'werkzaam' of 'in onderwijs' is, hebben het minst vaak spijt van hun keuze om met de opleiding te stoppen (zie Tabel 3.11).

De ongediplomeerde vsv'ers die hebben aangegeven op enquêtemoment werkloos te zijn hebben het vaakst achteraf gezien spijt van hun beslissing om de opleiding voortijdig te verlaten. Wat opvalt is dat meer dan de helft van de ongediplomeerde vsv'ers die momenteel werkloos zijn (55%) aangeeft weliswaar spijt te hebben van de beslissing, maar dat ze destijds niet anders konden.

TABEL 3.11 Aandeel ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '12/'13, dat kijkend naar de huidige situatie spijt hebben dat ze destijds voortijdig met de opleiding zijn gestopt, uitgesplitst naar huidige bezigheid (%)

	werkzaam	werkloos	in onderwijs	NEET	onbekend	totaal
ja, dat zou ik nu niet meer doen	12	15	14	9	10	13
ja, maar ik kon destijds niet anders	29	55	31	45	32	35
nee	59	30	55	46	58	52
totaal	100	100	100	100	100	100

Bron: VSV-Monitor 2014

De NEETs geven het minst vaak aan dat ze achteraf gezien spijt hebben van hun keuze om met de opleiding te stoppen, en dat ze dat nu niet meer zouden doen (9%). Dit geeft aan dat het naar verwachting moeilijk zal zijn om te voorkomen dat ongediplomeerde vsv'ers NEET worden.

3.6.2 Van plan terug te keren in het onderwijs

Om een beeld te krijgen van de mogelijke terugkeer in het onderwijs van ongediplomeerde vsv'ers op de langere termijn, is hen gevraagd of ze van plan zijn om op een later tijdstip (nog) een opleiding te gaan volgen. In Tabel 3.12 zijn de antwoorden op deze vraag weergegeven van degenen die hebben aangegeven op enquêtemoment niet bezig te zijn met een opleiding. Daarin is te zien dat maar liefst 74% van de ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar 2012/2013 die op enquêtemoment niet in het onderwijs zaten, wel van plan zijn om op een later moment terug te keren in het onderwijs. Een op de tien ongediplomeerde vsv'ers geeft aan zich zelfs alweer ingeschreven te hebben bij een opleiding. De meesten blijken echter nog niet te weten welke opleiding ze zouden willen volgen of wanneer ze weer zouden willen terugkeren in het onderwijs (64%). Wellicht dat deze groep met de juiste hulp en begeleiding in de nabije toekomst weer terug naar het onderwijs geleid zou kunnen worden.

Het is hoopgevend dat 82 procent van de ongediplomeerde vsv'ers die op moment van enquête in de categorie NEETs vallen, van plan zijn om op een later moment terug te keren in het onderwijs. Dit is namelijk een groep die van de radar dreigt te verdwijnen. Degenen die op enquêtemoment werkzaam zijn, zijn het minst vaak van plan terug te keren in het onderwijs.

TABEL 3.12 Zijn de ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar '12/'13 die (nog) niet zijn teruggekeerd in het onderwijs van plan om op een later tijdstip een opleiding te gaan volgen? Uitgesplitst naar huidige bezigheid (%)

	werkzaam	werkloos	NEET	onbekend	totaal
ja, ik heb mij alweer ingeschreven bij een opleiding	10	12	8	9	10
ja, maar ik weet nog niet welke opleiding of wanneer	60	72	74	60	64
nee	31	16	18	31	26
totaal	100	100	100	100	100

Bron: VSV monitor 2014

3.7 Conclusies

Hoewel het aantal nieuwe vsv'ers ieder jaar verder daalt, blijft voortijdige schooluitval nog steeds een probleem, dat zich met name voordoet in de lagere niveaus van het mbo. Bijna de helft van de jongeren die in het schooljaar 2011/2012 of 2012/2013 een mbo-niveau 1 opleiding verlieten (met of zonder diploma) is een vsv'er te noemen. Deze vsv'ers van mbo-niveau 1 zijn significant vaker ouder dan 19 jaar dan de niet-vsv'ers van mbo-niveau 1.

Voor de ongediplomeerde vsv'ers is "de opleiding was inhoudelijk (toch) niet wat ik wilde" de vaakst genoemde belangrijkste reden om voortijdig met de opleiding te stoppen. Voor één op de tien ongediplomeerde vsv'ers was deze reden, die tot de categorie school-/opleidingsgerelateerde redenen behoort, de belangrijkste om met de opleiding te stoppen.

Ongediplomeerde vsv'ers die een technische opleiding volgden geven relatief vaak aan dat de pull-factor van de arbeidsmarkt de belangrijkste reden was om met de opleiding te stoppen. Dit hangt waarschijnlijk samen met de grotere kans op werk in de technische sector. Voor toekomstig onderzoek is het aan te raden om de relatie tussen de kans op werk en de kans op voortijdige uitval nader te onderzoeken, zeker wanneer de economie weer aantrekt.

Het aantal respondenten dat aangeeft dat er slechts één reden was die een (heel) belangrijke rol heeft gespeeld is in de afgelopen jaren aanzienlijk gestegen, van 28 procent in 2010 naar 37 procent in 2014.

Het merendeel van de ongediplomeerde vsv'ers (81%) geeft aan dat ze een vroeg signaal voor hun voortijdige uitval hebben gegeven door met iemand gesproken te hebben over hun keuze om met de opleiding te stoppen, voordat zij hun opleiding definitief verlieten. Tegelijkertijd betekent dit dat twee op de tien ongediplomeerde vsv'ers dit vroege signaal aan *niemand* hebben gegeven. Achteraf bezien hebben zij het risico gelopen geruisloos uit het onderwijs te verdwijnen.

Wanneer volgens de ongediplomeerde vsv'ers (onder andere) de school heeft geprobeerd om hun voortijdige uitval te voorkomen, heeft de geboden hulp volgens de respondenten vaker bestaan uit het alsnog proberen te behalen van het diploma (82%) dan uit het proberen te vinden van een andere opleiding (54%). Het tegenovergestelde geldt wanneer andere instanties (bijv. de leerplichtambtenaar) hebben geprobeerd om de voortijdige uitval te voorkomen: 65 procent van de respondenten geeft aan dat deze andere instanties hebben geholpen om te proberen alsnog het diploma te behalen, en 74 procent dat deze instanties hebben geholpen bij het zoeken naar een andere opleiding.

Een derde van de vsv'ers (32%) geeft ongeveer anderhalf jaar later aan inmiddels te zijn teruggekeerd in het onderwijs of alsnog te zijn gaan doorleren.

Op enquêtemoment is het aandeel NEETs onder de vsv'ers (8%) significant hoger dan onder de niet-vsv'ers (1%). NEETs zijn jongeren die niet studeren, niet tot de werkzame beroepsbevolking behoren, maar ook niet tot de werkloze beroepsbevolking behoren omdat ze in de vragenlijst aangeven niet op zoek te zijn naar werk. Ongediplomeerde vsv'ers die vanwege (geestelijke) gezondheidsproblemen of persoonlijke problemen met hun opleiding zijn gestopt, zijn op het moment van enquête het vaakst NEET (19%, resp. 15%).

De ongediplomeerde vsv'ers die hebben aangegeven op enquêtemoment werkloos te zijn hebben het vaakst achteraf gezien spijt van hun beslissing om de opleiding voortijdig te verlaten. Degenen voor wie de huidige situatie 'werkzaam' of 'in onderwijs' is, hebben het minst vaak spijt van hun keuze om met de opleiding te stoppen.

Driekwart van de ongediplomeerde vsv'ers van het schooljaar 2012/2013 die op enquêtemoment niet in het onderwijs zaten, is wel van plan zijn om op een later moment terug te keren in het onderwijs. De meesten blijken echter nog niet te weten welke opleiding ze zouden willen volgen of wanneer ze weer zouden willen terugkeren in het onderwijs. Wellicht dat deze groep met de juiste hulp en begeleiding in de nabije toekomst weer terug naar het onderwijs geleid zou kunnen worden.

3.8 Bijlagen >>

BIJLAGE 3.1 Achtergrondkenmerken van vsv'ers en niet-vsv'ers, naar opleidingsniveau (in %)

		Geslacht	Leeftijd			Etniciteit		Regio gevolgde opleiding				Sector gevolgde opleiding (vmbo, mbo)						Hoogste opleidingsniveau beide ouders		
		vrouw	<18 jr	18 t/m 19 jr	>19 jr	niet-westerse alloch-toon	westerse alloch-toon	noord	oost	zuid	west	Vmbo-tl	land-bouw	tech-niek	econo-mie	gezond-heids-zorg	gedrag & maat-schappij	basis-onderwijs lager beroeps-onderwijs	havo vwo mbo	hbo wo
AVO	vsv	54	34	48	17	12	8	9	18	19	53	x	x	x	x	x	x	8	22	70
	niet-vsv	53	1	84	15	7	5	10	21	24	45	x	x	x	x	x	x	9	28	63
VMBO	vsv	46	54	44	2	20	6	10	21	18	51	59	5	12	10	14	x	25	43	32
	niet-vsv	49	59	41	0	13	5	11	22	25	42	52	8	13	13	15	x	21	45	35
MBO 1	vsv	41	4	40	56	38	7	11	21	13	55	x	7	17	68	8	x	40	40	20
	niet-vsv	40	1	53	46	33	9	11	21	22	47	x	7	18	67	8	x	39	39	22
MBO 2	vsv	42	2	37	61	17	6	14	22	19	45	x	4	40	34	22	x	32	44	25
	niet-vsv	41	1	30	69	15	5	12	22	22	44	x	6	39	31	24	x	24	49	27
MBO 3	vsv	59	1	38	62	13	6	11	24	19	47	x	7	8	41	24	20	28	43	30
	niet-vsv	50	0	10	90	10	5	11	24	25	40	x	6	20	39	19	14	24	47	29
MBO 4	vsv	54	1	33	66	18	6	8	23	21	48	x	6	22	32	23	17	20	39	41
	niet-vsv	55	0	3	97	10	4	12	24	24	40	x	5	22	37	18	18	20	42	38
Total	vsv	49	14	38	48	19	6	11	22	19	49	12	6	22	33	19	8	26	41	33
	niet-vsv	50	19	41	40	11	5	11	22	24	42	22	7	21	27	18	7	18	40	42

BIJLAGE 3.2 Belangrijkste reden voor de voortijdige uitval (in %)

	AVO	VMBO	MBO 1	MBO 2	MBO 3	MBO 4	Totaal
School-/opleiding-gerelateerde redenen	**44**	**29**	**26**	**39**	**45**	**44**	**39**
de opleiding was inhoudelijk toch niet wat ik wilde	3	5	3	8	13	15	10
de opleiding was te moeilijk en/of gezakt voor het eindexamen	18	4	5	6	4	3	5
ik wilde van opleiding wisselen	4	4	3	3	6	7	5
opleiding was slecht georganiseerd	3	1	3	4	7	5	4
problemen op de leerwerkplek/stage (bijv. ontslag)	0	1	2	8	5	2	4
problemen met de leraren/schoolleiding	3	5	2	3	2	2	3
het niveau van de opleiding was te laag	1	1	2	1	2	3	2
problemen met andere leerlingen	1	1	1	1	0	1	1
ik voelde me niet veilig op school	1	1	0	0	1	0	1
overige school-/opleiding-gerelateerde redenen	12	5	4	4	6	5	5
(geestelijke) gezondheidsproblemen	**18**	**15**	**10**	**14**	**19**	**18**	**16**
psychische problemen	11	8	5	5	9	10	8
ziekte	5	4	4	6	8	7	6
overige (geestelijke) gezondheidsproblemen	2	2	1	3	3	2	2
Persoonlijke problemen	**5**	**8**	**9**	**10**	**9**	**9**	**9**
relatieproblemen/gezinsproblemen (bijv. scheiding van ouders)	3	3	2	5	5	4	4
zwangerschap		1	2	3	2	2	2
verslavingsproblemen	1	1	2	1	1	1	1
school in combinatie met zorg voor kinderen, en/of familie was te zwaar	0	1	1	0	1	1	1
in aanraking komen met politie/justitie	1	1	3	1		0	1
overige persoonlijke problemen	1	2	1	1	1	1	1
Push-factor van de arbeidsmarkt	**0**	**1**	**5**	**3**	**2**	**2**	**2**
ik had een inkomen nodig en ben daarom gaan werken	0	1	4	2	1	2	2
overige push-factoren van de arbeidsmarkt	0	0	1	0	1	0	0
Pull-factor van de arbeidsmarkt	**2**	**5**	**9**	**10**	**8**	**5**	**7**
ik wilde liever gaan werken	2	5	9	9	8	4	7
overige pull-factoren van de arbeidsmarkt	0	0	0	1	0	1	1

BIJLAGE 3.2 Belangrijkste reden voor de voortijdige uitval (in %)

	AVO	VMBO	MBO 1	MBO 2	MBO 3	MBO 4	Totaal
Anders	**14**	**14**	**11**	**6**	**6**	**7**	**8**
geen stageplek kunnen vinden	0	1	2	1	1	1	1
ik ging verhuizen	1	3	2	0	0	0	1
gebrek aan motivatie	1	0	0	1	0	1	1
overige kon geen bpv/stage vinden	0	1	1	1	0	0	1
overige anders/verhuisd	12	10	6	3	4	5	6
Onbekend	**16**	**28**	**31**	**19**	**13**	**14**	**19**

BIJLAGE 3.3 Belangrijkste reden voor de voortijdige uitval, uitgesplitst naar opleidingssector (in %)

	VMBO					
	Vmbo-tl	land-bouw	tech-niek	econo-mie	gezond-heidszorg	Totaal
School-/opleidinggerelateerde redenen	**30**	**29**	**22**	**27**	**29**	**29**
de opleiding was inhoudelijk toch niet wat ik wilde	4	6	6	5	7	5
de opleiding was te moeilijk en/of gezakt voor het eindexamen	4	4	5	1	6	4
ik wilde van opleiding wisselen	4	4	4	3	4	4
opleiding was slecht georganiseerd	2	0	1	2	1	1
problemen op de leerwerkplek/stage (bijv. ontslag)	1	0	3	0	1	1
problemen met de leraren/schoolleiding	6	4	2	5	3	5
het niveau van de opleiding was te laag	2	0	1	3	0	1
problemen met andere leerlingen	1	0	1	2	1	1
ik voelde me niet veilig op school	2	0	0	1	1	1
overige schoolgerelateerde redenen	5	11	1	5	5	5
(geestelijke) gezondheidsproblemen	**16**	**9**	**10**	**13**	**15**	**15**
psychische problemen	9	4	6	10	9	8
ziekte	5	2	4	3	5	4
overige (geestelijke) gezondheidsproblemen	3	4	0	1	1	2
Persoonlijke problemen	**6**	**14**	**9**	**10**	**10**	**8**
relatieproblemen/gezinsproblemen (bijv. scheiding van ouders)	2	4	2	4	4	3
zwangerschap	0	4	0	1	2	1
verslavingsproblemen	1	6	0	3	2	1
school in combinatie met zorg voor kinderen, en/of familie was te zwaar	1	0	1	2	1	1
in aanraking komen met politie/justitie	1	0	2	1	0	1
overige persoonlijke problemen	1	0	4	0	2	2
Push-factor van de arbeidsmarkt	**1**	**2**	**3**	**1**	**2**	**1**
ik had een inkomen nodig en ben daarom gaan werken	1	2	3	1	1	1
overige push-factoren van de arbeidsmarkt	0	0	0	0	1	0

BIJLAGE 3.3 Belangrijkste reden voor de voortijdige uitval, uitgesplitst naar opleidingssector (in %)

	VMBO					
	Vmbo-tl	land-bouw	tech-niek	econo-mie	gezond-heidszorg	Totaal
Pull-factor van de arbeidsmarkt	**3**	**4**	**14**	**8**	**3**	**5**
ik wilde liever gaan werken	3	4	14	8	3	5
overige pull-factoren van de arbeidsmarkt	0	0	0	1	0	0
Anders	**15**	**18**	**14**	**14**	**11**	**14**
geen stageplek kunnen vinden	0	0	4	1	0	1
ik ging verhuizen	3	4	2	3	1	3
gebrek aan motivatie	0	4	1	0	1	0
overige kon geen bpv/stage vinden	1	0	1	0	0	1
overige anders/verhuisd	11	11	7	9	9	10
Onbekend	**29**	**24**	**27**	**27**	**30**	**28**

BIJLAGE 3.3 Belangrijkste reden voor de voortijdige uitval, uitgesplitst naar opleidingssector (in %)

	MBO					
	Landbouw	Techniek	Economie	Gezond-heids zorg	Gedrag & maat-schappij	Totaal
Schoolgerelateerde oorzaken	**36**	**41**	**40**	**39**	**44**	**40**
de opleiding was inhoudelijk toch niet wat ik wilde	12	11	11	11	12	11
de opleiding was te moeilijk en/of gezakt voor het eindexamen	4	6	5	3	2	5
ik wilde van opleiding wisselen	2	4	6	3	7	5
opleiding was slecht georganiseerd	7	5	5	5	4	5
problemen op de leerwerkplek/stage (bijv. ontslag)	2	5	4	6	6	5
problemen met de leraren/schoolleiding	2	3	2	3	3	2
het niveau van de opleiding was te laag	1	1	3	2	3	2
problemen met andere leerlingen	2	0	1	1	1	1
ik voelde me niet veilig op school	0	0	0	1	0	0
overige schoolgerelateerde oorzaken	4	7	4	4	8	5

BIJLAGE 3.3 Belangrijkste reden voor de voortijdige uitval, uitgesplitst naar opleidingssector (in %)

	MBO					
	Landbouw	Techniek	Economie	Gezond-heids zorg	Gedrag & maat-schappij	Totaal
(geestelijke) gezondheidsproblemen	**19**	**14**	**14**	**19**	**22**	**16**
psychische problemen	9	7	6	9	12	7
ziekte	7	5	7	6	10	6
overige (geestelijke) gezondheidsproblemen	2	2	2	4	1	2
Persoonlijke problemen	**5**	**7**	**9**	**12**	**13**	**10**
relatieproblemen/gezinsproblemen (bijv. scheiding van ouders)	2	4	4	6	6	4
zwangerschap	2	1	3	2	4	2
verslavingsproblemen	1	1	1	2	0	1
school in combinatie met zorg voor kinderen, en/ of familie was te zwaar	0	0	1	1	3	1
in aanraking komen met politie/justitie	0	1	1	0	1	1
overige persoonlijke problemen	0	1	1	1	0	1
Push-factor van de arbeidsmarkt	**2**	**3**	**3**	**2**	**1**	**3**
ik had een inkomen nodig en ben daarom gaan werken	2	2	3	1	1	2
overige push-factoren van de arbeidsmarkt	0	0	1	1	1	1
Pull-factor van de arbeidsmarkt	**7**	**11**	**8**	**6**	**4**	**8**
ik wilde liever gaan werken	6	10	7	6	4	7
overige pull-factoren van de arbeidsmarkt	1	1	0	0	0	1
Anders	**9**	**6**	**8**	**6**	**4**	**7**
geen stageplek kunnen vinden	1	1	1	1	2	1
ik ging verhuizen	0	0	1	1	1	1
gebrek aan motivatie	0	0	1	0	0	1
overige kon geen bpv/stage vinden	0	1	0	0	0	1
overige anders/verhuisd	9	4	5	3	2	4

BIJLAGE 3.3 Belangrijkste reden voor de voortijdige uitval, uitgesplitst naar opleidingssector (in %)

	MBO					
	Landbouw	Techniek	Economie	Gezond-heids zorg	Gedrag & maat-schappij	Totaal
Onbekend	**23**	**18**	**18**	**16**	**11**	**17**

BIJLAGE 3.4 Bezigheid op enquetemoment, uitgesplitst naar opleidingsniveau (in %)

		vsv	niet-vsv	totaal
AVO	werkzame beroepsbevolking	20	17	17
	werkloze beroepsbevolking	3	1%	1
	in onderwijs	64	78	77
	NEET	7	1	1
	onbekend	6	4	4
		100	100	100
VMBO	werkzame beroepsbevolking	25	24	24
	werkloze beroepsbevolking	8	2	3
	in onderwijs	48	71	70
	NEET	7	1	1
	onbekend	12	2	3
		100	100	100
MBO 1	werkzame beroepsbevolking	33	50	43
	werkloze beroepsbevolking	24	3	11
	in onderwijs	23	47	37
	NEET	10		4
	onbekend	11		5
		100	100	100
MBO 2	werkzame beroepsbevolking	48	56	54
	werkloze beroepsbevolking	19	8	10
	in onderwijs	20	31	29
	NEET	8	3	4
	onbekend	5	2	3
		100	100	100
MBO 3	werkzame beroepsbevolking	38	63	60
	werkloze beroepsbevolking	16	5	7
	in onderwijs	34	26	27
	NEET	9	3	4
	onbekend	3	2	2
		100	100	100
MBO 4	werkzame beroepsbevolking	45	48	47
	werkloze beroepsbevolking	9	4	5
	in onderwijs	32	46	44

BIJLAGE 3.4 Bezigheid op enquetemoment, uitgesplitst naar opleidingsniveau (in %)

		vsv	niet-vsv	totaal
	NEET	8	2	2
	onbekend	6	1	2
		100	100	100
Total	werkzame beroepsbevolking	39	35	35
	werkloze beroepsbevolking	14	3	4
	in onderwijs	32	58	56
	NEET	8	1	2
	onbekend	7	2	3
		100	100	100

LITERATUUR

Bouma, S., Coenen, L., Kerckhaert, A. (2011) *Arbeidsmarktpositie van niet-westerse allochtonen*, Zoetemeer: Research voor Beleid.

CBS (2015), *Werkloosheid: twee afbakeningen,' Sociaaleconomische trends 2015/02*, Den Haag: CBS.

CPB (2015), *Juniraming 2014: Economische vooruitzichten voor 2014 en 2015*, Den Haag: CPB.

Ministerie van OCW (2015), *Kamerbrief over toekomstgericht middelbaar beroepsonderwijs*, 2 juni 2015.

ROA (2010), *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2009*, ROA-R-2010/7.

ROA (2011), *Schoolverlaters tussen onderwijs en arbeidsmarkt 2010*, ROA-R-2011/7.

SCP (2014). *Jaarrapport Integratie*, Den Haag: SCP.

BIJLAGE 1
KERNINDICATOREN

Kernindicatoren 2014

	benaderde aantallen	verder leren	zelfde opleiding opnieuw kiezen	werkloosheid	intrede werkloosheid	flexibele aanstelling	bruto uurloon	minimaal eigen niveau	eigen/verwante richting
		%	%	%	maanden	%	€	%	%
HAVO/VWO	2.622	90	97	5	-	-	-	-	-
HAVO	1.504	87	96	6	-	-	-	-	-
VWO	1.118	94	98	4	-	-	-	-	-
VMBO	9.466	98	88	9	-	-	-	-	-
Naar leerweg									
Theoretisch	3.244	98	88	8	-	-	-	-	-
Gemengd	851	99	92	1	-	-	-	-	-
Kaderberoepsgericht	2.749	98	90	8	-	-	-	-	-
Basisberoepsgericht	2.622	98	83	13	-	-	-	-	-
Naar sector									
Landbouw	3.486	98	89	5	-	-	-	-	-
Techniek	690	98	87	6	-	-	-	-	-
Economie	682	99	87	10	-	-	-	-	-
Gezondheidszorg	899	98	87	13	-	-	-	-	-
Intersectoraal	465	97	86	15	-	-	-	-	-
MBO	32.033	44	78	10	1,2	49	10,16	68	69
BOL	20.783	56	75	13	1,4	69	8,82	65	61
BOL niveau 1	1.014	65	68	28	1,4	85	5,83	56	40

Kernindicatoren 2014

	benaderde aantallen	verder leren	zelfde opleiding opnieuw kiezen	werkloosheid	intrede werkloosheid	flexibele aanstelling	bruto uurloon	minimaal eigen niveau	eigen/verwante richting
		%	%	%	maanden	%	€	%	%
BOL niveau 2	4.363	64	73	21	2,1	71	7,46	54	53
Landbouw	653	45	68	21	1,6	61	6,66	77	65
Techniek	922	63	72	26	1,8	82	7,41	61	47
Economie	1.490	62	71	18	2,3	63	7,31	59	46
Gezondheidszorg	1.298	61	75	20	2,1	74	7,78	61	64
BOL niveau 3	4.610	45	74	11	1,4	71	8,84	65	64
Landbouw	904	32	65	16	1,7	69	7,38	55	51
Techniek	400	23	77	13	2,3	50	10,32	63	64
Economie	1.708	57	73	14	1,2	71	8,00	58	50
Gezondheidszorg	811	35	77	5	1,1	70	9,78	72	81
Gedrag en Maatschappij	787	45	72	8	1,5	81	8,88	71	73
BOL niveau 4	10.796	57	77	9	1,2	67	9,47	72	64
Landbouw	1.611	50	74	8	1,2	66	8,62	69	63
Techniek	2.049	52	76	6	1,0	58	10,06	72	69
Economie	3.856	63	75	15	1,5	68	8,52	65	52
Gezondheidszorg	1.546	45	83	6	0,8	68	10,58	84	81
Gedrag en maatschappij	1.734	66	75	9	1,2	76	9,00	66	55

Kernindicatoren 2014

	benaderde aantallen	verder leren	zelfde opleiding opnieuw kiezen	werkloosheid	intrede werkloosheid	flexibele aanstelling	bruto uurloon	minimaal eigen niveau	eigen/verwante richting
		%	%	%	maanden	%	€	%	%
BBL	11.250	22	83	6	0,7	33	11,43	71	75
BBL niveau 1	1.136	22	76	11	1,0	25	9,63	46	44
BBL niveau 2	4.392	29	84	6	1,0	46	9,92	65	66
Landbouw	861	18	89	1	0,4	33	9,19	60	57
Techniek	1.981	35	87	2	0,8	45	10,22	66	65
Economie	1.060	24	77	19	1,8	64	8,37	60	67
Gezondheidszorg	490	21	81	6	0,8	32	11,25	71	72
BBL niveau 3	3.896	18	82	6	0,5	28	12,04	74	86
Landbouw	777	14	83	3	0,3	21	11,33	72	83
Techniek	1.223	24	81	4	0,8	39	12,33	74	85
Economie	972	27	74	12	0,6	26	10,19	54	75
Gezondheidszorg	693	6	86	3	0,1	19	12,77	83	94
Gedrag en maatschappij	231	7	92	7	0,9	21	14,22	88	92
BBL niveau 4	1.826	14	85	4	0,4	23	13,79	87	86
Landbouw	212	19	85	6	0,7	16	13,04	78	73
Techniek	420	16	84	2	0,5	27	14,46	79	86
Economie	508	22	81	5	0,5	23	12,20	78	72
Gezondheidszorg	555	6	89	2	0,2	22	14,32	98	98
Gedrag en maatschappij	131	16	75	16	1,2	-	-	-	-

Kernindicatoren 2014

	benaderde aantallen	verder leren	zelfde opleiding opnieuw kiezen	werkloosheid	intrede werkloosheid	flexibele aanstelling	bruto uurloon	minimaal eigen niveau	eigen/verwante richting
		%	%	%	maanden	%	€	%	%
HBO	44.916	28	77	7	2,2	65	13,26	74	74
Landbouw	1.406	31	75	8	1,9	64	13,09	73	70
Onderwijs	4.760	34	86	6	2,1	70	14,12	87	88
Techniek	7.779	25	84	6	1,9	53	14,11	84	82
Economie	16.730	31	70	8	2,3	64	12,95	75	64
Gezondheidszorg	4.813	25	84	4	2,0	66	14,81	79	89
Gedrag en maatschappij	5.545	24	72	9	3,0	79	12,77	49	71
Taal en cultuur	3.883	23	82	7	2,0	67	10,10	64	64
Totaal	89.037	64	84	9	1,4	54	11,06	70	70

Bron: ROA (SIS)

- = te weinig waarnemingen

Kernindicatoren 2003-2014

Verder leren		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AVO	%	90	91	87	88	88	90	89	87	90	87	87	90
VMBO	%	87	88	85	87	89	92	95	96	97	98	98	98
BOL 1	%	53	38	34	45	23	53	51	67	56	74	67	65
BOL 2	%	52	49	36	63	32	60	59	58	60	59	60	61
BOL 3	%	33	33	26	40	27	43	43	48	44	45	46	45
BOL 4	%	52	56	55	56	55	57	55	57	59	58	55	57
BBL 1	%	-	-	-	-	10	30	25	29	20	20	19	22
BBL 2	%	-	-	-	-	19	35	33	34	34	29	28	29
BBL 3	%	-	-	-	-	13	24	21	25	25	18	22	18
BBL 4	%	-	-	-	-	15	17	18	24	16	19	17	14
HBO	%	33	32	32	32	35	36	36	36	33	31	30	28

% schoolverlaters dat direct is doorgestroomd naar een vervolgopleiding.

Werkloosheid		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AVO	%	12	12	16	6	4	5	7	4	2	11	4	5
VMBO	%	7	6	10	3	4	6	4	5	5	10	6	9
BOL 1	%	20	29	30	15	9	13	27	21	28	26	38	28
BOL 2	%	12	22	14	10	7	6	8	10	13	14	18	21
BOL 3	%	4	10	7	4	3	4	8	4	7	11	13	11
BOL 4	%	3	8	5	5	2	2	4	4	5	7	9	9
BBL 1	%	-	-	-	-	4	1	8	4	8	5	7	11
BBL 2	%	-	-	-	-	3	1	3	4	4	4	6	6
BBL 3	%	-	-	-	-	0	1	2	2	2	2	3	6
BBL 4	%	-	-	-	-	2	0	1	2	3	2	4	4
HBO	%	5	5	4	4	3	3	5	5	6	8	8	7

Flexibele aanstelling		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
BOL 1	%	29	46	47	75	72	57	64	66	75	77	75	85
BOL 2	%	37	47	47	52	47	53	54	54	63	65	68	71
BOL 3	%	28	40	43	50	44	43	44	49	55	60	64	71
BOL 4	%	31	41	44	42	40	37	45	51	50	60	63	67
BBL 1	%	-	-	-	-	16	29	19	20	20	18	21	25
BBL 2	%	-	-	-	-	27	30	30	36	31	33	35	46
BBL 3	%	-	-	-	-	18	19	25	21	25	31	26	28
BBL 4	%	-	-	-	-	14	14	14	15	17	19	22	23
HBO	%	38	42	45	44	39	40	46	51	54	58	65	65

Een flexibele aanstelling betreft een aanstelling als uitzendkracht, oproepkracht e.d. of een aanstelling in tijdelijke dienst.

Kernindicatoren 2003-2014

Bruto uurloon													
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
BOL 1	€	6.80	7.96	7.84	7.58	8.92	7.34	7.44	6.53	7.21	7.33	6.46	5.83
BOL 2	€	7.95	8.35	8.44	7.98	8.70	8.65	10.01	9.60	8.60	8.06	8.35	7.46
BOL 3	€	9.93	10.06	9.61	10.11	10.86	10.50	11.64	11.07	10.40	9.72	9.51	8.84
BOL 4	€	10.52	10.64	10.37	11.09	11.50	11.38	11.64	12.08	11.17	10.45	10.39	9.47
BBL 1	€	-	-	-	-	10.27	10.29	11.85	12.03	10.75	11.29	10.05	9.63
BBL 2	€	-	-	-	-	11.20	11.02	12.09	11.31	11.14	10.98	10.72	9.92
BBL 3	€	-	-	-	-	13.01	13.00	13.43	13.05	12.88	12.53	12.00	12.04
BBL 4	€	-	-	-	-	14.39	14.26	15.12	14.98	14.58	13.87	13.73	13.79
HBO	€	14.74	14.10	13.82	15.04	15.22	15.48	14.95	14.95	14.38	14.05	13.14	13.26

Het bruto uurloon heeft betrekking op de hoofdfunctie, en is inclusief toeslagen maar exclusief inkomen uit overwerk.

Minimaal eigen niveau													
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
BOL 1	%	53	43	29	60	59	59	61	77	68	76	63	56
BOL 2	%	68	61	59	62	63	71	65	74	67	66	67	54
BOL 3	%	75	64	64	77	78	83	75	77	75	69	66	65
BOL 4	%	69	75	78	82	84	85	84	85	80	76	75	72
BBL 1	%	-	-	-	-	45	51	50	46	41	44	46	46
BBL 2	%	-	-	-	-	64	71	62	69	66	69	70	65
BBL 3	%	-	-	-	-	68	65	60	68	65	67	67	74
BBL 4	%	-	-	-	-	86	83	82	84	87	83	82	87
HBO	%	75	75	76	82	85	84	82	79	77	76	72	74

Het minimaal eigen niveau betreft het opleidingsniveau dat door de werkgever voor deze functie minimaal vereist is.

Eigen/verwante richting													
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
BOL 1	%	41	54	49	42	36	54	58	75	59	65	52	40
BOL 2	%	60	63	54	56	51	55	55	58	58	58	59	53
BOL 3	%	78	69	67	73	72	75	74	77	74	71	66	64
BOL 4	%	70	68	71	76	75	74	74	74	78	71	70	64
BBL 1	%	-	-	-	-	52	52	42	49	58	45	52	44
BBL 2	%	-	-	-	-	65	62	60	64	74	73	71	66
BBL 3	%	-	-	-	-	79	77	78	79	84	85	83	86
BBL 4	%	-	-	-	-	84	81	83	83	87	90	87	86
HBO	%	79	78	76	80	82	82	79	79	78	78	73	74

De eigen/verwante richting betreft de opleidingsrichting dat door de werkgever voor deze functie minimaal vereist is.

Kernindicatoren 2003-2014

Zelfde opleiding opnieuw kiezen													
		2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
AVO	%	-	-	-	-	96	97	96	95	97	97	98	97
VMBO	%	-	-	-	88	84	81	82	84	88	87	88	88
BOL 1	%	59	68	71	76	69	75	68	72	75	80	73	68
BOL 2	%	78	64	66	71	70	74	73	75	74	77	75	73
BOL 3	%	82	78	74	77	78	79	77	79	76	76	75	74
BOL 4	%	83	77	79	79	82	80	79	79	79	77	78	77
BBL 1	%	-	-	-	-	83	82	87	75	78	83	79	76
BBL 2	%	-	-	-	-	82	84	84	81	82	85	83	84
BBL 3	%	-	-	-	-	86	87	83	85	88	84	86	82
BBL 4	%	-	-	-	-	82	85	84	83	85	86	86	85
HBO	%	82	78	78	78	80	78	78	79	79	79	78	77

% schoolverlaters dat achteraf bezien dezelfde opleiding opnieuw zal kiezen.
- niet gevraagd

STATISTISCHE BIJLAGE

TABELLEN NAAR OPLEIDINGSSECTOR

Website Kerncijfers Schoolverlatersonderzoeken:
https://roastatistics.maastrichtuniversity.nl/SISOnline/Home.aspx.

Op de website Kerncijfers Schoolverlatersonderzoeken (https://roastatistics.maastrichtuniversity.nl/SISOnline/Home.aspx.) zijn landelijke statistieken te vinden over gediplomeerde schoolverlaters van het initiële onderwijs in Nederland. De cijfers zijn gebaseerd op de schoolverlatersonderzoeken van het ROA en hebben betrekking op de gediplomeerden van het avo, vmbo, mbo en het ho. De kerncijfers die gepresenteerd worden geven een inzicht in de gevolgde studie, het vervolgonderwijs en de intrede van de schoolverlaters op de arbeidsmarkt.

De website is te raadplegen vanuit twee invalshoeken: naar onderwijsindeling en naar kernindicator. De invalshoek naar onderwijs laat alle kerncijfers voor een bepaalde onderwijsindeling zien. Hierbij kan gekozen worden voor onderwijsniveaus, onderwijssectoren en individuele opleidingen. Daarnaast is er de mogelijkheid om een keuze te maken voor voltijd, deeltijd of duale opleidingsvarianten. De invalshoek naar indicator laat voor alle onderwijsniveaus, - sectoren dan wel opleidingen de informatie over één gekozen indicator zien. Zowel in het menu als in de overzichtstabellen zijn de kernindicatoren naar een vijftal categorieën ingedeeld:

- algemene achtergrondkenmerken;
- gevolgde opleiding;
- oordeel over de gevolgde opleiding;
- kenmerken vervolgonderwijs;
- arbeidsmarktindicatoren en baankenmerken.

De cijfers worden telkens weergegeven voor de laatste vijf meetjaren en worden jaarlijks geupdate rond de tijd dat het landelijk rapport ‘Schoolverlaters tussen Onderwijs en Arbeidsmarkt’ uitkomt.

INHOUD

Algemeen

1 Aantallen en respons 117
2 De uitstroom van schoolverlaters verbijzonderd naar geslacht, etniciteit en gemiddelde leeftijd op moment van enquête 120
3 Situatie op moment van enquête 122

Arbeidsmarkt

4 Werkloosheid 124
5 Werkloosheid tot eerste baan 126
6 Werkzaam in klein-, midden-, grootbedrijf 128
7 Percentage werkende schoolverlaters met een flexibele aanstelling 130
8 Wekelijkse arbeidsduur van werkende schoolverlaters 132
9 Aard van het dienstverband van werkende schoolverlaters 134
10 Vereist opleidingsniveau voor de huidige functie volgens de werkgever 136
11 Vereiste opleidingsrichting voor de huidige functie volgens de werkgever 138
12 Oordeel van de werkende schoolverlaters over de aansluiting tussen de afgesloten opleiding en de huidige functie 140
13 Beloning van werkende schoolverlaters 142
14 Tevredenheid met huidige functie 144
15 Percentage werkende schoolverlaters waarvan huidige functie goede carriereperspectieven biedt 146
16 Benutting van kennis en vaardigheden schieten tekort volgens oordeel werkende schoolverlaters 148
17 Percentage werkende schoolverlaters dat op zoek is naar een andere baan 150

Vervolgonderwijs

18 Doorstroom en type vervolgonderwijs 152
19 Oordeel van schoolverlaters over de aansluiting van de afgelopen opleiding met de vervolgopleiding 154
20 Uitvallers en studiewisselaars 156

Oordeel over gevolgde opleiding

21 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: breedte en diepgang van gevolgde opleiding 158

22 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: basis te starten op de arbeidsmarkt en basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen 160

23 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: moeilijkheidsgraad van gevolgde opleiding 162

24 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: docenten streng in beoordeling van studenten 164

25 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: uitdagend niveau 166

26 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: pittige tentamens/opdrachten 168

27 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: toetsen op inzicht 170

Tevredenheid achteraf

28 Opleiding achteraf opnieuw kiezen 172

TABEL 1 Aantallen en respons

	benaderde aantallen	responspercentage	ongewogen aantallen	gewogen aantallen
HAVO/VWO	2.622	34	891	76.521
HAVO	1.504	33	489	43.682
VWO	1.118	36	402	32.839
VMBO	9.466	26	2.456	90.146
Naar leerweg				
Theoretisch	3.244	30	969	42.073
Gemengd	851	31	264	5.727
Kaderberoepsgericht	2.749	26	716	23.889
Basisberoepsgericht	2.622	19	507	18.457
Naar sector				
Landbouw	3.486	25	859	6.549
Techniek	690	20	136	10.751
Economie	682	21	142	10.523
Gezondheidszorg	899	27	245	12.882
Intersectoraal	465	23	105	7.368
MBO	32.033	18	5.668	161.727
BOL	20.783	19	4.032	100.818
BOL niveau 1	1.014	11	115	5.390
Landbouw	145	15	22	148
Techniek	85	16	14	510
Economie	703	10	67	4.253
Gezondheidszorg	81	15	12	479
BOL niveau 2	4.363	14	627	22.209
Landbouw	653	18	118	1.046
Techniek	922	13	119	5.254
Economie	1.490	11	169	8.174
Gezondheidszorg	1.298	17	221	7.736
BOL niveau 3	4.610	19	861	22.453
Landbouw	904	21	189	1.420
Techniek	400	14	57	2.013
Economie	1.708	15	263	9.648
Gezondheidszorg	811	21	174	4.733
Gedrag en maatschappij	787	23	178	4.639

TABEL 1 Aantallen en respons

	benaderde aantallen	responspercentage	ongewogen aantallen	gewogen aantallen
BOL niveau 4	10.796	23	2.429	50.766
Landbouw	1.611	27	434	2.603
Techniek	2.049	20	417	11.060
Economie	3.856	19	750	18.367
Gezondheidszorg	1.546	25	392	9.045
Gedrag en maatschappij	1.734	25	436	9.690
BBL	11.250	15	1636	60.909
BBL niveau 1	1.136	13	144	5.744
Landbouw	679	12	83	2.406
Techniek	134	10	13	1.000
Economie	272	15	39	1.920
Gezondheidszorg	51	18	9	418
BBL niveau 2	4.392	13	571	23.445
Landbouw	861	11	99	1.562
Techniek	1.981	12	230	13.271
Economie	1.060	14	145	5.034
Gezondheidszorg	490	20	97	3.577
BBL niveau 3	3.896	14	559	20.309
Landbouw	777	14	104	1.233
Techniek	1.223	12	149	7.316
Economie	972	14	135	5.025
Gezondheidszorg	693	19	133	5.144
Gedrag en maatschappij	231	16	38	1.591
BBL niveau 4	1.826	20	362	11.411
Landbouw	212	20	43	315
Techniek	420	17	73	2.667
Economie	508	19	95	3.049
Gezondheidszorg	555	23	128	4.199
Gedrag en maatschappij	131	18	23	1.181

TABEL 1 Aantallen en respons

	benaderde aantallen	responspercentage	ongewogen aantallen	gewogen aantallen
HBO	44.916	40	17.051	52.129
Landbouw	1.406	43	573	1.390
Onderwijs	4.760	39	1.761	5.684
Techniek	7.779	41	3.025	8.905
Economie	16.730	36	5.797	19.539
Gezondheidszorg	4.813	45	2.126	5.912
Gedrag en maatschappij	5.545	43	2.298	6.868
Taal en cultuur	3.883	41	1.471	3.830
Totaal	89.037	30	26.066	380.523

Bron: ROA (SIS)

TABEL 2 De uitstroom van schoolverlaters verbijzonderd naar geslacht, etniciteit en gemiddelde leeftijd op moment van enquête

Opleidingssector	vrouw %	westerse allochtoon %	niet-westerse allochtoon %	autochtoon %	leeftijd gem.
HAVO/VWO	53	6	6	88	18,8
HAVO	52	6	7	88	18,6
VWO	53	6	5	89	19,1
VMBO	49	5	13	82	17,4
Naar leerweg					
Theoretisch	50	5	10	85	17,3
Gemengd	54	3	7	90	17,3
Kaderberoepsgericht	49	4	14	82	17,5
Basisberoepsgericht	45	4	21	74	17,7
Naar sector					
Landbouw	53	3	4	93	17,5
Techniek	5	3	9	88	17,5
Economie	41	3	27	70	17,5
Gezondheidszorg	90	6	13	81	17,7
Intersectoraal	40	6	22	72	17,6
MBO	49	6	12	82	25,7
BOL	55	5	15	80	21,9
BOL niveau 1	47	12	39	50	21,7
BOL niveau 2	51	7	21	72	21,6
Landbouw	50	4	1	95	19,8
Techniek	12	7	16	77	21,1
Economie	43	8	26	66	21,4
Gezondheidszorg	85	6	21	73	22,5
BOL niveau 3	58	5	12	83	21,9
Landbouw	56	3	2	96	22,2
Techniek	22	3	5	92	22,2
Economie	37	7	18	76	21,1
Gezondheidszorg	81	4	6	90	22,1
Gedrag en maatschappij	93	2	15	83	22,9
BOL niveau 4	56	4	10	86	22,1
Landbouw	59	2	1	97	21,7
Techniek	30	3	6	90	22,3
Economie	47	6	15	79	21,6
Gezondheidszorg	76	5	5	90	23,0
Gedrag en maatschappij	84	3	12	85	21,9

TABEL 2 De uitstroom van schoolverlaters verbijzonderd naar geslacht, etniciteit en gemiddelde leeftijd op moment van enquête

Opleidingssector	vrouw %	westerse allochtoon %	niet-westerse allochtoon %	autochtoon %	leeftijd gem.
BBL	40	6	8	86	31,9
BBL niveau 1	39	10	15	75	37,0
BBL niveau 2	30	5	9	86	31,1
Landbouw	23	3	3	94	30,4
Techniek	6	6	5	89	30,3
Economie	49	4	11	85	27,4
Gezondheidszorg	92	6	21	73	39,7
BBL niveau 3	43	6	7	87	31,1
Landbouw	18	5	4	90	28,9
Techniek	4	6	7	86	27,3
Economie	45	9	10	81	28,7
Gezondheidszorg	94	5	3	91	37,0
Gedrag en maatschappij	79	3	8	89	38,5
BBL niveau 4	54	4	5	90	32,3
Landbouw	24	0	3	97	30,7
Techniek	11	6	4	90	31,4
Economie	46	5	7	88	30,5
Gezondheidszorg	84	3	3	95	32,6
Gedrag en maatschappij	71	5	15	80	38,4
HBO	58	9	8	84	24,9
Landbouw	46	7	1	92	24,6
Onderwijs	78	4	4	91	26,0
Techniek	20	6	7	87	24,6
Economie	53	9	10	81	24,5
Gezondheidszorg	81	9	4	87	24,8
Gedrag en maatschappij	86	5	9	86	24,8
Taal en cultuur	65	24	6	70	26,4
Totaal	51	6	11	84	22,2

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Het betreft de leeftijd per onderzoeksdatum ongeveer anderhalf jaar na schoolverlaten.

TABEL 3 Situatie op moment van enquête

Opleidingssector	studie %	combinatie werken-leren %	betaald werk %	anders %
HAVO/VWO	80	13	3	3
HAVO	78	14	5	3
VWO	83	12	1	4
VMBO	67	27	3	3
Naar leerweg				
Theoretisch	75	20	2	3
Gemengd	72	23	3	2
Kaderberoepsgericht	62	33	3	3
Basisberoepsgericht	53	39	6	3
Naar sector				
Landbouw	57	34	5	4
Techniek	54	39	6	1
Economie	60	37	1	3
Gezondheidszorg	63	30	5	2
Intersectoraal	65	28	3	4
MBO	29	15	47	9
BOL	43	12	36	9
BOL niveau 1	49	20	15	16
BOL niveau 2	44	17	27	11
Landbouw	35	15	38	12
Techniek	41	20	29	10
Economie	46	19	26	9
Gezondheidszorg	45	14	26	14
BOL niveau 3	33	10	47	10
Landbouw	23	8	54	16
Techniek	24	10	53	13
Economie	44	12	36	8
Gezondheidszorg	27	9	59	5
Gedrag en maatschappij	25	10	51	14
BOL niveau 4	46	10	36	7
Landbouw	41	8	44	6
Techniek	41	11	41	6
Economie	52	12	28	8
Gezondheidszorg	35	11	49	6
Gedrag en maatschappij	54	8	31	7

TABEL 3 Situatie op moment van enquête

Opleidingssector	studie %	combinatie werken-leren %	betaald werk %	anders %
BBL	3	20	68	9
BBL niveau 1	2	22	60	16
BBL niveau 2	3	28	60	10
Landbouw	3	12	76	9
Techniek	3	34	57	5
Economie	3	22	56	18
Gezondheidszorg	2	18	67	12
BBL niveau 3	3	16	74	7
Landbouw	3	4	84	8
Techniek	4	18	73	6
Economie	7	20	58	15
Gezondheidszorg	0	14	83	3
Gedrag en maatschappij	0	4	88	8
BBL niveau 4	4	12	76	8
Landbouw	0	12	80	8
Techniek	2	21	69	8
Economie	8	10	77	6
Gezondheidszorg	3	9	83	5
Gedrag en maatschappij	5	11	63	21
HBO	14	x	73	12
Landbouw	20	x	69	11
Onderwijs	7	x	79	15
Techniek	17	x	75	8
Economie	19	x	70	11
Gezondheidszorg	8	x	81	12
Gedrag en maatschappij	12	x	73	16
Taal en cultuur	8	x	74	18
Totaal	46	16	32	7

x = antwoordcategorie niet opgenomen

Bron: ROA (SIS)

TABEL 4 Werkloosheid

	aanbieden op arbeidsmarkt %	werkloosheid %
HAVO/VWO	19	5
HAVO	22	6
VWO	16	4
VMBO	28	9
Naar leerweg		
Theoretisch	21	8
Gemengd	25	1
Kaderberoepsgericht	35	8
Basisberoepsgericht	38	13
Naar sector		
Landbouw	33	5
Techniek	42	6
Economie	36	10
Gezondheidszorg	31	13
Intersectoraal	30	15
MBO	71	10
BOL	57	13
BOL niveau 1	49	28
BOL niveau 2	55	21
Landbouw	63	21
Techniek	55	26
Economie	54	18
Gezondheidszorg	56	20
BOL niveau 3	66	11
Landbouw	78	16
Techniek	76	13
Economie	56	14
Gezondheidszorg	73	5
Gedrag en maatschappij	72	8
BOL niveau 4	54	9
Landbouw	58	8
Techniek	59	6
Economie	49	15
Gezondheidszorg	66	6
Gedrag en maatschappij	46	9

TABEL 4 Werkloosheid

	aanbieden op arbeidsmarkt %	werkloosheid %
BBL	96	6
BBL niveau 1	92	11
BBL niveau 2	96	6
Landbouw	93	1
Techniek	96	2
Economie	96	19
Gezondheidszorg	98	6
BBL niveau 3	96	6
Landbouw	94	3
Techniek	96	4
Economie	91	12
Gezondheidszorg	100	3
Gedrag en maatschappij	100	7
BBL niveau 4	95	4
Landbouw	100	6
Techniek	96	2
Economie	92	5
Gezondheidszorg	97	2
Gedrag en maatschappij	95	16
HBO	85	7
Landbouw	80	8
Onderwijs	92	6
Techniek	82	6
Economie	81	8
Gezondheidszorg	92	4
Gedrag en maatschappij	88	9
Taal en cultuur	91	7
Totaal	52	9

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Het werkloosheidspercentage heeft betrekking op de werkloze beroepsbevolking: schoolverlaters zonder werk die op zoek zijn naar betaald werk. Daarbij is tevens als voorwaarde gesteld dat de maatschappelijke positie niet scholier of student is.

TABEL 5 Werkloosheid tot eerste baan

Opleidingssector	0 mnd. %	1-3 mnd. %	4-6 mnd. %	7-12 mnd. %	>= 13 mnd. %	maanden
MBO	82	7	5	3	2	1,2
BOL	79	8	6	4	3	1,4
BOL niveau 1	72	12	10	5	1	1,4
BOL niveau 2	75	8	5	7	5	2,1
Landbouw	83	3	6	4	5	1,6
Techniek	70	17	5	5	4	1,8
Economie	75	6	4	11	4	2,3
Gezondheidszorg	78	6	6	3	7	2,1
BOL niveau 3	79	8	6	4	2	1,4
Landbouw	71	15	8	4	2	1,7
Techniek	78	2	1	14	5	2,3
Economie	80	9	7	2	2	1,2
Gezondheidszorg	81	8	7	3	1	1,1
Gedrag en maatschappij	79	7	6	5	3	1,5
BOL niveau 4	82	7	6	3	2	1,2
Landbouw	81	8	5	4	2	1,2
Techniek	82	7	7	3	1	1,0
Economie	80	8	6	4	3	1,5
Gezondheidszorg	84	7	5	3	1	0,8
Gedrag en maatschappij	82	7	5	4	2	1,2
BBL	88	6	3	2	1	0,7
BBL niveau 1	89	5	3	2	2	1,0
BBL niveau 2	85	7	3	3	2	1,0
Landbouw	87	8	5	0	0	0,4
Techniek	88	5	2	4	1	0,8
Economie	74	12	9	3	3	1,8
Gezondheidszorg	89	5	3	1	2	0,8
BBL niveau 3	88	7	4	1	1	0,5
Landbouw	94	3	0	1	1	0,3
Techniek	83	10	4	1	1	0,8
Economie	83	8	8	1	0	0,6
Gezondheidszorg	96	4	0	0	0	0,1
Gedrag en maatschappij	92	0	3	0	3	0,9

TABEL 5 Werkloosheid tot eerste baan

Opleidingssector	0 mnd. %	1-3 mnd. %	4-6 mnd. %	7-12 mnd. %	>= 13 mnd. %	maanden
BBL niveau 4	92	5	1	1	1	0,4
Landbouw	85	8	3	3	0	0,7
Techniek	92	4	2	2	0	0,5
Economie	92	5	0	2	2	0,5
Gezondheidszorg	95	4	1	0	0	0,2
Gedrag en maatschappij	84	10	0	1	5	1,2
HBO	65	15	9	6	5	2,2
Landbouw	70	12	10	6	3	1,9
Onderwijs	67	14	9	5	5	2,1
Techniek	68	15	7	6	4	1,9
Economie	64	15	9	6	5	2,3
Gezondheidszorg	65	16	8	6	5	2,0
Gedrag en maatschappij	61	12	9	10	8	3,0
Taal en cultuur	66	15	10	5	3	2,0
Totaal	78	9	6	4	3	1,4

Bron: ROA (SIS)

TABEL 6 Werkzaam in klein-, midden-, grootbedrijf

Opleidingssector	1-9 personen %	10-99 personen %	>= 100 personen %
MBO	16	29	54
BOL	19	33	48
BOL niveau 1	19	34	47
BOL niveau 2	20	32	48
Landbouw	49	22	29
Techniek	26	31	43
Economie	15	34	51
Gezondheidszorg	17	34	49
BOL niveau 3	17	34	49
Landbouw	36	42	23
Techniek	16	40	44
Economie	16	32	52
Gezondheidszorg	14	30	56
Gedrag en maatschappij	15	38	47
BOL niveau 4	20	32	48
Landbouw	46	32	22
Techniek	27	29	44
Economie	18	37	45
Gezondheidszorg	13	25	62
Gedrag en maatschappij	17	35	49
BBL	14	26	60
BBL niveau 1	11	18	70
BBL niveau 2	17	35	48
Landbouw	27	37	36
Techniek	16	38	46
Economie	18	33	49
Gezondheidszorg	16	23	61
BBL niveau 3	13	26	60
Landbouw	39	25	35
Techniek	15	34	51
Economie	12	35	53
Gezondheidszorg	9	11	79
Gedrag en maatschappij	5	21	74

TABEL 6 Werkzaam in klein-, midden-, grootbedrijf

Opleidingssector	1-9 personen %	10-99 personen %	>= 100 personen %
BBL niveau 4	10	15	75
Landbouw	28	22	50
Techniek	14	26	60
Economie	8	20	72
Gezondheidszorg	10	6	85
HBO	17	29	54
Landbouw	23	28	49
Onderwijs	6	45	50
Techniek	12	31	57
Economie	12	29	59
Gezondheidszorg	28	24	49
Gedrag en maatschappij	10	23	67
Taal en cultuur	64	17	19
Totaal	17	29	54

Bron: ROA (SIS)

TABEL 7 Percentage werkende schoolverlaters met een flexibele aanstelling

Opleidingssector	%
MBO	49
BOL	69
BOL niveau 1	85
BOL niveau 2	71
Landbouw	61
Techniek	82
Economie	63
Gezondheidszorg	74
BOL niveau 3	71
Landbouw	69
Techniek	50
Economie	71
Gezondheidszorg	70
Gedrag en maatschappij	81
BOL niveau 4	67
Landbouw	66
Techniek	58
Economie	68
Gezondheidszorg	68
Gedrag en maatschappij	76
BBL	33
BBL niveau 1	25
BBL niveau 2	46
Landbouw	33
Techniek	45
Economie	64
Gezondheidszorg	32
BBL niveau 3	28
Landbouw	21
Techniek	39
Economie	26
Gezondheidszorg	19
Gedrag en maatschappij	21

TABEL 7 Percentage werkende schoolverlaters met een flexibele aanstelling

Opleidingssector	%
BBL niveau 4	23
Landbouw	16
Techniek	27
Economie	23
Gezondheidszorg	22
HBO	65
Landbouw	64
Onderwijs	70
Techniek	53
Economie	64
Gezondheidszorg	66
Gedrag en maatschappij	79
Taal en cultuur	67
Totaal	54

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Een flexibele aanstelling betreft een aanstelling als uitzendkracht, oproepkracht e.d. of een aanstelling in tijdelijke dienst.

TABEL 8 Wekelijkse arbeidsduur van werkende schoolverlaters

Opleidingssector	deeltijdaanstelling %	wekelijkse arbeidsduur uren
MBO	51	31,4
BOL	60	29,1
BOL niveau 1	63	28,5
BOL niveau 2	68	26,5
Landbouw	44	32,8
Techniek	47	31,9
Economie	63	26,9
Gezondheidszorg	91	21,7
BOL niveau 3	60	29,0
Landbouw	54	30,1
Techniek	16	37,0
Economie	44	31,7
Gezondheidszorg	82	26,4
Gedrag en maatschappij	85	23,4
BOL niveau 4	56	30,1
Landbouw	43	33,4
Techniek	34	35,1
Economie	54	30,7
Gezondheidszorg	70	27,2
Gedrag en maatschappij	80	24,0
BBL	44	33,5
BBL niveau 1	52	31,0
BBL niveau 2	41	34,1
Landbouw	30	35,0
Techniek	25	37,6
Economie	59	30,8
Gezondheidszorg	87	23,8
BBL niveau 3	42	33,6
Landbouw	16	39,2
Techniek	9	38,8
Economie	39	34,8
Gezondheidszorg	81	27,2
Gedrag en maatschappij	78	26,9

TABEL 8 Wekelijkse arbeidsduur van werkende schoolverlaters

Opleidingssector	deeltijdaanstelling %	wekelijkse arbeidsduur uren
BBL niveau 4	47	33,1
Landbouw	18	35,2
Techniek	20	37,6
Economie	29	35,9
Gezondheidszorg	72	29,7
HBO	40	34,5
Landbouw	26	37,1
Onderwijs	60	31,3
Techniek	13	38,4
Economie	23	36,8
Gezondheidszorg	69	30,4
Gedrag en maatschappij	71	29,5
Taal en cultuur	53	35,2
Totaal	48	32,3

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

De arbeidsduur betreft zowel het aantal uren in de hoofdfunctie als het aantal uren in eventuele nevenfuncties (HBO).

Een deeltijdaanstelling is een aanstelling met minder dan 33 arbeidsuren per week.

TABEL 9 Aard van het dienstverband van werkende schoolverlaters

Opleidingssector	leer/werk-overeenkomst %	uitzend-oproepkracht %	loondienst werkgever %	bedrijf ouders/ partner %	eigen bedrijf/ free-lance %	anders %
MBO	11	10	73	1	3	3
BOL	8	16	67	1	4	4
BOL niveau 1	17	40	33	0	3	6
BOL niveau 2	15	14	63	0	4	4
Landbouw	20	8	63	0	7	1
Techniek	16	12	62	0	5	6
Economie	16	13	64	0	4	3
Gezondheidszorg	14	16	62	0	2	5
BOL niveau 3	7	18	65	2	4	4
Landbouw	5	17	61	9	4	4
Techniek	1	11	70	3	7	8
Economie	9	19	63	1	3	4
Gezondheidszorg	6	13	74	1	5	1
Gedrag en maatschappij	7	26	57	1	2	6
BOL niveau 4	5	14	71	1	5	4
Landbouw	3	13	67	7	7	4
Techniek	9	7	68	2	11	2
Economie	2	14	77	2	2	3
Gezondheidszorg	5	14	74	0	1	5
Gedrag en maatschappij	4	22	65	0	5	5
BBL	13	4	79	0	1	2
BBL niveau 1	11	3	78	0	0	8
BBL niveau 2	18	6	73	0	1	1
Landbouw	8	7	79	1	1	4
Techniek	24	8	68	0	1	0
Economie	12	3	81	0	0	4
Gezondheidszorg	7	4	84	1	2	2
BBL niveau 3	13	4	78	1	2	2
Landbouw	4	5	75	4	7	5
Techniek	21	7	65	0	3	4
Economie	10	0	87	2	1	0
Gezondheidszorg	9	1	88	0	2	0
Gedrag en maatschappij	8	4	84	0	0	4

TABEL 9 Aard van het dienstverband van werkende schoolverlaters

Opleidingssector	leer/werk-overeenkomst %	uitzend-oproepkracht %	loondienst werkgever %	bedrijf ouders/ partner %	eigen bedrijf/ free-lance %	anders %
BBL niveau 4	5	3	89	0	1	2
Landbouw	12	3	70	5	8	2
Techniek	8	4	86	0	0	2
Economie	5	4	84	1	3	2
Gezondheidszorg	3	1	94	0	1	1
HBO	0	12	77	0	8	3
Landbouw	0	10	73	5	8	4
Onderwijs	0	20	75	0	2	4
Techniek	0	7	86	0	4	3
Economie	0	12	81	0	4	2
Gezondheidszorg	0	7	82	0	9	3
Gedrag en maatschappij	0	19	73	0	4	4
Taal en cultuur	0	4	37	0	57	2
Totaal	8	10	74	1	4	3

Bron: ROA (SIS)

TABEL 10 Vereist opleidingsniveau voor de huidige functie volgens de werkgever

Opleidingssector	lager %	zelfde %	hoger %
MBO	31	60	8
BOL	34	59	6
BOL niveau 1	44	44	12
BOL niveau 2	46	37	17
Landbouw	23	65	12
Techniek	42	39	20
Economie	59	28	13
Gezondheidszorg	39	42	19
BOL niveau 3	35	63	2
Landbouw	45	53	2
Techniek	37	62	1
Economie	42	55	3
Gezondheidszorg	28	72	
Gedrag en maatschappij	29	70	1
BOL niveau 4	28	67	5
Landbouw	31	66	3
Techniek	28	64	8
Economie	35	58	7
Gezondheidszorg	15	83	1
Gedrag en maatschappij	34	64	2
BBL	29	61	10
BBL niveau 1	55	43	3
BBL niveau 2	35	44	21
Landbouw	41	53	7
Techniek	34	42	24
Economie	40	40	20
Gezondheidszorg	28	52	19
BBL niveau 3	27	72	2
Landbouw	28	71	1
Techniek	25	73	1
Economie	46	50	4
Gezondheidszorg	17	82	1
Gedrag en maatschappij	13	87	1

TABEL 10 Vereist opleidingsniveau voor de huidige functie volgens de werkgever

Opleidingssector	lager %	zelfde %	hoger %
BBL niveau 4	12	82	5
Landbouw	22	72	6
Techniek	21	71	8
Economie	22	73	5
Gezondheidszorg	2	96	2
HBO	26	70	4
Landbouw	28	70	3
Onderwijs	13	82	5
Techniek	15	80	4
Economie	25	70	5
Gezondheidszorg	21	77	2
Gedrag en maatschappij	52	46	3
Taal en cultuur	35	61	3
Totaal	30	63	7

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vraag in de enquête:

Welk opleidingsniveau werd **door uw werkgever** voor deze functie minimaal vereist?

TABEL 11 Vereiste opleidingsrichting voor de huidige functie volgens de werkgever

Opleidingssector	eigen/verwante richting %	geen/andere richting %
MBO	69	31
BOL	61	39
BOL niveau 1	40	60
BOL niveau 2	53	47
Landbouw	65	35
Techniek	47	53
Economie	46	54
Gezondheidszorg	64	36
BOL niveau 3	64	36
Landbouw	51	49
Techniek	64	36
Economie	50	50
Gezondheidszorg	81	19
Gedrag en maatschappij	73	27
BOL niveau 4	64	36
Landbouw	63	37
Techniek	69	31
Economie	52	48
Gezondheidszorg	81	19
Gedrag en maatschappij	55	45
BBL	75	25
BBL niveau 1	44	56
BBL niveau 2	66	34
Landbouw	57	43
Techniek	65	35
Economie	67	33
Gezondheidszorg	72	28
BBL niveau 3	86	14
Landbouw	83	17
Techniek	85	15
Economie	75	25
Gezondheidszorg	94	6
Gedrag en maatschappij	92	8

TABEL 11 Vereiste opleidingsrichting voor de huidige functie volgens de werkgever

Opleidingssector	eigen/verwante richting %	geen/andere richting %
BBL niveau 4	86	14
Landbouw	73	27
Techniek	86	14
Economie	72	28
Gezondheidszorg	98	2
HBO	74	26
Landbouw	70	30
Onderwijs	88	12
Techniek	82	18
Economie	64	36
Gezondheidszorg	89	11
Gedrag en maatschappij	71	29
Taal en cultuur	64	36
Totaal	70	30

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vraag in de enquête:

Welke opleidingsrichting werd **door uw werkgever** voor deze functie vereist?

TABEL 12 Oordeel van de werkende schoolverlaters over de aansluiting tussen de afgesloten opleiding en de huidige functie

Opleidingssector	goed %	voldoende %	matig %	slecht %
MBO	33	44	14	9
BOL	29	42	16	14
BOL niveau 1	30	30	20	20
BOL niveau 2	32	41	13	14
Landbouw	23	50	15	12
Techniek	23	47	12	18
Economie	26	41	12	22
Gezondheidszorg	44	35	16	5
BOL niveau 3	29	45	14	13
Landbouw	26	36	14	24
Techniek	19	50	19	12
Economie	25	47	17	11
Gezondheidszorg	37	48	8	7
Gedrag en maatschappij	32	38	11	19
BOL niveau 4	28	41	17	14
Landbouw	23	36	22	19
Techniek	30	42	16	12
Economie	22	43	18	17
Gezondheidszorg	35	45	14	6
Gedrag en maatschappij	26	33	21	20
BBL	37	46	12	5
BBL niveau 1	23	50	21	7
BBL niveau 2	36	46	11	8
Landbouw	28	56	15	1
Techniek	34	48	9	9
Economie	41	34	15	11
Gezondheidszorg	40	47	11	3
BBL niveau 3	41	45	12	2
Landbouw	42	44	11	2
Techniek	27	57	13	3
Economie	34	44	19	3
Gezondheidszorg	58	34	6	2
Gedrag en maatschappij	55	36	9	0

TABEL 12 Oordeel van de werkende schoolverlaters over de aansluiting tussen de afgesloten opleiding en de huidige functie

Opleidingssector	goed %	voldoende %	matig %	slecht %
BBL niveau 4	40	44	13	3
Landbouw	23	58	12	7
Techniek	44	37	13	6
Economie	34	53	9	4
Gezondheidszorg	43	43	13	1
HBO	32	39	17	11
Landbouw	32	36	16	16
Onderwijs	41	40	12	8
Techniek	32	45	16	6
Economie	26	40	21	12
Gezondheidszorg	45	37	11	6
Gedrag en maatschappij	28	36	19	17
Taal en cultuur	38	30	16	16
Totaal	33	42	15	10

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vraag in de enquête:

Hoe vindt u de aansluiting tussen uw […] opleiding en uw huidige functie?

TABEL 13 Beloning van werkende schoolverlaters

Opleidingssector	gemiddeld bruto maandloon €	gemiddeld bruto uurloon €
MBO	1.387	10,16
BOL	1.110	8,82
BOL niveau 1	716	5,83
BOL niveau 2	853	7,46
Landbouw	838	6,66
Techniek	959	7,41
Economie	880	7,31
Gezondheidszorg	763	7,78
BOL niveau 3	1.088	8,84
Landbouw	966	7,38
Techniek	1.435	10,32
Economie	1.147	8,00
Gezondheidszorg	1.069	9,78
Gedrag en maatschappij	883	8,88
BOL niveau 4	1.232	9,47
Landbouw	1.159	8,62
Techniek	1.505	10,06
Economie	1.152	8,52
Gezondheidszorg	1.267	10,58
Gedrag en maatschappij	931	9,00
BBL	1.648	11,43
BBL niveau 1	1.288	9,63
BBL niveau 2	1.443	9,92
Landbouw	1.398	9,19
Techniek	1.642	10,22
Economie	1.127	8,37
Gezondheidszorg	1.093	11,25
BBL niveau 3	1.740	12,04
Landbouw	1.881	11,33
Techniek	2.073	12,33
Economie	1.571	10,19
Gezondheidszorg	1.457	12,77
Gedrag en maatschappij	1.672	14,22

TABEL 13 Beloning van werkende schoolverlaters

Opleidingssector	gemiddeld bruto maandloon €	gemiddeld bruto uurloon €
BBL niveau 4	1.989	13,79
Landbouw	2.117	13,04
Techniek	2.437	14,46
Economie	1.852	12,20
Gezondheidszorg	1.857	14,32
HBO	1.883	13,26
Landbouw	2.037	13,09
Onderwijs	1.730	14,12
Techniek	2.315	14,11
Economie	2.018	12,95
Gezondheidszorg	1.810	14,81
Gedrag en maatschappij	1.487	12,77
Taal en cultuur	1.289	10,10
Totaal	1.531	11,06

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Dit betreft het bruto inkomen in de hoofdfunctie. Dit is inclusief toeslagen maar exclusief inkomen uit overwerk. Er is hier niet gecorrigeerd voor verschillen in leeftijd van de schoolverlaters of het aantal uren dat gemiddeld per week gewerkt wordt.

TABEL 14 Tevredenheid met huidige functie

Opleidingssector	%
MBO	65
BOL	62
BOL niveau 1	53
BOL niveau 2	68
Landbouw	67
Techniek	63
Economie	65
Gezondheidszorg	74
BOL niveau 3	59
Landbouw	65
Techniek	62
Economie	57
Gezondheidszorg	60
Gedrag en maatschappij	57
BOL niveau 4	63
Landbouw	71
Techniek	70
Economie	55
Gezondheidszorg	66
Gedrag en maatschappij	58
BBL	67
BBL niveau 1	63
BBL niveau 2	65
Landbouw	67
Techniek	65
Economie	50
Gezondheidszorg	78
BBL niveau 3	72
Landbouw	77
Techniek	74
Economie	66
Gezondheidszorg	73
Gedrag en maatschappij	70

TABEL 14 Tevredenheid met huidige functie

Opleidingssector	%
BBL niveau 4	65
Landbouw	72
Techniek	63
Economie	66
Gezondheidszorg	68
HBO	63
Landbouw	67
Onderwijs	68
Techniek	73
Economie	59
Gezondheidszorg	70
Gedrag en maatschappij	50
Totaal	64

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vraag in de enquête:

Hoe tevreden bent u met uw huidige functie (1 'zeer ontevreden' tot en met 5 'zeer tevreden').

Vermeld is het percentage van antwoordcategorie 4 en 5.

TABEL 15 Percentage werkende schoolverlaters waarvan huidige functie goede carrièreperspectieven biedt

Opleidingssector	ja %
MBO	46
BOL	44
BOL niveau 1	32
BOL niveau 2	47
Landbouw	45
Techniek	46
Economie	47
Gezondheidszorg	48
BOL niveau 3	44
Landbouw	38
Techniek	53
Economie	51
Gezondheidszorg	42
Gedrag en maatschappij	32
BOL niveau 4	44
Landbouw	44
Techniek	56
Economie	42
Gezondheidszorg	43
Gedrag en maatschappij	29
BBL	48
BBL niveau 1	32
BBL niveau 2	50
Landbouw	34
Techniek	55
Economie	44
Gezondheidszorg	45
BBL niveau 3	53
Landbouw	54
Techniek	61
Economie	54
Gezondheidszorg	46
Gedrag en maatschappij	36

TABEL 15 Percentage werkende schoolverlaters waarvan huidige functie goede carrièreperspectieven biedt

Opleidingssector	ja %
BBL niveau 4	45
Landbouw	44
Techniek	51
Economie	47
Gezondheidszorg	49
HBO	51
Landbouw	58
Onderwijs	31
Techniek	67
Economie	56
Gezondheidszorg	52
Gedrag en maatschappij	34
Taal en cultuur	40
Totaal	48

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vraag in de enquête:

Biedt uw functie goede carrièremogelijkheden? (1 'nauwelijks' tot en met 5 'heel veel'). Vermeld is het percentage van antwoordcategorie 4 en 5.

TABEL 16 Benutting van kennis en vaardigheden en kennis en vaardigheden schieten tekort volgens oordeel werkende schoolverlaters

Opleidingssector	Benutting kennis en vaardigheden %	Kennis en vaardigheden schieten tekort %
MBO	63	12
BOL	58	13
BOL niveau 1	44	20
BOL niveau 2	57	14
Landbouw	51	13
Techniek	62	14
Economie	45	11
Gezondheidszorg	66	18
BOL niveau 3	62	12
Landbouw	50	19
Techniek	72	2
Economie	60	6
Gezondheidszorg	64	19
Gedrag en maatschappij	63	14
BOL niveau 4	58	13
Landbouw	61	16
Techniek	61	12
Economie	48	13
Gezondheidszorg	71	14
Gedrag en maatschappij	52	14
BBL	66	11
BBL niveau 1	47	10
BBL niveau 2	66	13
Landbouw	61	13
Techniek	65	12
Economie	67	9
Gezondheidszorg	70	19
BBL niveau 3	70	10
Landbouw	72	10
Techniek	70	8
Economie	51	15
Gezondheidszorg	80	11
Gedrag en maatschappij	82	5

TABEL 16 Benutting van kennis en vaardigheden en kennis en vaardigheden schieten tekort volgens oordeel werkende schoolverlaters

Opleidingssector	Benutting kennis en vaardigheden %	Kennis en vaardigheden schieten tekort %
BBL niveau 4	69	11
Landbouw	70	14
Techniek	63	9
Economie	54	9
Gezondheidszorg	80	16
HBO	60	7
Landbouw	55	8
Onderwijs	76	7
Techniek	67	6
Economie	51	6
Gezondheidszorg	73	8
Gedrag en maatschappij	48	8
Totaal	62	11

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vragen in de enquête:

In welke mate worden in uw huidige functie uw kennis en vaardigheden benut (1 'helemaal niet' tot en met 5 'in sterke mate'). Vermeld is het percentage van antwoordcategorie 4 en 5.

In welke mate schieten uw kennis en vaardigheden tekort voor uw huidige functie (1 'helemaal niet' tot en met 5 'in sterke mate')? Vermeld is het percentage van antwoordcategorie 4 en 5.

TABEL 17 Percentage werkende schoolverlaters dat op zoek is naar een andere baan

Opleidingssector	%
MBO	19
BOL	25
BOL niveau 1	22
BOL niveau 2	19
Landbouw	20
Techniek	19
Economie	18
Gezondheidszorg	19
BOL niveau 3	29
Landbouw	34
Techniek	27
Economie	29
Gezondheidszorg	22
Gedrag en maatschappij	38
BOL niveau 4	25
Landbouw	21
Techniek	16
Economie	27
Gezondheidszorg	28
Gedrag en maatschappij	33
BBL	13
BBL niveau 1	22
BBL niveau 2	12
Landbouw	16
Techniek	13
Economie	12
Gezondheidszorg	7
BBL niveau 3	13
Landbouw	8
Techniek	17
Economie	16
Gezondheidszorg	8
Gedrag en maatschappij	12

TABEL 17 Percentage werkende schoolverlaters dat op zoek is naar een andere baan

Opleidingssector	%
BBL niveau 4	11
Landbouw	10
Techniek	12
Economie	12
Gezondheidszorg	8
HBO	29
Landbouw	26
Onderwijs	28
Techniek	15
Economie	27
Gezondheidszorg	25
Gedrag en maatschappij	47
Taal en cultuur	49
Totaal	22

Bron: ROA (SIS)

TABEL 18 Doorstroom en type vervolgonderwijs

	Vervolg-opleiding gevolgd %	HAVO/ VWO %	BOL niv. 1/2 %	BOL niv. 3/4 %	BBL niv. 1/2 %	BBL niv. 3/4 %	HBO %	WO %	anders %
HAVO/VWO	90	1	0	2	0	0	53	33	0
HAVO	87	1	0	4	0	0	79	1	0
VWO	94	0	0	0	0	0	17	76	1
VMBO	98	8	15	57	8	6	0	0	2
Naar leerweg									
Theoretisch	98	16	3	69	1	6	0	0	2
Gemengd	99	4	8	76	4	5	0	0	0
Kaderberoepsgericht	98	0	9	68	8	9	0	0	2
Basisberoepsgericht	98	0	54	11	23	5	0	0	3
Naar sector									
Landbouw	98	1	32	41	14	5	0	0	4
Techniek	98	1	23	36	26	7	0	0	3
Economie	99	0	24	54	9	11	0	0	0
Gezondheidszorg	98	1	29	50	8	6	0	0	3
Intersectoraal	97	0	23	54	13	5	0	0	1
MBO	44	0	2	12	1	7	19	0	1
BOL	56	0	2	18	1	4	29	0	1
BOL niveau 1	65	0	29	15	10	3	1	0	4
BOL niveau 2	61	0	2	43	2	10	1	0	2
Landbouw	45	0	7	29	1	6	0	0	0
Techniek	63	0	0	39	7	12	0	0	4
Economie	62	0	4	43	1	10	2	0	2
Gezondheidszorg	61	0	1	49	0	8	0	0	0
BOL niveau 3	45	0	0	25	0	5	13	0	1
Landbouw	32	0	0	23	1	5	2	0	0
Techniek	23	-	-	-	-	-	-	-	-
Economie	57	0	1	28	1	4	22	0	1
Gezondheidszorg	35	0	0	21	0	6	7	0	1
Gedrag en maatschappij	45	0	0	27	0	6	11	0	0
BOL niveau 4	57	0	0	3	0	1	51	0	1
Landbouw	50	0	0	5	0	1	41	0	2
Techniek	52	0	0	4	1	1	45	0	1
Economie	63	0	0	3	0	0	57	0	1
Gezondheidszorg	45	0	0	1	0	1	42	0	0
Gedrag en maatschappij	66	0	0	5	0	1	59	0	1

TABEL 18 Doorstroom en type vervolgonderwijs

	Vervolg-opleiding gevolgd %	HAVO/ VWO %	BOL niv. 1/2 %	BOL niv. 3/4 %	BBL niv. 1/2 %	BBL niv. 3/4 %	HBO %	WO %	anders %
BBL	22	0	1	3	1	12	2	0	1
BBL niveau 1	22	0	5	0	9	3	0	0	2
BBL niveau 2	29	0	1	4	1	20	0	0	1
Landbouw	18	-	-	-	-	-	-	-	-
Techniek	35	0	1	5	2	23	0	0	1
Economie	24	0	0	6	0	16	0	0	0
Gezondheidszorg	21	0	0	3	1	13	0	0	2
BBL niveau 3	18	0	0	2	0	12	2	0	1
Landbouw	14	-	-	-	-	-	-	-	-
Techniek	24	0	0	4	0	15	2	0	2
Economie	27	0	0	4	1	17	3	0	0
Gezondheidszorg	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Gedrag en maatschappij	7	-	-	-	-	-	-	-	-
BBL niveau 4	14	0	0	2	0	3	7	0	2
Landbouw	19	-	-	-	-	-	-	-	-
Techniek	16	-	-	-	-	-	-	-	-
Economie	22	-	-	-	-	-	-	-	-
Gezondheidszorg	6	-	-	-	-	-	-	-	-
Gedrag en maatschappij	16	-	-	-	-	-	-	-	-
HBO	28	0	0	0	0	0	5	15	6
Landbouw	31	0	0	0	0	0	3	18	9
Onderwijs	34	0	0	0	0	0	14	8	10
Techniek	25	0	0	0	0	0	3	19	3
Economie	31	0	0	0	0	0	3	21	6
Gezondheidszorg	25	0	0	0	0	0	7	9	8
Gedrag en maatschappij	24	0	0	1	0	0	5	12	6
Taal en cultuur	23	0	0	1	0	0	12	4	3
Totaal	64	2	4	19	2	4	19	9	2

Bron: ROA (SIS)

TABEL 19 Oordeel van schoolverlaters over de aansluiting van de afgesloten opleiding met de vervolgopleiding

Opleidingssector	goed %	redelijk %	matig %	slecht %
HAVO/VWO	45	38	14	3
HAVO	39	41	17	4
VWO	52	34	11	3
VMBO	38	41	16	5
Naar leerweg				
Theoretisch	39	40	16	6
Gemengd	38	42	16	3
Kaderberoepsgericht	36	43	18	3
Basisberoepsgericht	36	44	15	5
Naar sector				
Landbouw	36	39	19	6
Techniek	37	47	13	3
Economie	37	47	16	0
Gezondheidszorg	35	40	20	4
Intersectoraal	38	41	13	8
MBO	35	35	20	10
BOL	32	34	22	11
BOL niveau 1	54	29	13	4
BOL niveau 2	49	33	12	6
Landbouw	38	44	9	9
Techniek	46	39	10	6
Economie	54	25	13	7
Gezondheidszorg	48	37	12	4
BOL niveau 3	35	37	17	11
Landbouw	42	34	15	10
Techniek	53	34	2	11
Economie	29	39	21	11
Gezondheidszorg	41	31	13	15
Gedrag en maatschappij	39	36	16	9

TABEL 19 Oordeel van schoolverlaters over de aansluiting van de afgesloten opleiding met de vervolgopleiding

Opleidingssector	goed %	redelijk %	matig %	slecht %
BOL niveau 4	21	34	30	15
Landbouw	18	35	31	16
Techniek	20	30	36	14
Economie	24	34	27	15
Gezondheidszorg	25	36	25	14
Gedrag en maatschappij	16	36	33	14
BBL	45	38	11	6
BBL niveau 1	51	45	4	0
BBL niveau 2	51	37	6	5
BBL niveau 3	38	39	16	7
BBL niveau 4	35	33	23	9
HBO	36	37	19	8
Landbouw	38	35	23	4
Onderwijs	45	38	14	3
Techniek	31	36	22	11
Economie	33	39	20	8
Gezondheidszorg	46	33	16	5
Gedrag en maatschappij	35	38	18	9
Totaal	39	38	17	6

Bron: ROA (SIS)

TABEL 20 Uitvallers en studiewisselaars

	vervolgopleiding voortijdig verlaten %	studiewisselaars %
HAVO/VWO	12	10
HAVO	13	10
VWO	11	10
VMBO	5	4
Naar leerweg		
Theoretisch	6	5
Gemengd	4	3
Kaderberoepsgericht	7	6
Basisberoepsgericht	3	3
Naar sector		
Landbouw	6	5
Techniek	3	1
Economie	5	5
Gezondheidszorg	4	3
Intersectoraal	9	8
MBO	11	5
BOL	13	6
BOL niveau 1	8	7
BOL niveau 2	10	4
Landbouw	9	5
Techniek	10	6
Economie	9	5
Gezondheidszorg	11	3
BOL niveau 3	7	1
Landbouw	10	0
Techniek	2	0
Economie	7	1
Gezondheidszorg	6	2
Gedrag en maatschappij	7	1
BOL niveau 4	17	8
Landbouw	9	4
Techniek	16	6
Economie	17	9
Gezondheidszorg	15	8
Gedrag en maatschappij	19	10

TABEL 20 Uitvallers en studiewisselaars

	vervolgopleiding voortijdig verlaten %	studiewisselaars %
BBL	4	0
BBL niveau 1	0	0
BBL niveau 2	3	0
BBL niveau 3	4	0
BBL niveau 4	7	3
HBO	5	0
Landbouw	3	0
Onderwijs	4	0
Techniek	9	1
Economie	5	1
Gezondheidszorg	3	0
Gedrag en maatschappij	6	0
Taal en cultuur	6	0
Totaal	9	6

Bron: ROA (SIS)

TABEL 21 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: breedte en diepgang van gevolgde opleiding

	Breedte		Diepgang
	te smal %	te breed %	te weinig diepgang %
HAVO/VWO	3	10	10
HAVO	3	9	9
VWO	2	11	10
VMBO	7	8	8
Naar leerweg			
Theoretisch	7	7	10
Gemengd	5	7	5
Kaderberoepsgericht	9	9	9
Basisberoepsgericht	6	7	5
Naar sector			
Landbouw	6	6	9
Techniek	7	8	4
Economie	3	8	5
Gezondheidszorg	8	10	8
Intersectoraal	14	6	12
MBO	9	9	15
BOL	10	9	17
BOL niveau 1	16	15	15
BOL niveau 2	7	10	9
Landbouw	15	8	19
Techniek	4	6	8
Economie	5	9	4
Gezondheidszorg	11	14	12
BOL niveau 3	11	9	15
Landbouw	10	10	20
Techniek	16	10	10
Economie	12	7	14
Gezondheidszorg	7	15	13
Gedrag en maatschappij	12	8	21
BOL niveau 4	10	9	21
Landbouw	14	13	25
Techniek	9	11	21
Economie	9	7	18
Gezondheidszorg	7	10	21
Gedrag en maatschappij	14	7	27

TABEL 21 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: breedte en diepgang van gevolgde opleiding

	Breedte		Diepgang
	te smal %	te breed %	te weinig diepgang %
BBL	7	9	12
BBL niveau 1	22	7	19
BBL niveau 2	9	11	9
Landbouw	10	6	11
Techniek	8	12	5
Economie	8	8	14
Gezondheidszorg	12	16	16
BBL niveau 3	3	7	11
Landbouw	8	6	15
Techniek	2	7	9
Economie	4	8	11
Gezondheidszorg	4	6	13
Gedrag en maatschappij	3	15	8
BBL niveau 4	6	9	14
Landbouw	7	6	19
Techniek	5	12	7
Economie	10	5	16
Gezondheidszorg	3	12	20
Gedrag en maatschappij	10	5	5
HBO	4	24	17
Landbouw	2	29	21
Onderwijs	9	7	17
Techniek	3	21	15
Economie	3	31	20
Gezondheidszorg	6	15	14
Gedrag en maatschappij	4	26	16
Totaal	7	11	13

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vragen in de enquête:

Wat is uw oordeel over uw gevolgde opleiding met betrekking tot de breedte van de opleiding (1 'te weinig' tot 7 'te veel'). Vermeld is percentage van antwoordcategorie 1 en 2 (te smal) en antwoordcategorie 6 en 7 (te breed).

Wat is uw oordeel over uw gevolgde opleiding met betrekking tot de diepgang van de opleiding (1 'te weinig' tot 7 'te veel'). Vermeld is percentage van antwoordcategorie 1 en 2 (te weinig).

TABEL 22 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: basis om te starten op de arbeidsmarkt en basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen

	verder ontwikkelen %	starten op arbeidsmarkt %
VMBO	57	27
Naar leerweg		
Theoretisch	56	25
Gemengd	70	32
Kaderberoepsgericht	57	28
Basisberoepsgericht	55	28
Naar sector		
Landbouw	55	24
Techniek	63	39
Economie	54	32
Gezondheidszorg	60	23
Intersectoraal	55	24
MBO	57	43
BOL	55	37
BOL niveau 1	54	31
BOL niveau 2	60	42
Landbouw	60	43
Techniek	54	38
Economie	63	47
Gezondheidszorg	61	38
BOL niveau 3	54	38
Landbouw	51	34
Techniek	48	47
Economie	50	36
Gezondheidszorg	62	49
Gedrag en maatschappij	56	28
BOL niveau 4	54	36
Landbouw	51	38
Techniek	58	45
Economie	52	32
Gezondheidszorg	61	44
Gedrag en maatschappij	51	27
BBL	61	52

TABEL 22 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: basis om te starten op de arbeidsmarkt en basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen

	verder ontwikkelen %	starten op arbeidsmarkt %
BBL niveau 1	47	35
BBL niveau 2	58	49
Landbouw	58	47
Techniek	56	51
Economie	62	47
Gezondheidszorg	63	49
BBL niveau 3	66	61
Landbouw	66	59
Techniek	68	67
Economie	50	43
Gezondheidszorg	77	74
Gedrag en maatschappij	78	51
BBL niveau 4	61	49
Landbouw	64	48
Techniek	62	38
Economie	46	37
Gezondheidszorg	70	65
Gedrag en maatschappij	59	47
HBO	63	47
Landbouw	67	55
Onderwijs	58	50
Techniek	68	59
Economie	61	46
Gezondheidszorg	68	50
Gedrag en maatschappij	60	35
Taal en cultuur	70	29
Totaal	58	39

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

In welke mate biedt uw gevolgde opleiding een goede basis om kennis en vaardigheden verder te ontwikkelen (1 'helemaal niet' tot 5 'in sterkte mate'). Vermeld is het percentage van antwoordcategorie 4 en 5.

Vraag in de enquête:

In welke mate biedt uw gevolgde opleiding een goede basis om te starten op de arbeidsmarkt (1 'helemaal niet' tot 5 'in sterke mate'). Vermeld is het percentage van antwoordcategorie 4 en 5.

TABEL 23 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: moeilijkheidsgraad van gevolgde opleiding

	te makkelijk %	te moeilijk %
HAVO/VWO	5	8
HAVO	6	10
VWO	5	6
VMBO	14	4
Naar leerweg		
Theoretisch	18	4
Gemengd	10	3
Kaderberoepsgericht	13	5
Basisberoepsgericht	7	5
Naar sector		
Landbouw	11	5
Techniek	6	4
Economie	12	4
Gezondheidszorg	11	7
Intersectoraal	11	4
MBO	20	6
BOL	23	6
BOL niveau 1	23	6
BOL niveau 2	14	9
Landbouw	22	8
Techniek	15	11
Economie	13	11
Gezondheidszorg	14	7
BOL niveau 3	20	6
Landbouw	16	4
Techniek	20	5
Economie	24	8
Gezondheidszorg	14	10
Gedrag en maatschappij	18	1
BOL niveau 4	28	4
Landbouw	26	4
Techniek	26	5
Economie	28	3
Gezondheidszorg	24	6
Gedrag en maatschappij	35	2

TABEL 23 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: moeilijkheidsgraad van gevolgde opleiding

	te makkelijk %	te moeilijk %
BBL	14	6
BBL niveau 1	16	8
BBL niveau 2	14	6
Landbouw	13	2
Techniek	11	7
Economie	19	7
Gezondheidszorg	18	4
BBL niveau 3	13	5
Landbouw	21	7
Techniek	8	6
Economie	24	4
Gezondheidszorg	9	5
Gedrag en maatschappij	8	4
BBL niveau 4	15	5
Landbouw	13	6
Techniek	9	15
Economie	23	2
Gezondheidszorg	17	
Gedrag en maatschappij	6	5
HBO	14	5
Landbouw	12	4
Onderwijs	16	4
Techniek	12	7
Economie	15	4
Gezondheidszorg	9	6
Gedrag en maatschappij	14	3
Totaal	14	6

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vraag in de enquête:

Wat is uw oordeel over uw gevolgde opleiding met betrekking tot de moeilijkheidsgraad van de opleiding (1 'veel te laag' tot 7 'veel te hoog'). Vermeld is het percentage van antwoordcategorie 1 en 2 (te makkelijk) en 6 en 7 (te moeilijk).

TABEL 24 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: docenten streng in beoordeling studenten

	(helemaal) mee eens %	(helemaal) mee oneens %
HAVO/VWO	34	28
HAVO	35	26
VWO	32	30
VMBO	27	29
Naar leerweg		
Theoretisch	28	30
Gemengd	31	24
Kaderberoepsgericht	22	32
Basisberoepsgericht	27	26
Naar sector		
Landbouw	23	31
Techniek	24	29
Economie	30	26
Gezondheidszorg	23	33
Intersectoraal	26	22
MBO	20	41
BOL	21	40
BOL niveau 1	27	39
BOL niveau 2	21	37
Landbouw	16	33
Techniek	15	47
Economie	20	34
Gezondheidszorg	26	34
BOL niveau 3	24	37
Landbouw	19	40
Techniek	23	40
Economie	22	38
Gezondheidszorg	34	30
Gedrag en maatschappij	19	40
BOL niveau 4	19	43
Landbouw	18	45
Techniek	21	41
Economie	22	39
Gezondheidszorg	19	44
Gedrag en maatschappij	13	52

TABEL 24 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: docenten streng in beoordeling studenten

	(helemaal) mee eens %	(helemaal) mee oneens %
BBL	19	41
BBL niveau 1	25	42
BBL niveau 2	19	43
Landbouw	17	44
Techniek	20	39
Economie	20	51
Gezondheidszorg	18	47
BBL niveau 3	17	40
Landbouw	28	36
Techniek	13	33
Economie	14	51
Gezondheidszorg	22	41
Gedrag en maatschappij	19	36
BBL niveau 4	19	37
Landbouw	11	40
Techniek	19	16
Economie	17	45
Gezondheidszorg	23	36
Gedrag en maatschappij	11	67
Totaal	25	34

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vraag in de enquête:

De docenten waren streng in de beoordeling van cursisten (1 'helemaal mee oneens' tot 5 'helemaal mee eens'). Vermeld is het percentage van antwoordcategorie 4 en 5 (helemaal mee eens) en 1 en 2 (helemaal mee oneens).

TABEL 25 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: uitdagend niveau

	(helemaal) mee eens %	(helemaal) mee oneens %
HAVO/VWO	44	23
HAVO	41	22
VWO	49	24
VMBO	34	33
Naar leerweg		
Theoretisch	32	36
Gemengd	44	24
Kaderberoepsgericht	33	30
Basisberoepsgericht	37	32
Naar sector		
Landbouw	35	30
Techniek	39	28
Economie	36	29
Gezondheidszorg	35	34
Intersectoraal	35	27
MBO	34	35
BOL	31	39
BOL niveau 1	42	24
BOL niveau 2	36	31
Landbouw	28	32
Techniek	29	31
Economie	40	30
Gezondheidszorg	38	32
BOL niveau 3	32	37
Landbouw	31	32
Techniek	35	36
Economie	31	39
Gezondheidszorg	35	34
Gedrag en maatschappij	29	40
BOL niveau 4	28	44
Landbouw	25	45
Techniek	33	39
Economie	27	45
Gezondheidszorg	35	37
Gedrag en maatschappij	20	52

TABEL 25 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: uitdagend niveau

	(helemaal) mee eens %	(helemaal) mee oneens %
BBL	39	30
BBL niveau 1	47	23
BBL niveau 2	40	32
Landbouw	42	34
Techniek	43	28
Economie	26	41
Gezondheidszorg	49	29
BBL niveau 3	38	28
Landbouw	40	40
Techniek	43	22
Economie	29	41
Gezondheidszorg	41	23
Gedrag en maatschappij	34	27
BBL niveau 4	37	31
Landbouw	36	34
Techniek	36	28
Economie	35	34
Gezondheidszorg	37	33
Gedrag en maatschappij	47	26
HBO	47	24
Landbouw	50	22
Onderwijs	42	28
Techniek	53	21
Economie	42	26
Gezondheidszorg	61	16
Gedrag en maatschappij	48	23
Totaal	38	31

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vraag in de enquête:

De opleiding was uitdagend met betrekking tot niveau (1 'helemaal mee oneens' tot 5 'helemaal mee eens'). Vermeld is het percentage van antwoordcategorie 4 en 5 (helemaal mee eens) en 1 en 2 (helemaal mee oneens).

TABEL 26 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: pittige examens/opdrachten

	(helemaal) mee eens %	(helemaal) mee oneens %
HAVO/VWO	36	26
HAVO	38	22
VWO	34	32
VMBO	31	30
Naar leerweg		
Theoretisch	27	34
Gemengd	40	21
Kaderberoepsgericht	34	26
Basisberoepsgericht	35	30
Naar sector		
Landbouw	33	24
Techniek	26	29
Economie	37	30
Gezondheidszorg	42	25
Intersectoraal	34	28
MBO	28	35
BOL	27	37
BOL niveau 1	38	31
BOL niveau 2	32	30
Landbouw	29	31
Techniek	32	30
Economie	28	29
Gezondheidszorg	36	32
BOL niveau 3	31	31
Landbouw	29	34
Techniek	34	27
Economie	30	32
Gezondheidszorg	31	27
Gedrag en maatschappij	31	36
BOL niveau 4	22	43
Landbouw	23	40
Techniek	28	38
Economie	20	43
Gezondheidszorg	22	42
Gedrag en maatschappij	18	51

TABEL 26 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: pittige examens/opdrachten

	(helemaal) mee eens %	(helemaal) mee oneens %
BBL	31	30
BBL niveau 1	41	27
BBL niveau 2	29	33
Landbouw	34	29
Techniek	32	30
Economie	19	44
Gezondheidszorg	30	31
BBL niveau 3	33	27
Landbouw	30	37
Techniek	31	21
Economie	27	41
Gezondheidszorg	37	21
Gedrag en maatschappij	46	24
BBL niveau 4	30	31
Landbouw	16	30
Techniek	40	23
Economie	29	33
Gezondheidszorg	25	36
Gedrag en maatschappij	32	27
Totaal	31	31

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vraag in de enquête:

De examens/opdrachten waren over het algemeen zeer pittig (1 'helemaal mee oneens' tot 5 'helemaal mee eens'). Vermeld is het percentage van antwoordcategorie 4 en 5 (helemaal mee eens) en 1 en 2 (helemaal mee oneens).

TABEL 27 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: toetsen op inzicht

	(helemaal) mee eens %	(helemaal) mee oneens %
HAVO/VWO	54	19
HAVO	50	19
VWO	59	19
VMBO	46	17
Naar leerweg		
Theoretisch	46	19
Gemengd	52	12
Kaderberoepsgericht	46	18
Basisberoepsgericht	46	16
Naar sector		
Landbouw	45	16
Techniek	47	12
Economie	45	16
Gezondheidszorg	48	20
Intersectoraal	46	18
MBO	40	25
BOL	37	28
BOL niveau 1	38	30
BOL niveau 2	45	21
Landbouw	35	21
Techniek	43	22
Economie	47	18
Gezondheidszorg	46	23
BOL niveau 3	36	26
Landbouw	31	22
Techniek	43	25
Economie	33	27
Gezondheidszorg	36	22
Gedrag en maatschappij	40	30
BOL niveau 4	34	31
Landbouw	34	30
Techniek	40	29
Economie	34	30
Gezondheidszorg	34	30
Gedrag en maatschappij	27	39

TABEL 27 Oordeel van gediplomeerde schoolverlaters: toetsen op inzicht

	(helemaal) mee eens %	(helemaal) mee oneens %
BBL	44	20
BBL niveau 1	54	9
BBL niveau 2	46	22
Landbouw	45	21
Techniek	46	22
Economie	40	27
Gezondheidszorg	53	16
BBL niveau 3	40	22
Landbouw	46	23
Techniek	37	22
Economie	33	27
Gezondheidszorg	49	19
Gedrag en maatschappij	45	19
BBL niveau 4	46	19
Landbouw	46	29
Techniek	54	19
Economie	38	9
Gezondheidszorg	46	29
Gedrag en maatschappij	47	10
Totaal	45	21

Bron: ROA (SIS)

Toelichting

Vraag in de enquête:

In de opleiding werd voldoende getoetst op inzicht (1 'helemaal mee oneens' tot 5 'helemaal mee eens'). Vermeld is het percentage van antwoordcategorie 4 en 5 (helemaal mee eens) en 1 en 2 (helemaal mee oneens).

TABEL 28 Opleiding achteraf opnieuw kiezen

Opleidingssector	zelfde opleiding %	andere opleiding %
HAVO/VWO	97	3
HAVO	96	4
VWO	98	2
VMBO	88	12
Naar leerweg		
Theoretisch	88	12
Gemengd	92	8
Kaderberoepsgericht	90	10
Basisberoepsgericht	83	17
Naar sector		
Landbouw	89	11
Techniek	87	13
Economie	87	13
Gezondheidszorg	87	13
Intersectoraal	86	14
MBO	78	22
BOL	75	25
BOL niveau 1	68	32
BOL niveau 2	73	27
Landbouw	68	32
Techniek	72	28
Economie	71	29
Gezondheidszorg	75	25
BOL niveau 3	74	26
Landbouw	65	35
Techniek	77	23
Economie	73	27
Gezondheidszorg	77	23
Gedrag en maatschappij	72	28
BOL niveau 4	77	23
Landbouw	74	26
Techniek	76	24
Economie	75	25
Gezondheidszorg	83	17
Gedrag en maatschappij	75	25

TABEL 28 Opleiding achteraf opnieuw kiezen

Opleidingssector	zelfde opleiding %	andere opleiding %
BBL	83	17
BBL niveau 1	76	24
BBL niveau 2	84	16
Landbouw	89	11
Techniek	87	13
Economie	77	23
Gezondheidszorg	81	19
BBL niveau 3	82	18
Landbouw	83	17
Techniek	81	19
Economie	74	26
Gezondheidszorg	86	14
Gedrag en maatschappij	92	8
BBL niveau 4	85	15
Landbouw	85	15
Techniek	84	16
Economie	81	19
Gezondheidszorg	89	11
Gedrag en maatschappij	75	25
HBO	77	23
Landbouw	75	25
Onderwijs	86	14
Techniek	84	16
Economie	70	30
Gezondheidszorg	84	16
Gedrag en maatschappij	72	28
Taal en cultuur	82	18
Totaal	84	16

Bron: ROA (SIS)